

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Karolinos Lauros Briliūtės
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas
SUĖMIMO TAIKYMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Vadovas: Doc. dr. Remigijus Merkevičius
Recenzentas: Doc. dr. Gintaras Goda

Vilnius
2016

TURINYS

IVADAS	2
1. KARDOMŲJŲ PRIEMONIŲ PASKIRTIS IR REIKŠMĖ	5
2. SUĖMIMO SĄLYGOS IR PAGRINDAI: SAMPRATA IR ROBLEMATIKA	10
2.1. Suėmimo samprata ir įtaka asmens teisėms bei laisvėms	10
2.2. Įtarimo, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, pagrįstumas kaip būtinoji suėmimo sąlyga.....	13
2.3. Kitos suėmimo skyrimo sąlygos	20
2.3.1.Sankcijoje numatyta griežtesnė nei vienerių metų laisvės atėmimo bausmė	20
2.3.2.Negalėjimas švelnesnėmis priemonėmis pasiekti kardomųjų priemonių tikslų	24
2.4. Suėmimo skyrimo pagrindai	31
2.4.1. Diskusiniai grėsmės, kad asmuo bėgs (slėpsis), klausimai.....	31
2.4.2. Tikimybės, kad asmuo trukdys procesui, nustatymo klaidos	46
2.4.3. Pagrindo, kad asmuo darys naujus nusikaltimus, numatytus BPK 122 str. 4 d. analizė	50
3. SUĖMIMO SKYRIMO PROCESAS – PAPILDOMA BŪTINA ŽMOGAUS LAISVĖS APSAUGOS GARANTIJA	57
3.1. Asmens dalyvavimas teismo posėdyje sprendžiant suėmimo klausimą.....	57
3.2. Teisės susipažinti su bylos medžiaga dėl suėmimo įgyvendinimas.....	60
3.3. Suėmimo pagrįstumo peržiūrėjimas	63
IŠVADOS	67
LITERATŪROS SĄRAŠAS	69
SANTRAUKA	84
SUMMARY	85

ĮVADAS

Temos aktualumas. Suėmimo klausimu itin aktyviai diskutuoti pradėta pastarųjų kelerių metų laikotarpyje po atgarsį sukėlusio rezonansinio atvejo, šią kardomąją priemonę paskyrus visuomenėje žinomam asmeniui¹, tokiu būdu pradedant suvokti šios kardomosios priemonės taikymo mastą bei artumą visuomenei. Diskusijų būtinybę apie šios priemonės paskirtį, taikymą ir pagrįstumą parodė ir neigiamą visuomenės požiūrį šiuo klausimu formuojanti žiniasklaida, skandalingai pateikdama teismų sprendimus, kuriais įtariamieji paleidžiami iš suėmimo.² Aktyvi Žmogaus teisių stebėjimo instituto (toliau – ŽTSI) veikla tiriant suėmimo institute egzistuojančias problemas, mokslinės konferencijos davė stimulą 2015 m. liepos 11 d. įsigaliojusioms Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau - BPK)³ pataisoms, iš dalies reformavusioms suėmimo institutą. Nagrinėjamos temos aktualumą bei tolesnių pokyčių būtinybę suėmimo srityje liudija intensyvūs tarptautiniai projektai.⁴ Pastebėtina, kad išlieka problemos tiek aiškinant ir motyvuojant kardomosios priemonės pagrindus ir sąlygas, tiek įgyvendinant asmens teises jau suėmimo taikymo metu. Dėl šios priežasties tikslinga neapsiriboti jau priimtais pakeitimais ir vykstančiais tyrimais, o toliau analizuoti šio instituto problemas, nepakankamai motyvuojamų teismų sprendimų priėmimo priežastis, nes tik tinkamas įstatymo nuostatų laikymasis ir taikymas garantuoja asmens, kurio suėmimo klausimas sprendžiamas, teisių užtikrinimą, taip pat skrupulingesnę bei retesnę suėmimo taikymą.

Temos originalumas. Nors pastaraisiais metais suėmimo problematikai nemažai dėmesio skyrė ŽTSI įvairiuose tyrimuose, taip pat buvo publikuoti moksliniai straipsniai, kuriuose nagrinėjami atskiri suėmimo taikymo aspektai, tačiau vis dar pasigendama stambesnių mokslinių darbų, kuriuose būtų pateikta visapusė esminių instituto problemų

¹ Publikacijos internete: „Mindaugui Balčiūnui skirtas 20 parų kardomasis suėmimas“ [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.ve.lt/naujienos/kriminalai/mindaugui-balciunui-skirtas-20-paru-kardomasis-suemimas-886951/>>;

² Publikacijos internete: „Po šurpą keliančių pasakojimų apie pagrobimus – netikėtas posūkis: teisėjas padovanojo laisvę“ [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/po-siurpa-kelianciu-pasakojimu-apie-pagrobimus-netiketas-posukis-teisejas-padovanojo-laisve.d?id=65479824>>, „Teisėjas nusilenkė Vilniaus narkomafijai: nieko baisaus, jeigu pabėgs į užsienį“ [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/teisejas-nusilenke-vilniaus-narkomafijai-nieko-baisaus-jeigu-pabegs-i-uzsieni.d?id=65481948>> ir kitos;

³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Žin.*, 2002 m. balandžio 9 d., Nr. 37-1341;

⁴ Plačiau žiūrėti: „Lietuvos teisės instituto (LTI) mokslininkai dalyvauja Europos Komisijos finansuojame tarptautiniame projekte *Siekiant, kad suėmimas būtų kraštutinė priemonė*.“ [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: < http://www.teise.org/Siekiant_kad_suemimas_butu_krastutine_priemone.html>;

analizė. Taip pat buvo apginta keletas magistro darbų suėmimo tema, tačiau akcentuojant suėmimo reglamentavimą lyginamuoju aspektu arba suimtojo teisinį statusą. Magistro darbas išsiskiria tuo, kad išanalizavus beveik 200 nutarčių buvo išskirtos esminės ir dažniausiai pasitaikančios problemos bei klaidos, kylančios nacionaliniams teismams aiškinant ir taikant suėmimo sąlygas bei pagrindus, kas daro įtaką ne visada pagrįstam ar pakankamai motyvuotam suėmimo taikymui su iš to kylančiais asmens teisių pažeidimais. Darbe taip pat iškeliamos suėmimo taikymo procese kylančios problemos, dėl kurių kyla grėsmė neužtikrinti rungimosi principo ar neįgyvendinti kitų suimtojo teisių.

Darbo tikslas. Remiantis Lietuvos teisės doktrina ir teismų praktikos analize įvertinti, ar praktinio suėmimo taikymo metu tinkamai įgyvendinamos suėmimo skyrimo nuostatos ir kitos suimtojo teisės, tokiu būdu užtikrinant asmens teisių laikymąsi.

Darbo uždaviniai. Minėtam tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

1. atskleisti kardomųjų priemonių paskirtį ir tikslų reikšmę suėmimo taikymui;
2. išanalizuoti teismų praktikoje dažniausiai kylančias problemas taikant suėmimo institutą bei įvertinti aukštesniųjų teismų priimamų nutarčių atitiktį įstatymų nuostatomis;
3. įvertinti, ar suėmimo skyrimo procese yra pakankamai užtikrinamos ir realizuojamos analizei pasirinktos suimtojo teisės.

Darbo objektas. Dėmesys skiriamas praktikoje suėmimo taikymo bei skyrimo procese kylančių problemų analizei. Dėl ribotos darbo apimties nėra nagrinėjami šie klausimai:

1. alternatyvios priemonės suėmimui;
2. suėmimo terminų problematika;
3. BPK 122 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas pagrindas;
4. visos aplinkybės, į kurias atsižvelgiama sprendžiant dėl suėmimo pagrindų egzistavimo, o analizei pasirinkus tik problemiškesnius;
5. taip pat visos suėmimo procese egzistuojančios problemos įgyvendinant suimtojo teises (tame tarpe – gynėjui skiriamas laikas susipažinti su pateikta medžiaga), išskiriant tik, autorės nuomone, esmines.

Darbo struktūra. Analizė pradedama kardomųjų priemonių paskirtimi ir reikšme, jų svarba baudžiamajam procesui ir bendriausia prasme teisingumo įgyvendinimui, taip pat minėtų priemonių tikslais, kurių taip pat siekiama ir suėmimu. Antra darbo dalis skirta suėmimo skyrimo reglamentavimo problemoms, kurioje pateikiant teismų praktikos analizę didelis dėmesys skiriamas suėmimo skyrimo sąlygų ir pagrindų

taikymui teismų praktikoje ir šio taikymo metu kylančioms problemoms. Darbas baigiamas kai kuriomis kertinėmis problemomis suėmimo skyrimo procese.

Tyrimo metodai. Darbo uždaviniams pasiekti ir tikslui įgyvendinti naudojamas sisteminės analizės metodas, pritaikytas tarpusavyje lyginant suėmimo instituto reguliavimo nuostatas išskiriant kai kuriuos netobulumus, pasitelkus analitinį – kritinį metodą išanalizuota teismų praktika taikant suėmimo skyrimo pagrindus ir sąlygas ir išskirtos esminės kylančios problemos. Lyginamasis ir istorinis metodai naudojami pateikiant atskirų nuostatų įtvirtinimą kitų Europos valstybių baudžiamojo proceso kodeksuose bei temai reikšmingus suėmimo instituto pakeitimus nacionalinėje teisėje. Galiausiai apibendrinimo metodu suformuluotos išvados iš analizuotų įstatymo nuostatų, teisės doktrinos bei aukštesniųjų teismų praktikos.

Šaltiniai. Darbe remiamasi G. Godos moksliniais darbais, ŽTSI kelerių metų laikotarpiu atliktų tyrimų, iš kurių naujausias išleistas 2016 m. pradžioje, duomenimis, Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimais, A. M. Kalmthout, nevyriausybinių organizacijos *Fair Trials International* Europos valstybių mastu atliktais apibendrinimais. Remiantis Lietuvos apeliacinio teismo (toliau – Apeliacinis teismas) bei apygardų teismų nutarčių (2015 m.) analizės pagrindu, darbe išskirtos suėmimo skyrimo tendencijos. Pažymėtina, kad darbe nesiremiam apylinkių teismų priimtomis nutartimis, nes analizė pateikta vadovaujantis teismų praktiką šiuo klausimu formuojančių teismų sprendimais.

1. KARDOMŲJŲ PRIEMONIŲ PASKIRTIS IR REIKŠMĖ

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje akcentuojama, kad teisingumas yra vienas iš pagrindinių teisės, kaip socialinio gyvenimo reguliavimo priemonės, tikslų; jis yra vienas svarbiausių moralinių vertybių ir teisinės valstybės pagrindų; jis gali būti įgyvendintas užtikrinant tam tikrą interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos.⁵ Teismai vykdo teisingumą, t. y. sprendžia teisinius konfliktus, priimdami teisinius sprendimus⁶, kuriuos priima išnagrinėjus visus byloje esančius reikšmingus duomenis. Nors pagrindinis baudžiamojo proceso uždavinys teisinėje literatūroje akcentuojamas kaip valstybės pareigos ir teisės taikyti sankcijas nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui užtikrinimas⁷, tačiau baudžiamajame procese būtinas balanso tarp teisingumo vykdymo ir proceso dalyvių teisių ir teisėtų interesų išsaugojimas, kas akcentuojama minėtame Konstitucinio Teismo nutarime (interesų pusiausvyrą), o taip pat išplaukia iš BPK 1 straipsnio: „Baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas“. Taigi, viena vertus, būtina užtikrinti sėkmingą baudžiamąjį procesą, kita vertus, tą privaloma vykdyti laikantis žmogaus teisių, *inter alia* to proceso subjekto, kurio atžvilgiu minėtas procesas yra vykdomas.

Teisingo teismo sprendimo priėmimas neįsivaizduojamas be sklandaus ir visapusiško baudžiamojo proceso. Natūralu, jog baudžiamojo proceso uždavinių ir paskirties įgyvendinimas paprastai neįmanomas nesiimant žmogaus teises varžančių prievartinio pobūdžio priemonių⁸, nes subjektas, kurio atžvilgiu vyksta procesas, įvairiais būdais gali siekti trukdyti ar kitaip kenkti proceso eigai. Teisinėje literatūroje pritariama, jog: „Nustatyti tiesą baudžiamojoje byloje netaikant prievartos dažniausiai yra neįmanoma. Tiriant ir nagrinėjant bylas paprastai yra būtina imtis žmogaus teises

---

⁵Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio antrosios dalies 4 punkto ir ketvirtosios dalies normos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Žin.*, 1995, Nr. 9/95;

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Žin.*, 1996, Nr. 12/95;

⁷GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2005, p. 16;

⁸ GODA, G. *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese*: monografija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014, p. 8;

varžančių veiksmų. Žmogaus teisių suvaržymas visais atvejais yra blogybė, tačiau ši blogybė pasirenkama siekiant visuomenės požiūriu svarbių tikslų – atskleisti nusikalstamą veiką ir pritaikyti įstatyme numatytas sankcijas ją padariusiems asmenims“.⁹ Tokios priemonės yra valstybės subjektų taikomos procesinės prievartos priemonės, kurių siauresnė ir griežčiau ribojanti žmogaus laisves dalis yra kardamosios priemonės.

Aptariant sąvoką „kardamosios priemonės“ pati formuluotė suponuoja išvadą, jog tai tam tikros negatyvios proceso subjektui (įtariamajam, kaltinamajam ar nuteistajam) taikomos priemonės, kuriomis siekiama sutrukdyti, užkirsti kelią nepageidaujamam elgesiui ir sudaryti prielaidas tokiam elgesiui, kokio iš šio subjekto tikisi valstybės pareigūnai. Visais atvejais tai didesne ar mažesne apimtimi asmens veiksmų laisvę varžančios priemonės. Prieš nagrinėjant konkrečią kardomąją priemonę - suėmimą, svarbu aptarti kardomųjų priemonių paskirtį ir tikslus, nes jie aktualūs toliau darbe nagrinėjant vienos iš suėmimo skyrimo sąlygų – negalėjimo švelnesnėmis kardamosiomis priemonėmis pasiekti BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų - problematiką.

Lingvistiškai žodis „paskirtis“ aiškinamas kaip „iš anksto numatytas tikslas, pagrindinė funkcija“¹⁰, taigi tikslinga kardomųjų priemonių paskirtį atskleisti per BPK 119 straipsnyje įtvirtintus tikslus: 1) siekį užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese 2) netrukdomo ikiteisminio tyrimo, bylos nagrinėjimo teisme ir nuosprendžio įvykdymo užtikrinimą 3) siekį užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms. Tų pačių tikslų įgyvendinimas būdingas ir suėmimui, kurio paskirtis atsiskleidžia per BPK 122 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus suėmimo pagrindus.

Siekis užtikrinti asmens dalyvavimą bei netrukdomą bylos nagrinėjimą ir sprendimo vykdymą savo prasme neginčijamai priskirtini baudžiamojo proceso reguliavimo sričiai, taip pat atitinka baudžiamojo proceso paskirtį, o būtent yra suderinami su greitu ir išsamiu nusikalstamų veikų atskleidimu. Veiksmai baudžiamajame procese atliekami greičiau, kai įtariamasis juose dalyvauja, nereikia dėti papildomų žmogiškųjų ir finansinių išteklių jo paieškoms, turint galvoje milžiniškus ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų darbo krūvius, bylos nagrinėjimo teisme metu teismo proceso trukmė trumpėja, kuomet kaltinamasis ar nuteistasis dalyvauja posėdžiuose ir nereikia skelbti pertraukų tarp jų. Proceso subjektas gali apsunkinti

---

⁹GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2005, p. 222;

¹⁰ Lietuvių kalbos žodynas, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lkzd.lki.lt/Zodynas/Visas.asp>>;

procesą ir tiesos nustatymą slapstydamasis ar vengdamas tyrimo ar teismo, kliudydamas surinkti reikšmingus bylai duomenis ¹¹, dėl to šie du tikslai darbo autorės laikomi pagrindiniais kalbant apie kardomųjų priemonių paskirtį ir yra pateisinami baudžiamojo proceso paskirtimi.

Paskutinis prevencinis kardomųjų priemonių tikslas – užkirsti kelią naujoms nusikalstamosioms veikoms – teisinėje literatūroje pagrįstai kritikuojamas ¹² kaip nesuderinamas su baudžiamojo proceso paskirtimi, kadangi sistemiškai aiškinant su BPK 1 straipsniu, šis kardomųjų priemonių tikslas iš jo neišplaukia ir prevencija nėra baudžiamojo proceso uždavinys. Minėtasis tikslas sutampa su Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 41 straipsnio 2 dalies 3 punkte¹³ numatyta bausmės paskirtimi: „atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas“ ir tai yra vienas iš esminių baudžiamosios teisės uždavinių. ¹⁴ Teisės mokslininkai pagrįstai nurodo, kad atsižvelgiant į vieną iš nekaltumo prezumpcijos principo elementų, kad jokiais procesinėmis prievartos priemonėmis negali būti siekiama bausmės tikslų, <...> siekis užkirsti kelią naujoms nusikalstamosioms veikoms turi būti vertinamas kaip procesinio pobūdžio,¹⁵ o taip pat, kad skiriant kardomąją priemonę tik išimtiniais atvejais turėtų būti remiamasi vien šio prevencinio tikslo siekiu.¹⁶ Vis tik pagrįstai teigiama, kad būtų niekaip nepateisinama, jeigu padarytą nusikaltimą tiriantys teisėsaugos pareigūnai nesiimtų jokių priemonių užkirsti kelią akivaizdžiai gresiančiam nusikaltimui, todėl išimtiniais atvejais procesinė prievarta gali būti taikoma ir siekiant prevencinių tikslų.¹⁷ Šis tikslas įtvirtintas taip pat ir kitų valstybių baudžiamuosiuose procesuose ir nepaisant kritikos, jis turėtų būti vertinamas kaip procesinio, o ne materialinės teisės pobūdžio, kuriuo siekiama užtikrinti visuomenės saugumą baudžiamojo proceso metu.

Darytina išvada, kad šių priemonių taikymu negali būti siekiama kriminalinės bausmės, paskiriamos asmeniui baigiamuoju teismo aktu, tikslų, taikant kardomasias

---

¹¹GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; ir KUČONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2005, p. 226;

¹²GODA, G. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*, I dalis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003, p. 301: „<...> šiuo atveju procesinėmis priemonėmis vykdoma individualioji prevencija, o tokių tikslų siekimas svetimas baudžiamojo proceso įstatymų paskirčiai“;

¹³Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Žin.*, 2000 m. spalio 25 d., Nr. 89-2741;

¹⁴ABRAMAVIČIUS, A.; ČEPAS, A.; ir DRAKŠIENĖ, A.. *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis*: vadovėlis. Vilnius, 1998, p. 25-26;

¹⁵ANCELIUS, P., et al. *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Vilnius, 2011, p. 155-156;

¹⁶ŠALČIUS, M. *Kardomųjų priemonių tikslų ir įtariamojo procesinio statuso įgijimo santykio problematika*. Iš *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (6)*: mokslinių straipsnių rinkinys. Kaunas, 2011, p. 326;

¹⁷GODA, G. *Procesinė prievartos priemonės samprata*. *Teisė*, 1998, Nr. 32, p. 61;

priemonės (nagrinėjamos temos atveju – konkrečiai suėmimu) asmuo negali būti baudžiamas, auklėjamas, negali būti siekiama kitų kriminalinei bausmei, o ne procesui būdingų tikslų.¹⁸ Kardomosiomis priemonėmis bendriausia prasme siekiama sudaryti sąlygas greitam ir efektyviam tyrimui, bylos išnagrinėjimui, kai tuo tarpu bausmės paskirtis yra baudžiamajame įstatyme įtvirtinta tikslų visuma (BK 41 straipsnis 2 dalis), kuriuos įgyvendinti siekia valstybė, paskirdama bausmę asmeniui apkaltinamuoju nuosprendžiu. Šioje vietoje galima pabrėžti dvejopą kardomųjų priemonių, neatskiriamai ir suėmimo, prasmę. Teorinė jau aptarta, ja siekiama aukščiau aptartų procesinių tikslų. Tačiau praktikoje taip pat nereti atvejai, kuomet kardomosiomis priemonėmis, o būtent suėmimu, siekiama kitų tikslų, nesuderinamų su BPK 119 straipsniu. Tokią baudžiamųjų bylų nagrinėjimo realybę liudija praktikų išsakytos mintys. R. Merkevičius nurodo, kad grasinimas suimti vertinamas kaip viena iš galimų apklausos taktikų¹⁹, advokatas R. Lideika tokiai minčiai antrina teigdamas, kad suėmimas yra taikomas tik todėl, kad įtariamasis būtų palenkiamas prisipažinti esąs kaltas²⁰, o advokatas G. Danėlius akcentuoja, kad kardomąja priemone be kitų tikslų siekiama palaužti asmenį, priversti talkinti tyrimui.²¹ Pažymėtina, kad tokie atvejai būdingi ne tik Lietuvai. Vokietijos advokatai nurodo, kad kardomoji priemonė – suėmimas dažnai naudojama kaip prisipažinimo skatinimas ir proceso greitinimo priemonė.²² Apibendrinant pažymėtina, kad suėmimu kaip kardomąja priemone turi būti siekiama tiek vieno, tiek kelių aptartų BPK 119 straipsnio tikslų²³, o praktika, kuomet siekiama „neoficialių“, neprocesinių tikslų yra nesuderinama su žmogaus teisių apsaugos imperatyvu.

Kardomųjų priemonių paskirtimi, kaip galima daryti išvadą iš BPK 119 straipsnio, siekiama pozityvių baudžiamajam procesui tikslų, siekiant užtikrinti jo sklandumą, greitumą ir visapusiškumą užkertant kelią įvairioms grėsmėms – naujų veikų darymui arba asmens nedalyvavimui. Tuo tarpu kardomųjų priemonių ir ypač suėmimo reikšmę reikėtų analizuoti per prievartos, kurią patiria asmuo, elementą. Kardomosios priemonės ir griežčiausia iš jų – suėmimas, reikšmingi tuo, kad ne tik sudaromos prielaidos sklandesniam baudžiamajam procesui, tačiau šiomis priemonėmis skverbiama į

¹⁸GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2005, p. 226;

¹⁹MERKEVIČIUS, R., *Nemo tenetur se ipsum accusare* principo turinys reformuotame baudžiamajame procese, *Teisė*, 2006, t. 60, p. 50;

²⁰LIDEIKA, R., *Problema – suėmimo taikymo pagrindumas*. Lietuvos advokatūra, 2009, Nr. 2(31), p. 19;

²¹DANĖLIUS, G., *Kritikuoja per dažną suėmimo kaip kardomosios priemonės taikymą*, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etaplus.lt/kritikuoja-per-dazna-suemimo-kaip-kardomosios-priemones-taikyma/>>;

²²NAMORADZE, Z.; SMITH, R.; SPRONKEN, T. *Effective criminal defence in Europe*. Antwerp: Intersentia, 2001., p. 271;

²³GODA, G. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*, I dalis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003, p. 301;

žmogaus laisves, jos yra varžomos, maksimaliai apribojama judėjimo laisvė. E. Losis nurodo, kad procesine prievarta siekiama modeliuoti asmens elgesį, kad būtų užtikrintas baudžiamojo proceso paskirties įgyvendinimas, tokiu būdu varžomos žmogaus teisės ir laisvės siekiant užtikrinti tokį asmens elgesį, kuris leistų pasiekti procesinius tikslus.²⁴ Taigi, kardomosios priemonės savyje talpina prievartos elementą, dėl to tokios priemonės turi būti griežtai reglamentuotos įstatyme, būti taikomos proporcingai, motyvuotai, jų taikymas turi būti pagrįstas būtinybe ne tik užtikrinti kardomųjų priemonių paskirtį, tačiau ir atsižvelgiama į asmens ribojamų žmogaus teisių apimtį.

Apibendrinant galima teigti, kad kardomosios priemonės ir griežčiausia iš jų suėmimas, dažnu atveju baudžiamajame procese tampa neišvengiama būtinybe siekiant užtikrinti sklandžią baudžiamojo proceso eigą. Kardomųjų priemonių taikymo kontekste privalu užtikrinti, kad jomis būtų siekiama griežtai BPK 119 straipsnyje įvardintų tikslų, o atvejai, kai siekiama neprocesinių tikslų, laikytini grubiu žmogaus teisių pažeidimu ir yra netoleruoti. Dėl itin dažno kardomųjų priemonių taikymo kiekvienu individualiu atveju ribojant žmogaus teises būtina itin atidžiai svarstyti jų reikalingumą, tikslingumą ir proporcingumą. Minėtą būtinybę suponuoja kardomųjų priemonių prievartos elementas, kuriuo įsibraunama, paveikiamos asmens laisvės.

---

²⁴ LOSIS, E. *Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata. Jurisprudencija*, 2008, Nr. 6(108), p. 79;

2. SUĖMIMO SĄLYGOS IR PAGRINDAI: SAMPRATA IR PROBLEMATIKA

2.1. Suėmimo samprata ir įtaka asmens teisėms bei laisvėms

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pasakyta, kad suėmimas yra viena iš laisvės ribojimo rūšių, kurios yra taikomos baudžiamajame procese.²⁵ Negana to, tai griežčiausia kardomoji priemonė, didžiausia apimtimi ribojanti asmens laisvę, dažniausiu atveju dar asmens, kurio atžvilgiu nepriimtas apkaltinamasis nuosprendis, todėl kiekvienu konkrečiu atveju siekiant nepažeisti žmogaus teisės į laisvę, nekaltumo prezumpcijos, šios priemonės taikymas turi būti išimtinai pagrįstas bei atitikti proporcingumo principo reikalavimus.

Asmens laisvė yra viena esminių vertybių, ginama aukščiausiu tarptautiniu, europiniu bei nacionaliniu lygmeniu daugeliu teisės aktų. Visuotinai pripažįstama, kad be patikimos asmens laisvės bei saugumo garantijos, kitų individualių teisių apsauga būtų pažeidžiama ir dažnai iliuzinė.²⁶ Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 3 straipsnis nurodo, kad kiekvienas turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens saugumą.²⁷ Jungtinių Tautų Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte (toliau – Paktas) taip pat deklaruojant teisę į laisvę, 9 straipsnyje konkrečiau detalizuojamas suėmimas, akcentuojant, kad turi būti griežtai laikomasi įstatymo, asmeniui garantuojama teisė būti informuotam, o taip pat teisė skųsti suėmimo skyrimo pagrįstumą. Šis straipsnis taip pat įtvirtina pamatines nuostatas, kad suėmimas turi būti išimtis, o ne taisyklė, o taip pat kad suimtas asmuo suėmime būtų kuo trumpesnį laiką.²⁸

Plačiau nesigilinant į visus asmens laisvę ginančius teisės aktus, o tik pabrėžiant šios teisės svarbą tarptautiniuose dokumentuose, didžiausias dėmesys skiriamas šios laisvės įtvirtinimui europiniu lygmeniu - Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (toliau – Konvencija).²⁹ Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs šio akto

---

²⁵Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. vasario 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 4 ir 5 dalių, 256 straipsnio 4 dalies, 260 straipsnio 4 dalies, 280 straipsnio 1, 2 ir 6 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Žin.*, 1999, Nr. 5/98;

²⁶ UN OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS, *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*, 2003. [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training9Titleen.pdf>> p. 161;

²⁷Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (1948), *Žin.*, 2006 m. birželio 17 d., Nr. 68-2497;

²⁸Jungtinių Tautų Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (1966), *Žin.*, 2002 m. rugpjūčio 2 d., Nr. 77-3288;

²⁹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950), *Žin.*, 1995 m. gegužės 16 d., Nr. 40-987;

svarbą, nurodydamas, kad: „<...> yra ypatingas tarptautinės teisės šaltinis, kurio tikslas kitoks nei daugumos kitų tarptautinės teisės aktų. Šis tikslas yra visuotinis – siekti, kad Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje skelbiamos teisės būtų visuotinai ir veiksmingai pripažįstamos ir kad jų būtų laikomasi ginant ir toliau įgyvendinant žmogaus teises ir pagrindines laisves. Šiuo, tai yra tikslo, požiūriu Konvencija atlieka tokią pat funkciją kaip ir konstitucinės žmogaus teisių garantijos, nes Konstitucija įtvirtina šias garantijas šalyje, o Konvencija – tarptautiniu lygiu”.³⁰ Konvencijos 5 straipsnis iš esmės pakartoja Pakto nuostatas dėl asmenų, kuriems atimta laisvė, teisių, taip pat deklaruoja visų asmenų teisę į laisvę, detalai reglamentuoja, kada ir kokiais atvejais asmeniui laisvė gali būti atimta, tame tarpe ir jį suimant (5 straipsnis 1 dalis c punktas). Atsižvelgiant į šiam aktui suteiktą reikšmę ir juo remiantis formuojamą praktiką, toliau darbe bus remiamasi būtent šiuo dokumentu, kaip atspindinčiu europinius standartus suėmimo taikymo srityje.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – Konstitucija) 20 straipsnyje taip pat garantuojamas žmogaus laisvės neliečiamumas ir kad niekam negali būti atimta laisvė kitaip negu pagal įstatymą.³¹ Iš šios nuostatos aišku, jog ši laisvė nėra absoliuti – ji gali būti apribota įstatymu, griežtai laikantis jo nuostatų. BPK 1 straipsnyje, kuriame įtvirtinta baudžiamojo proceso paskirtis, formuluotė pradedama taip pat būtent nuo žmogaus ir piliečių teisių bei laisvių gynimo, akcentuojant jų svarbą bei reikšmę. Apibendrinant galima teigti, kad laisvė yra viena labiausiai saugotinų asmens teisių, jai suteikiama ypatinga reikšmė teisės normų sistemoje³², o taikant suėmimą egzistuoja didelis pavojus ją pažeisti.

Kalbant apie suėmimą, BPK šios kardamosios priemonės apibrėžimo nepateikia, tačiau atsižvelgiant į kardomųjų priemonių paskirtį, suėmimą galima apibrėžti kaip ilgalaikę asmens laisvės suvaržymą, kuriuo siekiama užtikrinti įtariamąjį, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio vykdymą, taip pat užkirsti kelią naujoms nusikalstamosioms veikoms. Taigi iš esmės suėmimu siekiama kardomųjų priemonių tikslų, detalai aptartų pirmame darbo skyriuje. Suėmimo paskirtį taip pat detalizuoja BPK 122 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti suėmimo skyrimo pagrindai, kada jis gali būti skiriamas, tai yra pagrįstas manymas, kad įtariamasis: 1. Bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo. 2. Trukdys procesui. 3. Darys šio straipsnio 4 dalyje nurodytus naujus nusikaltimus. Taigi

---

³⁰Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai”. *Žin.*, 1995, Nr. 22/94;

³¹Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Žin.*, 1992 m. lapkričio 30 d., Nr. 33-1014;

³²GODA, G., *Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995, p. 6;

skiriant suėmimą asmeniui tuo siekiama: užtikrinti asmens dalyvavimą procese, užkirsti kelią bet kokiems veiksams, trukdantiems procesui, bei užkirsti kelią naujų veikų darymui.

Nors suėmimu siekiama, atrodytų, pagrįstų baudžiamojo proceso paskirtimi tikslų, tačiau šios kardomosios priemonės kontekste negalima ignoruoti prievartą patiriančio subjekto, kuriam padaroma įvairialypė žala. Įmanoma tik teoriniu lygmeniu suvokti ir įvertinti tokio asmens situaciją – dažnu atveju asmenys turi darbą ar verslą, taigi paskyrus suėmimą, šie jų netenka arba išskyla reali grėsmė, darbdavys sužino asmens nebuvimo priežastis, formuojasi neigiamos išankstinės nuostatos darbiniam kolektyve. S. Dadašev pažymi, kad suimtas išgyvena gilią psichologinę krizę – nerimą, baimę, grįžęs sunkiai atsikrato kalinio etiketės, negana to, pusė įkalinimo vietose įvykstančių savižudybių įvyksta per pirmą suėmimo parą, trečdalis per pirmąsias 3 valandas.³³ Suimtas izoliuojamas nuo artimos aplinkos ir visuomenės, iki minimumo apribojama galimybė palaikyti socialinius ryšius (pavyzdžiui, Suėmimo vykdymo įstatymas numato, kad teisė pasimatyti ir paskambinti telefonu galima tik prokuroro ar teismo rašytiniu sutikimu³⁴) – tokiu būdu asmuo patiria psichologinę žalą. Šios neigiamos pasekmės, kurias patiria ne tik pats suimtas, bet ir jo artimieji, turi būti kiekvieną kartą kruopščiai įvertintos ir pasvertos atsakant į klausimą – ar galinčios kilti neigiamos pasekmės asmeniui nėra neproporcingai didelės suėmimo taikymu siekiamiems tikslams. Kiekvienu konkrečiu atveju paskiriant kardomąjį kalinimą reikia prieš akis matyti aiškią vertybių hierarchinę struktūrą ir būtina apsvarstyti, kas bus pritaikius šią prievartos priemonę pasiekta ir ko bus ar gali būti netekta.³⁵

ŽTSI apžvalgoje nurodoma, kad kardomoji priemonė savo turiniu prilygsta išankstinei laisvės atėmimo bausmei, tačiau gali ją ir pranokti, kadangi tardymo izoliatoriai, į kuriuos patalpinami suimtieji, paprastai vadovaujasi griežtesniu režimu nei pataisos namai (į kuriuos paprastai patenka nuteistieji laisvės atėmimo bausme, aut. past.), taip pat tardymo izoliatoriuose gyvenimo sąlygos neretai būna prastesnės nei įprastose laisvės atėmimo vietose.³⁶ Pažymėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) ne kartą yra išaiškinęs, kad nepriimtinos suėmimo sąlygos gali būti

---

³³ DADAŠEV, S. *Suėmimas: policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: < <http://manoteises.lt/naujiena/suemimas-policijos-prokuroru-ir-ikiteisminio-tyrimo-teiseju-pozivuris/>>;

³⁴ Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Žin.*, 1996 m. sausio 18 d., Nr. 12-313;

³⁵ GODA, G., *Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995, p. 20;

³⁶ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Žmogaus teisių apžvalga: 2013-2014*. [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. lapkričio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://pasidomek.lt/lt/i-suemimas>>, p. 1;

laikomos net gi Konvencijos 3 straipsnio pažeidimu.³⁷ Skundžiant suėmimo paskyrimą ar termino pratęsimą, skunduose neretai vienas iš argumentų būna būtent prastos suėmimo vykdymo sąlygos. Skunde, pateiktame Apeliaciniam teismui teigiama, kad kaltinamasis laikomas suimtu kankinančiomis, nežmoniškomis, jo garbę bei orumą žeminančiomis sąlygomis, dėl ko pablogėjo kaltinamojo sveikata,³⁸ tačiau teismai šiuo klausimu dažniausiai nepasisako ir to nevertina, kartais nurodant, kad nurodytos aplinkybės nėra skundo nagrinėjimo dalykas.³⁹ Nors suėmimo atlikimo sąlygos nėra tas formalus reikalavimas, į kurį privalo prokurorai prašydami skirti suėmimą ir teisėjai jį skirdami atsižvelgti, tačiau tą omenyje turėti ir apsvarstyti yra būtina, juo labiau, kad veikiant nekaltumo prezumpcijos apsaugos standartui ir nesant teismo apkaltinamojo nuosprendžio, negalima asmens laikyti nusikaltėliu, taigi minėtą žalą patiria ir nekalti asmenys.⁴⁰

Apibendrinant bendras išvalgas apie kardomąją priemonę – suėmimą – galima teigti, kad tai savo paskirtimi ir pobūdžiu ypatingai griežta ir asmens teises didele apimtimi varžanti kardomoji priemonė. Skiriant ją būtina vertinti ne tik efektyvumą, kuri jį galimai atneštų baudžiamajam procesui, tačiau ir išimtinai neigiamus, dažnai – negrįžtamus padarinius, sukeliamus vienam pagrindinių baudžiamojo proceso subjektų – įtariamajam, kaltinamajam ar nuteistajam, jo socialiniams interesams, bei jo aplinkoje esančiam asmenų ratui.

2.2. Įtarimo, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, pagrįstumas kaip būtinoji suėmimo sąlyga

Kardomosios priemonės gali būti taikomos tik tuomet, kai asmuo pagrįstai įtariamasis įvykdęs nusikalstamą veiką.⁴¹ BPK 121 straipsnio 1 dalis nurodo, kad kardomosios priemonės gali būti skiriamos tik tuo atveju, kai yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad įtariamasis padarė nusikalstamą veiką. Duomenų pakankamumas yra bendroji, universali kardomųjų priemonių nuostata, o taip pat būtinoji sąlyga ir išėities

---

³⁷ *Green paper: Strengthening mutual trust in the European judicial area – A Green Paper on the application of EU criminal justice legislation in the field of detention.* European Commission, Brussels, 2011, p. 3;

³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. V., Nr. 1S-138-202/2015;

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. P., Nr. 1S-213-453/2015;

⁴⁰ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Žmogaus teisių apžvalga: 2013-2014.* [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. lapkričio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://pasidomek.lt/lt/i-suemimas>>, p. 1;

⁴¹ LOSIS, E., *Įrodinėjimo dalykas taikant prievartos priemones.* Iš *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo:* mokslo studija. Vilnius, 2011, p. 305;

taškas norint toliau svarstyti, ar egzistuoja suėmimo skyrimo pagrindai. Pakankamai duomenų turi užtekti pagrįstam manymui, kad asmuo gali būti padaręs nusikalstamą veiką.

Pagrįstas manymas Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punkte įvardijamas kaip pagrįstas įtarimas (angl. *reasonable suspicion*). Tokią nuostatą numato visos teisinės sistemos, nors formulavimas išsiskiria, tačiau dauguma jų atitinka Konvencijoje įtvirtintą nuostatą. Prancūzijoje tokia taisyklė kyla iš kitų normų ir teisminės praktikos. Belgijoje, Graikijoje, Italijoje įvardijama kaip rimti kaltės požymiai (angl. *serious evidence of guilt*)⁴², Lenkijoje – didelė tikimybė.⁴³ Olandijos BPK vartoja terminą (angl. *grave presumption*), kuris reiškia aukšto laipsnio įtarimą, kad asmuo padarė nusikaltimą, kuriuo yra įtariamas.⁴⁴ Kiek platesnė traktuotė Vokietijos BPK nurodanti, kad įtarimo laipsnis skiriant suėmimą turi būti netgi aukštesnis, negu pranešime apie įtarimą ir kad turi būti labai tikėtina, kad asmuo pilnai arba iš dalies padarė nusikalstamą veiką.⁴⁵ Įdomu pažymėti, kad kai kurios valstybės numato kelis įtarimo lygius. Danijoje ir Švedijoje įtarimo laipsnis yra diferencijuojamas priklausomai nuo galimai padaryto nusikaltimo sunkumo – Danijoje tai pagrįstas įtarimas ir ypatingai stiprus įtarimas, o Švedijoje tikėtinumas (angl. *probable cause*) ir pagrįstas įtarimas.⁴⁶ Olandijoje egzistuoja pagrįstas įtarimas bei rimta prielaida, priklausomai nuo suėmimo pobūdžio – ikiteisminio tyrimo metu ar bylos nagrinėjimo teisme metu.⁴⁷

Itin didelę reikšmę formuojantis šios nuostatos sampratai turėjo byla Fox, Campbell ir Hartley prieš Jungtinę Karalystę. Šia byla EŽTT apibrėžė pagrįsto įtarimo aiškinimą nurodęs, kad Konvencija reikalauja griežtesnio, negu iki tol Šiaurės Airijos teisėje buvusio sąžiningo įtarimo (angl. *honestly held suspicion*), aiškinimo. Byloje taip pat suformuluotas teiginys, kad duomenys, susidedantys iš faktų ir informacijos, turi būti

---

⁴² PRADEL, J., *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 460;

⁴³ Lenkijos baudžiamojo proceso kodeksas (Kodeks postępowania karnego). Angliška versija, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4172/file/Polish%20CPC%201997_am%202003_en.pdf>;

⁴⁴ *An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU: Netherlands*, JLS/D3/2007/01, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ecba.org/extdocserv/projects/JusticeForum/Netherlands_2_180309.pdf> p. 15;

⁴⁵ *An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU: Germany*, JLS/D3/2007/01, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ecba.org/extdocserv/projects/JusticeForum/Germany180309.pdf>> p. 15;

⁴⁶ KALMTHOUT, A. M.; MORGENSTER, C.; KNAPEN, M. M., et. al. *An introductory summary of the study: An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU*, 2009, p. 55;

⁴⁷ KEMPEN, PHPHMC van., *Pre-trial Detention. Human Rights, Criminal Procedural Law and Penitentiary Law, Comparative law = Detention avant jugement. Droits d l'homme, droit de la procédure pénale et droit pénitentiaire, droit comparé*. Cambridge/Antwerp/Portland: Intersentia, 2012. p. 33;

tokie, kad nešališkam stebėtoji (angl. *objective observer*) nebūtų abejonės, kad tas asmuo galėjo padaryti nusikalstamą veiką. Sąvoka „pagrįstas“ priklauso nuo visų bylos aplinkybių.⁴⁸ Nors ir nėra valstybės institucijų pareigos pateikti visos turimos informacijos tokiu būdu galimai pakenkiant tyrimui, tačiau skiriant prievartos priemones turėtų būti pateikta bent keletas faktų ar informacijos, įtikinančios, kad asmuo buvo suimtas pagrįstai įtariamas įvykdęs tariamą nusikaltimą.⁴⁹

Kaip jau minėta, pagrįstas manymas, kad asmuo galėjo padaryti nusikalstamą veiką, galimas tik esant pakankamai tą patvirtinančių duomenų. Taigi būtent į duomenų pakankamumą (BPK 121 str. 2 d.) turi būti atsižvelgta kaskart, sprendžiant suėmimo klausimą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) apžvalgoje⁵⁰ tik lakoniškai nurodoma, kad teisėjas privalo patikrinti, ar pateiktoje medžiagoje yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad būtent įtariamasis padarė nusikalstamą veiką⁵¹, tačiau nedetalizuojama, kaip išsamiai tai turi būti daroma, paliekant tą formuoti teismų praktikai. A. Nevera taip pat nurodo, kad lieka atviras klausimas, kokia apimtimi teismas tuos duomenis turėtų vertinti.⁵² Vien pagrįsto įtarimo sąvoka savyje talpina tam tikrą netikrumo elementą⁵³, kuris turi būti pagrindžiamas duomenimis. Duomenų pakankamumo kriterijus yra vertinamasis požymis,⁵⁴ ir sprendimą dėl šio požymio priima teisė taikyti turintis subjektas. P. Veršekys, apibūdindamas vertinamąjį požymį, be kita ko nurodo, kad vertinimas neatskiriamas nuo interpretuojančio subjekto teisinės sąmonės, kas nulemia vertinamojo požymio taikymo sunkumus.⁵⁵ Aptartos aplinkybės suponuoja išvadą, kad šios nuostatos įgyvendinimas yra sudėtingas nesant konkrečių kriterijų, kiek duomenų laikytina pakankamai, o taip pat prisideda ši neapibrėžta kriterijų vertinančio bei interpretuojančio subjekto žmogiškasis faktorius. Siekiant objektyvumo

---

⁴⁸Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2000 m. rugpjūčio 30 d. sprendimas *Fox, Campbell ir Hartley prieš Jungtinę Karalystę* byloje, Nr. 12244/86; 12245/86; 12383/8627, 2014 m. gegužės 22 d. sprendimas *Ilgar Mammadov prieš Azerbaidžaną* byloje, Nr. 15172/13;

⁴⁹LOŠIS, E., *Įrodinėjimo dalykas taikant prievartos priemones*. Iš *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo*: mokslo studija. Vilnius, 2011, p. 306;

⁵⁰Tikslumo dėlei paminėtina, kad po Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. išaiškinimo, LAT nutarimai neteko savo privalomumo, nes: „<...> tokie nurodymai (nesvarbu, privalomo ar rekomendacinio pobūdžio) Konstitucijos atžvilgiu būtų vertinami kaip atitinkamų teismų (teisėjų) veikimas *ultra vires*. Netekus privalomosios galios, suėmimų srityje egzistuoja pavojus nevienodos teismų praktikos formavimui suėmimo taikymo srityje;

⁵¹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą“;

⁵²NEVERA, A., *Imposition and extension of detention: standards of the European Court of Human Rights and Lithuania's practice*, Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 2013, 3(64):48, p. 49-50;

⁵³TRECHSEL, S., SUMMERS, S. J., *Human rights in criminal proceedings*. Oxford: Oxford University Press, 2005. p. 424;

⁵⁴BUČIŪNAS, G., GRUODYTĖ, E., *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 152;

⁵⁵VERŠEKYS, P., *Vertinamieji nusikalstamos veikos požymiai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. p. 67, p. 93;

šio požymio vertinime, derėtų neapsiriboti formaliu duomenų išvardijimu, kurie tiesiog patvirtintų nusikalstamos veikos faktą, tačiau turėtų būti bandoma atsakyti į klausimą, ar tie duomenys suteikia pagrindą manyti, kad būtent tas konkretus asmuo galėjo padaryti inkriminuojamą nusikalstamą veiką.

Nesant konkrečių kriterijų, koks detalumo laipsnis turi būti pasiektas analizuojant duomenų pakankamumo nuostatą, teismų praktika šiuo klausimu išsiskiria ir sprendimai yra motyvuojami nevienodai. Išanalizavus duomenų pakankamumo teismų nutartyse klausimu aktualią teismų praktiką, motyvus dėl duomenų pakankamumo galima sąlyginai išskirti į šiuos: nuostata visiškai nemotyvuojama, formalus duomenų paminėjimas, detali motyvacija.

Labiausiai kritikuotina kategorija nutarčių, kuomet duomenys, kad įtariamasis padarė nusikalstamą veiką net neišvardijami, formaliai, deklaratyviai pacituojant BPK 121 straipsnio 1 dalį, ir nurodant, kad yra pakankamai duomenų.⁵⁶ Kauno apygardos teismas nurodo, kad įvertinus visumą, teismo nuomone, jų pakanka griežčiausiai kardomajai priemonei – suėmimui pratęsti.⁵⁷ Panevėžio apygardos teismo nutartyje nurodoma, kad pakankamai duomenų nurodyta kaltinamajame akte, be to teismas juos išanalizavo skundžiamoje nutartyje, o apeliantas duomenų pakankamumo buvimo neginčija⁵⁸, tokiu būdu suabsoliutinant ir sudarant įspūdį, kad remiamasi tik tais duomenimis, kurie nurodyti kaltinamajame akte, nevertinant jų kritiškai ir objektyviai, nevertinant suimtajam palankių aplinkybių bei apsiribojant prokuroro pateikta medžiaga. Taip pat nutartyse pasitaiko ir tokių atvejų, kad nors skunde ir minima aplinkybė, kad duomenys nepatvirtina kaltinimo, tačiau teismas, nagrinėjantis skundą, net tokiu atveju jų neanalizuoja, pasakydamas, kad skundžiamoje nutartyje tokie duomenys įvardyti tinkamai.⁵⁹ Praktikoje taip pat pasitaiko atvejų, kuomet duomenų pakankamumas kaip tokia nuostata išvis net nepaminima.⁶⁰

Nemotyvuodami arba net neminėdami duomenų pakankamumo teismai grubiai pažeidžia BPK 125 straipsnio 2 dalies 3 punktą, nurodantį, kad nutarties turinyje turi būti duomenys, leidžiantys manyti, kad įtariamasis padarė nusikalstamą veiką, taip pat jau minėtą BPK 121 straipsnio 2 dalį tokiu būdu keliant abejonę dėl pakankamų duomenų

---

⁵⁶Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. B., Nr. 1S-635-485/2015;

⁵⁷Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje P. S., Nr. 1S-32-383/2015;

⁵⁸Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje D. K., Nr. 1S-155-337/2015;

⁵⁹Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. P., Nr. 1S-201-165/2015;

⁶⁰Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje D. G., Nr. 1S-213-719/2015;

byloje egzistavimo ir nutarčių pagrįstumo. Tokia motyvacija nesilaikoma ne tik įstatymo nuostatų, tačiau ir EŽTT išaiškinimų, kad argumentai už arba prieš suėmimą negali būti bendri ir abstraktūs⁶¹, taip pat negalima grįsti identiškumis, stereotipinėmis formuluotėmis be detalesnės argumentacijos.⁶² Tokio silpno pagrindimo nutartyse negali būti, nes teismui nepakankamai pagrindus duomenų pakankamumo, kad asmuo padarė veiką, kyla abejonė, ar suėmimas apskritai yra pagrįstas ir teisėtas. Siekiant aukščiausio lygio motyvacijos būtina tokių duomenų turinio analizė.

Beveik absoliučioje daugumoje analizuotų nutarčių tik išvardijami duomenys, leidžiantys manyti, kad įtariamasis padarė nusikalstamą veiką (liudytojų parodymai, įvairūs ikiteisminio tyrimo, kriminalinės žvalgybos veiksmai ir pan.) jų turinio neanalizuojant⁶³, tačiau tokia padrika motyvacija tėra nieko nepasakančios, bendro pobūdžio frazės, niekaip nepagrindžiančios duomenų pakankamumo egzistavimo, juo labiau neįtikinančios, o be to prieštaraujančios jau minėtoje EŽTT byloje Yagci ir Sargin prieš Turkiją suformuluotai išvadai apie identiškų, stereotipiškų formuluočių buvimo negalimumą. Susidaro įspūdis, kad teismai dažniausiu atveju tarsi „praleidžia“ šią nuostatą, labiau kreipdami dėmesį į pagrindų egzistavimą, nors ši nuostata, kaip bendroji kardomųjų priemonių nuostata, turi tokią pačią svarbą. Motyvacijos išsamumo ir pagrįstumo prasme teismai turėtų orientuotis į tolesnį gerosios praktikos pavyzdį, juo labiau, kad Konvencija nustato tik minimalius kriterijus, kuriuos valstybės turi atitikti.

Paminėtina Apeliacinio teismo nutartis, kurioje pasistengta neapsiriboti šabloniniu duomenų paminėjimu. Nutartyje kritiškai pažiūrėta į skundžiamos nutarties motyvus, nurodant, kad: „Tokie duomenys nurodyti formaliai, nesigilinant į jų turinį. Antai pirmosios instancijos teismas tarp duomenų, leidžiančių pagrįstai manyti, jog suimtas galėjo padaryti jam inkriminuojamas nusikalstamas veikas, nurodė specialisto išvadas. Tačiau iš byloje esančių teismo medicinos specialisto išvadų bei teismo medicinos ekspertizės akto turinio matyti, jog šių tyrimų metu gauti duomenys neduoda pakankamo pagrindo minėtas specialisto išvadas vienareikšmiškai vertinti, kaip kaltinamojo A. J. kaltę, galimai įvykdžius jam inkriminuotas nusikalstamas veikas patvirtinančius

---

⁶¹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1991 m. gruodžio 12 d.. sprendimas *Clooth prieš Belgiją* byloje, Nr. 12718/87;

⁶² Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1995 m. birželio 6 d. sprendimas *Yagci ir Sargin prieš Turkiją* byloje, Nr. 16419/90;

⁶³ Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugpjūčio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. M. Nr. 1S-194-165/2015, Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. M. Nr. 1S-1049-579/2015, Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. S. Nr. 1S-173-134/2015 ir kitos;

įrodymus.“⁶⁴ Tokia teismo motyvacija laikytina teigiamu bandymu ir sektinu pavyzdžiu detaliau ir išsamiau pažvelgiant į duomenų pakankamumo kriterijų. LAT apžvalgoje taip pat pateikiamas gerosios praktikos pavyzdys, kuomet aukštesnės instancijos teismas panaikino žemesniojo teismo nutartį paskirti suėmimą nurodydamas, kad ikiteisminio tyrimo metu surinkti ir teismui pateikti duomenys patvirtina tik patį nusikaltimo (vagystės) faktą, tačiau tokių duomenų nepakanka įtarti konkretų asmenį, juo labiau paskirti griežčiausią kardomąją priemonę.⁶⁵ LAT dar 2004 m. suformavo teismų praktikos kryptį byloje vertinant duomenų pakankamumą, tačiau iš aukščiau aptartų kritikuotinių pavyzdžių matyti, kad vis dar gaji tokia praktika, kad ši sąlyga net ir aukštesniųjų teismų motyvuojama formaliai, šabloniškai. Tais atvejais, kai tokie sprendimai nėra apskundžiami ir klaidos neištaisomos aukštesniojo teismo, iš vis kyla klausimas, ar grindžiant duomenų pakankamumą tokiais motyvais suėmimas paskirtas ar jo terminas pratęstas pagrįstai.

Duomenų pakankamumo asmenį įtariant padarius nusikalstamą veiką problematika analizuojama ir ŽTSI atliktame tyrime. Tyrimo duomenimis nustatyta, kad teisėjai iš ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų gauna mažai informacijos tiek raštu, tiek žodžiu, dėl to teisėjams dažniausiai reikia gilintis į esamą medžiagą ir spręsti, ar pakanka duomenų, leidžiančių pagrįstai manyti, kad tas asmuo galėjo padaryti veiką, o ne susikoncentruoti ties kitais motyvais.⁶⁶ Atlikto tyrimo metu taip pat nustatyta, kad prokuroras teisėjui teikdavo bendro pobūdžio ikiteisminio tyrimo duomenis, visos prielaidos ir išvados buvo daromos remiantis šia informacija⁶⁷, tai yra – nepateikiant konkrečių duomenų. Nekvestionuojant būtent teismų pareigos vertinti visas bylos aplinkybes ir priimti teisingą sprendimą, pritartina tyrimo metu padarytai prielaidai dėl prokurorų pareigos pateikti duomenis. Konstitucijos prokurorams suteikti įgaliojimai organizuoti ir vadovauti ikiteisminiam tyrimui tuo pačiu sukuria ir pareigą tą atlikti tinkamai ir prisiimti atsakomybę už tyrimo ir kiekvieno veiksmo kokybę ir sėkmę, taigi būtent prokurorams visų pirma tenka pareiga pateikti pakankamai svarių duomenų teismui. Ir priešingai, prokurorams matant, kad surinkti duomenys yra nepakankami arba

---

⁶⁴Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 15 d. nutartis *baudžiamojoje byloje A. J., Nr. 1S-136-307/2015*;

⁶⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą“;

⁶⁶Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimas: policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*. Vilnius, 2013, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.hrmi.lt/uploaded/Documents/Suemimas%20%20praktiku%20poziuris_LT_Galutin is.pdf](https://www.hrmi.lt/uploaded/Documents/Suemimas%20%20praktiku%20poziuris_LT_Galutin%20is.pdf) (žiūrėta 2015 m. gruodžio 8 d.)> p. 17;

⁶⁷Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimo taikymas Lietuvoje: tyrimo ataskaita*. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 30;

netvirti, nederėtų piktnaudžiauti savo teisėmis ir kreiptis į teismą dėl suėmimo paskyrimo, rizikuojant piktnaudžiauti šia kardomąja priemone kaip *ultimum remedium*.

Taip pat pažymėtina, kad baudžiamosios bylos tyrimas yra dinamiškas ir besikeičiantis procesas, kurio metu paaiškėja vis naujų duomenų, taigi ir duomenų pakankamumo kriterijus nėra statiškas. Pradiniame etape ir tolesniuose etapuose duomenų pakankamumo lygis skiriasi ir vystantis bylos tyrimui, duomenų pakankamumo lygis, kuris pagrįstų įtarimą, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, turi didėti. Byloje Letellier prieš Prancūziją, EŽTT pasakė, jog įtarimo pagrįstumas, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, yra *conditio sine qua non* (būtina sąlyga), bet po tam tikro laiko tarpo, jis nebėra pakankamas, todėl teismai turi nustatyti, ar yra kiti pagrindai, pateisinantys laisvės varžymą.⁶⁸ Šios bylos kontekste darytina išvada, kad pratęsiant suėmimo terminą ypač ilgą laiką, tie duomenys, kurie buvo tyrimo pradžioje, toliau nebėra pakankami, ir teismas motyvuodamas turi pateikti naujų duomenų, kad motyvuotų savo sprendimą asmenį palikti suėmime.

Apibendrinant galima teigti, kad kardomoji priemonė galima tik esant pagrįstam įtarimui, kad asmuo yra padaręs nusikalstamą veiką, o tą pagrindžiantys duomenys laikomi pakankamais, jeigu objektyvų stebėtoją galėtų įtikinti, kad konkretus asmuo galėjo padaryti nusikalstamą veiką. Išanalizavus šios nuostatos taikymo teoriją ir praktiką darytina išvada, kad sunkumus motyvuojant sukelia konkrečių kriterijų, kokia apimtimi teismas duomenis turėtų vertinti, nebuvimas. Dėl to dažni atvejai, kuomet per silpnai arba nepakankamai motyvuojamas šios nuostatos egzistavimas. Bet kokiu atveju didesniai nutarčių pagrįstumui tokią argumentaciją reikėtų stiprinti orientuojantis į kol kas dar itin retus gerosios praktikos pavyzdžius – teismai turėtų ne tik formaliai išvardinti duomenis, tačiau pateikti motyvus, kurie nešališką stebėtoją įtikintų, kad būtent tas asmuo galėjo padaryti konkrečią nusikalstamą veiką. Neginčijant, kad duomenų pakankamumas yra vertinamasis kriterijus ir kiekvieną kartą subjekto vertinamas atskirai, pažymėtina, kad paskiriant griežčiausia apimtimi žmogaus teises varžančią kardomąją priemonę, kiekvienas motyvas, kodėl ši priemonė yra skiriama, privalo būti maksimaliai pagrįstas ir atidžiai įvertintas, neapsiribojant formaliais teiginiais, ir tai pirmiausia turėtų būti prokuroro, kaip ikiteisminio tyrimo vadovo ir organizatoriaus, pareiga.

---

⁶⁸Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1991 m. birželio 26 d. sprendimas *Letellier prieš Prancūziją* byloje, Nr. 12369/86;

2.3. Kitos suėmimo skyrimo sąlygos

BPK 122 straipsnio 7 ir 8 dalys numato suėmimo skyrimo sąlygas. Tik abejoms iš jų egzistuojant galima toliau svarstyti, ar yra konkretus pagrindas skirti suėmimą, taigi analizė pradedama būtent sąlygomis. Suėmimas gali būti skiriamas tik tais atvejais, kai švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų bei tik tiriant ir nagrinėjant bylas dėl nusikaltimų, už kuriuos baudžiamasis įstatymas numato griežtesnę negu vienerių metų laisvės atėmimo bausmę. Pirmoji sąlyga gana plačiai nagrinėjama įvairiais aspektais tiek teorijoje, tiek teismų praktikoje, tačiau gilesnės antrosios sąlygos analizės Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje pasigendama, kol kas apsiribojant tik tyrimais ir tam tikromis įžvalgomis, dėl to būtent nuo šios analizė ir pradedama.

2.3.1. Sankcijoje numatyta griežtesnė nei vienerių metų laisvės atėmimo bausmė

Nors ši sąlyga atrodo konkreti ir aiški, tačiau paanalizavus išsamiau, ji sudaro prielaidas dažnam suėmimo skyrimui. Terminuota laisvės atėmimo bausmė gali būti straipsnio sankcijoje numatyta ir kaip viena iš alternatyvių bausmės rūšių už konkretų nusikaltimą.⁶⁹ BK specialiojoje dalyje egzistuoja daug straipsnių, išpildančių šią sąlygą. Iš 441 kodekse įtvirtintų nusikalstamų veikų net 385 sankcijose numatyta didesnė nei vienerių metų laisvės atėmimo bausmė, kas sudaro galimybę suėmimo taikymui dėl didžiosios dalies nusikalstamų veikų ir konfrontuoja su suėmimo išimtinumo principu. Šiuo klausimu kritika išsakoma ir Europos valstybių mastu atliktoje studijoje nurodant, kad tiek Latvijoje, tiek Lietuvoje suėmimo skyrimo sąlyga, susijusi su gresiančia ne mažesne nei vienerių metų laisvės atėmimo bausme, neturi jokios pridėtinės vertės, nes beveik visuose nusikaltimuose tokio dydžio bausmė yra numatoma.⁷⁰ Palyginimui galima paminėti, jog anksčiau galiojusio Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau - LTSR BPK) 104 straipsnis suėmimą leido skirti vien tada, kai už padarytas veikas yra numatyta laisvės atėmimo bausmė, nesiejant su

⁶⁹ BUČIŪNAS, G., GRUODYTĖ, E., *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 153;

⁷⁰ KALMTHOUT, A.M.; MORGENSTER, C.; KNAPEN, M. M., *et. al. An introductory summary of the study: An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU*, 2009, p. 59;

terminu.⁷¹ Senajame BPK, šis straipsnis jau numato, kad suėmimas gali būti skiriamas tada, kai įstatymas numato ne mažesnę nei vienerių metų laisvės atėmimo bausmę papildomai nurodant, kad išimtiniais atvejais galima šios sąlygos ir nesilaikyti, nedetalizuojanti, kas yra minėtosios išimtys. Naujajame BPK bet kokios išimtys panaikintos numatant, kad ne žemesnė nei vienerių metų laisvės atėmimo bausmė yra būtinoji sąlyga suėmimo skyrime.

Problemų taikant šią sąlygą kyla dėl to, jog teismai tik formaliai pritaiko nuostatą pacituodami BPK arba iš nutarties turinio galima suprasti, kad egzistuoja minėtoji sąlyga, išvengiant konkretaus situacijos vertinimo. Įmanomos situacijos, kuomet išnagrinėjus bylą asmeniui paskiriamos kitos alternatyvios bausmės arba bausmės vykdymo atidėjimas (tą patvirtina ŽTSI tyrime nustatytos aplinkybės⁷²), taigi vienerių metų laisvės atėmimo sąlyga suėmimo skyrime kartais suvaidina tik formalų vaidmenį, paneigiant pirminę šios sąlygos prasmę, kad suėmimo taikymas būtų ribojamas ir galimas tik asmenims, kurių padarytos veikos siekia tokio rimtumo laipsnį, už kurias, tikėtina, galėtų būti paskirta laisvės atėmimo bausmė. Šią problemą kaip vieną iš esminių taip pat įvardijo mokslininkas S. Bikelis, nurodydamas, kad suėmimas skiriamas asmenims net tuomet, kai laisvės atėmimo bausmė jam realiai negresia.⁷³

Šiuo klausimu paminėtinas Lenkijos reglamentavimo pavyzdys, kadangi ten šalia vienerių metų ribos sąlygos papildomai nurodyta, kad suėmimas neskiriamas, jei teismo procesas galimai pasibaigs asmeniui nepaskiriant laisvės atėmimo bausmės, arba paskirtoji bus labai trumpa.⁷⁴ Danijos BPK taip pat numato panašią sąlygą, kad suėmimas negali būti skiriamas, jeigu galima numatyti, kad už veiką bus skiriama bauda arba mažesnis nei 30 dienų trukmės laisvės atėmimas.⁷⁵ Toks reglamentavimas, viena vertus, įtvirtina papildomus saugiklius išvengiant atvejų, kuomet suėmimas paskiriamas asmenims, kuriems laisvės atėmimo bausmė negresia. Tačiau svarstant apie tokios nuostatos galimybes Lietuvos BPK taip pat galima kelti problemą, ar suėmimo klausimą

---

⁷¹ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). 1961 m. birželio 26 d.;

⁷² Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimo taikymas Lietuvoje: tyrimo ataskaita*. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 45, 5 diagrama. Iš 60 analizuotų bylų, 6 iš jų buvo paskirta su laisvės atėmimu nesusijusi bausmė;

⁷³ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Komunikacijos departamento Ryšių su visuomene skyriaus 2013 m. vasario 21 d. pranešimas „Seime vykusioje diskusijoje konstatuota, kad asmenų suėmimo reglamentavimas geras, tačiau taikymas ydingas“, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15428&p_k=1&p_t=131820>;

⁷⁴ Lenkijos baudžiamojo proceso kodeksas (Kodeks postępowania karnego). Angliška versija, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10>>;

⁷⁵ Commissioner of the Council of the Baltic Sea States; The Norwegian Ministry of Justice and the Police, *Pre – trial Detention in the Baltic Sea Area: A survey with Conference Proceedings and Recommendations*, Copenhagen, 2003, p. 26;

sprendžiantis teismas tokiais „išankstiniais“ spėjimais ar vertinimais, kokį sprendimą priimtų bylą iš esmės išnagrinėjęs teismas, neviršytų savo kompetencijos ribų ir ar tai nebūtų vertinama kaip kišimasis į bylą iš esmės sprendžiančio teismo kompetenciją. Taip pat galėtų būti keliamas klausimas, ar nepažeidžiama nekaltumo prezumpcija svarstant, kokia, tikėtina, būtų paskirta bausmė, nors išlieka ir išteisinamojo nuosprendžio ar bylos nutraukimo tikimybė. Taigi, nors minėti užsienio šalių pavyzdžiai įtvirtina progresyvų ir lankstų požiūrį skiriant suėmimą, toks reglamentavimas, manytina, sulauktų pagrįstos kritikos.

Kai kurios valstybės šioje suėmimo skyrimo sąlygoje taip pat numato vienerių metų laisvės atėmimo bausmės ribą (Lenkija, Rusija⁷⁶, Belgija (papildomai nurodant, kad turi egzistuoti grėsmė visuomenės saugumui), Švedija⁷⁷). Kita grupė valstybių numato žemesnę nei vienerių metų ribą. Graikijoje suėmimo taikymo sąlygoje numatyta laisvės atėmimo riba yra trys mėnesiai, o Didžiojoje Britanijoje, Maltoje ir Kipre įmanoma suėmimą skirti ir tokiais atvejais, kai laisvės atėmimas iš vis nėra numatytas.⁷⁸

Nors šios sąlygos egzistavimas Lietuvos baudžiamojo proceso teisėje siejant laisvės atėmimo bausmę su vieneriais metais lyginant su kai kuriomis minėtomis šalimis yra tinkamas, o taip pat sutampa su kitų šalių pasirinkta minimalia laisvės atėmimo riba, tačiau siekiant užtikrinti suėmimo kaip *ultimum remedium* statusą, galėtų būti tobulinamas. Taip pat pritartina studijoje išsakytai pozicijai, kad vienerių metų laisvės atėmimo riba yra tik simboliška⁷⁹, be to ženkliai daugiau valstybių numato aukštesnę minimalią gresiančią laisvės atėmimo ribą.

Aukštesnė nei vienerių metų laisvės atėmimo riba laikytina papildomu saugikliu svarstant suėmimo skyrimo klausimą. Liuksemburge, Suomijoje⁸⁰, taip pat Ispanijoje numatyta dvejų metų laisvės atėmimo riba⁸¹, Italijoje, Rumunijoje – ketverių.⁸² Be aukštesnės ribos, taip pat yra pavyzdžių, kuomet ši riba diferencijuojama priklausomai nuo padaryto nusikaltimo pobūdžio. Portugalijoje ši sąlyga siejama su ne mažesne nei

---

⁷⁶PRADEL, J., *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 460;

⁷⁷KALMTHOUT, A. M.; MORGENSTER, C.; KNAPEN, M. M., et. al. *An introductory summary of the study: An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU*, 2009, p. 56;

⁷⁸Ten pat;

⁷⁹Ten pat, p. 59;

⁸⁰Fair trials international: Pre - trial Detention Comparative Research, 2011, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 28 d.], Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/newsroom/criminal/opinion/files/110510/appendix_2_-_comparative_research_en.pdf> p. 23;

⁸¹ DIEZ-RIPOLLES, J. L.; GUERRA-PÉREZ, C.; *Pre-trial Detention in Spain*. *Eur. J. Crime Crim. L. & Crim. Just.*, 2010, 18: 369. p. 374;

⁸²KALMTHOUT, A. M.; KNAPEN, M. M.; MORGENSTER, C., *Pre – trial Detention in the European Union, Italy*, 2009, p.551;

penkerių metų laisvės atėmimo riba, kai kuriais atvejais siejama su trejų metų laisvės atėmimo riba, jeigu asmuo įtariamas nusikaltimais, susijusiais su terorizmu, gerai organizuotu nusikalstamumu ar kitomis pačiomis sunkiausiomis nusikalstamomis veikomis, tokiomis kaip kūno sužalojimai, ginklų įgijimas ir kitos.⁸³ Olandijoje bendra riba yra ne mažesnė nei ketveri metai, tačiau numatyta ir aukštesnė šešerių metų riba jeigu egzistuoja pavojus visuomenei ar asmenims, arba sveikatai ar turtui, arba dvylikos metų riba, jei asmuo įtariamu nusikaltimu giliai sukrėtė teisinę tvarką.⁸⁴ Suomijoje bendra minimali laisvės atėmimo riba yra dveji metai, tačiau dėl sunkiausių nusikaltimų riba yra vieneri metai.⁸⁵

Lyginant teises bazes darytina išvada, kad Lietuvos BPK formaliai įtvirtinta ne žemesnė nei vienerių metų laisvės atėmimo sąlyga, nediferencijuojant nusikaltimų pagal sunkumą, kaip tai įtvirtinta pavyzdžiui Portugalijoje, Olandijoje ar Suomijoje. Minėtų valstybių teisinis reguliavimas laikytinas lankstesniu ir individualesniu, leidžiančiu labiau atsižvelgti į nusikaltimo specifiką bei konkrečią situaciją. Siekiant tobulinti nacionalinius įstatymus, galėtų būti svarstomas variantas pasekti kitų valstybių pavyzdžiu ir už sunkiausias veikas numatyti (arba palikti) vienokią minimalią gresiančią laisvės atėmimo ribą, o už ne tokias pavojingas veikas – aukštesnę minimalią ribą, tokiu būdu siaurinant nusikalstamų veikų, kuriomis įtariant galėtų būti skiriamas suėmimas, ratą.

Kitas variantas, panašesnis į dabar egzistuojantį ir galintis padėti spręsti suėmimo skyrimo dažnumo problemą, galėtų būti pakeliant minimalią gresiančią laisvės atėmimo bausmę iki dvejų – ketverių metų, kaip tai numatyta, pavyzdžiui, Liuksemburge ar Italijoje; tokiu būdu suėmimas galėtų būti skiriamas tik įtariant dėl sunkesnių veikų, nei kad tai yra įmanoma esant dabartiniam reguliavimui. Teisininkas K. Liutkevičius tokį variantą įvardija kaip vieną iš dažno suėmimo skyrimo problemos sprendimo būdų, taip atsisakant suėmimo skyrimo, kai asmuo kaltinamas mažesnio pavojingumo nusikalstamomis veikomis.⁸⁶ Svarbu paminėti, jog ŽTSI dar 2013 m. atsakydamas į

---

⁸³Portugalijos baudžiamojo proceso kodeksas (Código de Processo Penal). Angliška versija, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.gddc.pt/codigos/code_criminal_procedure.html>;

⁸⁴Olandijos baudžiamojo proceso kodeksas (Wetboek van strafvordering). Angliška versija, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ejtn.eu/PageFiles/6533/2014%20seminars/Omsenie/WetboekvanStrafvordering_ENG_PV.pdf>;

⁸⁵KALMTHOUT, A.M.; MORGENSTER, C.; KNAPEN, M. M., *et. al.* *An introductory summary of the study: An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU*, 2009, p. 56;

⁸⁵*Ten pat*, p. 59;

⁸⁶LEONAVIČIŪTĖ, I., *Suimtieji (ne) lygu nuteistieji: ką reiškia ne vietoje dedama lygybės ženklas?*, 2012 m. spalio 13 d. [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 29 d.]. Prieiga per internetą:

įstatymo projektą Nr. XIIP-109 dėl BPK straipsnių pakeitimo ir papildymo nurodė, jog išvengiant vienerių metų simbolinio slenksčio tikslinga apsvarstyti galimybę minimalią laisvės atėmimo ribą padidinti iki trejų metų, tokiu būdu apribojant suėmimo svarstymo klausimą dėl asmenų, kurie galimai padarė nesunkią nusikalstamą veiką (BK 11 str. 3 d.)⁸⁷, tačiau vykdant suėmimo reformą tokiam siūlymui pritarta nebuvo. Bet kuriuo atveju motyvuojant šios sąlygos buvimą neturėtų būti apsiribojama vien formaliu teiginiu, tačiau vertinama, bent preliminariai, ar asmeniui konkrečiu atveju išnagrinėjus bylą galėtų būti skiriama laisvės atėmimo bausmė, kaip kad yra numatyta Lenkijos ar Danijos BPK.

2.3.2. Negalėjimas švelnesnėmis priemonėmis pasiekti kardomųjų priemonių tikslų

Ši sąlyga reikalauja, kad suėmimas būtų skiriamas tik tokiu atveju, kai švelnesnėmis priemonėmis neįmanoma užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimo procese, jo netrukdyimo procesui bei kad minėtas subjektas nedarytų naujų nusikalstamų veikų. Jeigu minėtus tikslus įmanoma įvykdyti švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis, jos ir turi būti taikomos, nes priešingu atveju būtų pažeisti proporcingumo principo reikalavimai. Švelnesnių priemonių taikymo būtinybės klausimu ne kartą yra pasisakęs EŽTT, nurodydamas, kad laikantis proporcingumo principo suėmimo skyrime, pirmiausiai turi būti apsvarstomos švelnesnės alternatyvos.⁸⁸

Turint omenyje suėmimo ribojimų apimtį ir daromą žalą subjektui, minėtos nuostatos įtvirtina suėmimo kaip *ultima ratio* priemonės statusą. Šis principas reikalauja, kad suėmimas, kaip kardomoji priemonė, tiesiogiai susijusi su procesine prievarta, būtų taikomas kaip paskutinė ir vienintelė įmanoma priemonė, kai kitos priemonės ir būdai objektyviai yra nepakankami ir neveiksmingi siekiant užtikrinti <...> BPK 119 straipsnio tikslus.⁸⁹ Analogišką nuostatą įtvirtina ir kitos Europos valstybės. Pavyzdžiui, Prancūzijos BPK numatoma, kad asmuo lieka laisvėje, išskyrus atvejus, kai dėl tardymo poreikių ar pritaikius saugumo priemones jam skiriama teisėsaugos organų kontrolė arba

---

<<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/ileonaviciute-suimtieji-nelygu-nuteistieji-ka-reiskia-ne-vietoje-dedamas-lygybes-zenklas.d?id=59730589>>;

⁸⁷ Žmogaus teisių stebėjimo instituto siūlymas Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui „Dėl Baudžiamojo proceso kodekso 121, 123, 125, 126, 127, 130, 131, 181 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Nr. XIIP-109“, Nr. IS-VIII-6, 2013 m. kovo 8 d.;

⁸⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2008 m. kovo 18 d. sprendimas *Ladent prieš Lenkiją* byloje, Nr. 11036/03;

⁸⁹ JURKA, R., GUŠAUSKIENĖ, M., *Suėmimo atitikties ultimum remedium principui diskusiniai klausimai. Teisės problemos*, 2009. Nr. 2 (64). p. 65;

išimtinai kardomasis kalinimas.⁹⁰ Italijos BPK taip pat yra nuostata, teigianti, kad kalinimas gali būti taikomas tik tuomet, kai jokia kita priemonė yra neadekvati.⁹¹ Taigi ši suėmimo skyrimo sąlyga glaudžiai susijusi su proporcingumo principu, įtvirtintu BPK 11 straipsnyje.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra išaiškinęs proporcingumo principo turinį nurodydamas, kad pagal šį principą, kiekviena valstybės taikoma poveikio priemonė negali būti per daug griežta ir varžyti subjektų teises labiau negu reikia teisėtiems interesams pasiekti.⁹² Vėlesniuose nutarimuose taip pat pasakyta, kad pagal proporcingumo principo reikalavimus, nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra).⁹³ Bendriausia prasme proporcingumo principas suėmimo taikymo kontekste draudžia šią priemonę taikyti tada, kai nepagrįstai griežtai būtų ribojamos žmogaus teisės lyginant su siekiamais tikslais (užtikrinti dalyvavimą, netrukdomą procesą, užkardyti naujų veikų darymą) ir visų pirma įpareigoja šių tikslų siekti švelnesnėmis priemonėmis ir nesant galimybės tik tada taikyti suėmimą.

Nors teoriniu lygmeniu neginčijamas suėmimo išimtinumas ir jo *ultima ratio* statusas, tačiau praktikoje neretai to nepaisoma ir būtent suėmimas yra taikomas kaip pagrindinė priemonė. ŽTSI atliktų tyrimų skaičiavimais, 2013 m. prokurorai teismams pateikė 4779 prašymus skirti ar pratęsti suėmimą, iš jų 4556 buvo patenkinti visa apimtimi ar iš dalies. 2014 m. buvo atitinkamai 4017 ir 3838 tokie atvejai.⁹⁴ Iš pateiktų skaičių galima daryti išvadą, kad beveik absoliuti dauguma – 95% prašymų skirti suėmimą – yra patenkinami, kai tuo tarpu galimybės skirti švelnesnes kardomasias priemones, kuriomis įmanoma pasiekti kardomųjų priemonių tikslus, nėra išnaudojamos. Abejotina, ar visais šiais atvejais tikrai egzistavo reikiami pagrindai, o juo labiau, ar

---

⁹⁰Prancūzijos baudžiamojo proceso kodeksas (angliška versija), [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1674/file/848f4569851e2ea7eabfb2ffcd70.htm/preview>>;

⁹¹PRADEL, J., *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 460-461;

⁹²Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ 1 ir 2 straipsnių, 3 straipsnio 2 dalies, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ įgyvendinimo įstatymo 1 straipsnio 1 ir 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Žin.*, 1999, Nr. 24/98;

⁹³Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. *Žin.*, 2004, Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 ir kiti;

⁹⁴Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Žmogaus teisių apžvalga: 2013-2014 m.* [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://pasidomek.lt/lt/i-suemimas>> p. 1-2;

absoliučioje daugumoje atvejų kardomųjų priemonių tikslų neįmanoma pasiekti švelnesnėmis priemonėmis. Tokia statistika vargiai gali būti suderinama su suėmimo išimtinumo, *ultimum remedium* ir proporcingumo principais, o taip pat neginčijamai liudijanti, kad suėmimu neretai yra piktnaudžiaujama. Darytina išvada, kad praktikoje, priešingai nei teorijoje, suėmimas yra pagrindinė kardomoji priemonė, kurią išimtiniais atvejais gali pakeisti kitos, švelnesnės priemonės⁹⁵, tokiu būdu ne visada laikantis sąlygos, kad suėmimas galimas tik kai švelnesnėmis priemonėmis negalima pasiekti atitinkamų tikslų.

Šios sąlygos motyvavimo pasigendama ir teismų praktikoje, nepaisant to, kad BPK 125 straipsnio 4 dalyje imperatyviai nurodoma, kad nutartyje skirti suėmimą turi būti nurodytos suėmimo skyrimo sąlygos. Dalyje apžvelgtų nutarčių tik formaliai pacituojama BPK 122 straipsnio 7 dalies nuostata: „Teisėjų kolegija, įvertinusi išdėstytas aplinkybes, konstatuoja, kad šiuo metu švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų, todėl nėra teisinių pagrindų panaikinti skundžiamą Kauno apygardos teismo nutartį“⁹⁶, leidžiant suprasti, kad tokia išvada daroma iš visų bylos aplinkybių, išvengiant konkrečios sąlygos egzistavimo motyvacijos. Analogiškai Apeliacinis teismas taip pat apsiriboja formaliu nurodymu, kad: „Šiuo metu pačios griežčiausios kardomosios priemonės – suėmimo, taikymas neprieštarauja proporcingumo, teisėtumo principams, todėl švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų nebus galima pasiekti“.⁹⁷ Apygardų teismuose priimamose nutartyse taip pat pasigendama motyvacijos. Panevėžio apygardos teismas nurodo, kad: „pradiniame ikiteisminio tyrimo etape BPK 119 str. numatyti kardomųjų priemonių tikslai įtariamajam tegali būti pasiekti, jam taikant griežčiausią kardomąją priemonę“⁹⁸, taigi net nesvarstoma švelnesnių priemonių taikymo galimybė. Tokia sąlygos motyvacijos trūkumo problema ir kritikuotini teismų praktikos pavyzdžiai buvo iškelti ŽTSI dar 2012 metais, nurodant, kad teismas turi tinkamai motyvuoti, kodėl tų pačių tikslų negalima pasiekti taikant švelnesnes priemones, tačiau teismai arba tiesiog nurodo sąlygą plačiau sprendimo nemotyvuodami, arba švelnesnių priemonių

---

⁹⁵ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Sulaikymo ir suėmimo reglamentavimas ir taikymas Lietuvoje*. Vilnius, 2012, p. 5;

⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. K., Nr. 1S-204-398/2015;

⁹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. J., Nr. 1S-208-202/2015;

⁹⁸ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. U., Nr. 1S-116-134/2015. Analogiškas pavyzdys randamas ir Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 27 d. nutartyje baudžiamojoje byloje A. K., Nr. 1S-581-493/2015;

tinkamumo apskritai nesvarsto⁹⁹, taigi tokia pati tendencija teismų praktikoje išlieka. Analogiška kritika pateikiama S. Nikarto nurodant, kad kai kurie teisėjai imasi „štampuoti“ prokurorų pateiktus pareiškimus, <...> nes paprasčiau yra skirti suėmimą arba jo neskirti, nes ganėtinai sudėtinga nuspręsti, kokią kitą kardomąją priemonę skirti.¹⁰⁰ Iš pateiktų neigiamos praktikos pavyzdžių, kurie liudija apie tokios praktikos vyravimą, matyti, jog teismai konkrečiai nemotyvuodami šios sąlygos pažeidžia įstatymų reikalavimus, tokiu būdu nueinama lengviausiu keliu paskiriant suėmimą ir pažeidžiant jau aptartą *ultima ratio* principą, nesistengiant bent pasvarstyti, ar, pavyzdžiui, kad asmuo dalyvaus procese negalima užtikrinti namų areštu, ar pakankama užstato suma.

Tiek jau minėtose teismų nutartyse, tiek paskesnėse, atsiskleidžia dar viena problema, motyvuojant šios sąlygos buvimą, jog teismai neretai sutapatina suėmimo skyrimo pagrindus ir sąlygas, motyvuojant pagrindų, tačiau ne šios sąlygos egzistavimą. Apeliacinis teismas nutartyje nurodo, kad: „Kauno apygardos teismas pratęsė kaltinamajam A. Š. kardamosios priemonės - suėmimo terminą, nustatęs tam pagrindus, numatytus BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 ir 3 punktuose – kaltinamasis gali bėgti (slėptis) nuo teismo bei daryti naujus nusikaltimus, numatytus BPK 122 straipsnio 4 dalyje, dėl to paskyrus švelnesnę kardomąją priemonę nebus galima pasiekti BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų.“¹⁰¹ Tačiau vien išvardinant suėmimo pagrindus bei jais pagrindžiant vieną iš suėmimo sąlygų – švelnesnių priemonių netinkamumą – yra laikoma nepagrįstu įstatyme numatytų reikalavimų nepaisymu.¹⁰² Vėlgi iš išdėstytų motyvų nėra aišku, kodėl, kokios aplinkybės lemia sprendimą, kad tikslų negalima pasiekti pritaikant kitas alternatyvias priemones.

Taip pat nustčius suėmimo skyrimo pagrindą(-us) nutartyse neretai tuo ir apsiribojama, nesvarstant švelnesnių priemonių galimybes, nors turėtų būti priešingai. Štai nurodoma: „švelnesnėmis kardamosiomis priemonėmis nebus pasiekti BPK 119 straipsnyje numatyti tikslai. Konstatavus šią aplinkybę, nėra pagrindo svarstyti klausimą dėl švelnesnių kardomųjų priemonių taikymo“.¹⁰³ Apeliacinis teismas taip pat nurodo, kad: „Skundą nagrinėjančiam teismui pripažinus, kad suėmimo terminas kaltinamajam pratęstas pagrįstai, nes nustatytas jau aptartas suėmimo taikymo pagrindas, šioje

---

⁹⁹ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Sulaikymo ir suėmimo reglamentavimas ir taikymas Lietuvoje*. Vilnius: 2012, p. 5;

¹⁰⁰ NIKARTAS, S., *Teisė į fizinę laisvę: asmens suėmimo garantijų kontekste*, Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Vilnius, 2014, p. 28;

¹⁰¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. Š. Nr. 1S-221-148/2015;

¹⁰² Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Sulaikymo ir suėmimo reglamentavimas ir taikymas Lietuvoje*. Vilnius, 2012, p. 5;

¹⁰³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. Š., Nr. 1S-223-148/2015;

nutartyje nedėstomi argumentai dėl netikslingumo griežčiausią kardomąją priemonę keisti į švelnesnes, nes akivaizdu, kad pasiekti BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų taikant švelnesnes kardomasias priemones galimybės nėra.“¹⁰⁴ Visiškai klaidinga ir BPK nuostatoms prieštaraujanti Apeliacinio teismo išvada, kad nustačius suėmimo pagrindą toliau nesvarstomos švelnesnių priemonių taikymo galimybės: „Akivaizdu, jog pripažinęs esant neišnykusį suėmimo taikymo pagrindą, apygardos teismas taip pat nedėstė argumentų, kodėl negalima taikyti švelnesnių kardomųjų priemonių“¹⁰⁵, pritariant tokiai žemesniojo teismo motyvacijai. Iš tokių formuluočių aišku, kad minėtos nutarties atveju susiklostė paradoksali situacija, kuomet nei suėmimą pratęsiantis teismas, nei skundą nagrinėjantis teismas net nesvarstė švelnesnių priemonių taikymo galimybės. Tokiais motyvais pažeidžiami suėmimo išimtinumo, proporcingumo principai, kadangi, kaip jau buvo minėta anksčiau, pirmiausia turi būti svarstoma švelnesnių priemonių galimybė, o neapsiribojant vien suėmimo pagrindo nustatymu.

Šiame kontekste svarbu aptarti BPK pataisas, įsigaliojusius 2015 m. liepos 11 d.¹⁰⁶ Viena iš jų papildė nutarties skirti kardomąją priemonę turinį (BPK 125 str. 2 d. 4 p.), kad turi būti nurodomos faktinės aplinkybės ir motyvai, kuriais remiantis nebuvo skirtos švelnesnės kardamosios priemonės siekiant šio Kodekso 119 straipsnyje numatytų tikslų, tokiu būdu įpareigojant teismą motyvuoti šios sąlygos buvimą. Toks įstatymo pakeitimas atitinka ir dar stipriau įtvirtina EŽTT suformuotą taisyklę, jog pareiga įrodyti, kad tikslo nebus įmanoma pasiekti už suėmimą švelnesnėmis priemonėmis, tenka valstybei.¹⁰⁷ Po šių pakeitimų nors motyvų formuluotės išdėstymas sprendimuose šiek tiek pasikeitė, tačiau vis dar išvengiama konkretaus ir suprantamo išaiškinimo, kodėl siekiamų tikslų negalima įgyvendinti mažiau ribojančiomis priemonėmis. Apeliacinis teismas savo nutartyje nurodo: „Kaltinamojo T. B. asmenybę apibūdinančios aplinkybės, jo turimų socialinių ryšių tamprumo nebuvimas, galbūt kaltinamojo padarytų nusikaltimų pavojingumas, pobūdis, sunkumas, mastas, kiekis, vaidmuo galbūt darant jam inkriminuotas veikas, leidžia susiformuoti teisėjų kolegijos vidiniam įsitikinimui <...>, kad paskyrus švelnesnes kardomasias priemones nebus pasiekti BPK 119 straipsnyje

---

¹⁰⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. P., Nr. 1S-213-453/2015;

¹⁰⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje T. J., Nr. 1S-130-148/2015;

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 121, 123, 125, 126, 127, 130, 131 ir 181 straipsnių pakeitimo įstatymas. TAR, 2015 m. liepos 10 d., Nr. 2015-11239;

¹⁰⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. liepos 26 d. sprendimas *Ilijkov prieš Bulgariją* byloje, Nr. 33977/96;

nustatyti tikslai“.¹⁰⁸ Beveik analogiška motyvacija aptinkama ir kitoje to paties teismo nutartyje: „įvertinus nusikaltimų, kurių padarymu kaltinamas J. M., pobūdį, sunkumą, skaičių, šiuo metu kaltinamajam paskirta kardomoji priemonė yra adekvati jam inkriminuojamų nusikalstamų veikų pavojingumui, jo teisės suvaržytos nepažeidžiant BPK 11 straipsnyje įtvirtinto proporcingumo principo bei kitų BPK reikalavimų“.¹⁰⁹ Šios pataisos, nukreiptos varžyti suėmimo taikymą, įpareigoja teismus labai atidžiai ir atsakingai spręsti suėmimo paskyrimą, tačiau motyvacijos vis dar stinga. Galima padaryti išvadą, kad teisinis reglamentavimas yra geras ir sudarantis prielaidas suėmimą taikyti išimtiniais atvejais, tačiau teismai turėtų didinti BPK reikalavimus atitinkančią sprendimų motyvaciją remdamiesi konkrečiais faktais, o ne prielaidomis, kodėl švelnesnėmis priemonėmis negalima pasiekti kardomųjų priemonių tikslų. Tokie faktai galėtų būti konkretūs atvejai, kai proceso subjektas vengė dalyvauti procese (neatėjo į apklausas, teismo posėdžius ir t. t.), trukdė procesui bandydamas paveikti liudytojus ar kai yra atlikti konkretūs veiksmai, rodantys, kad gali būti padaryta nauja nusikalstama veika.

Analizuotoje teismų praktikoje yra taip pat ir geros, sektinos motyvacijos pavyzdžių, padiktuotų Apeliacinio teismo. Paminėtoje nutartyje motyvacija grindžiama konkrečiais faktais, kad suimtajam pakeitus kardomąją priemonę švelnesne, nukentėjusioji informavo prokurorą apie jai pradėtą daryti poveikį ir nurodė, kad ją seka įtartini automobiliai, skambina asmuo iš jai nežinomo telefono numerio ir tyli¹¹⁰, kitaip tariant, buvo akivaizdžiai trukdoma procesui ir nebuvo užtikrintas kardomųjų priemonių tikslas. Esant tokiems išdėstytiems motyvams nekyla abejonių, kad suėmimas pritaikytas pagrįstai ir motyvuotai kardomųjų priemonių tikslams pasiekti. Apeliacinis teismas taip pat pažymi, kad: „yra pakankamai daug kardomųjų priemonių,<...> kuriomis galima būtų užtikrinti kaltinamojo dalyvavimą teisme, nuosprendžio įvykdymą bei užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms. Vienos ar kelių iš šių priemonių paskyrimas užtikrintų, kad A. J. negalėtų išvykti iš savo gyvenamosios vietos, pasislėpti užsienyje bei daryti naujų nusikalstamų veikų, o būdamas nesuimtas jis turėtų galimybę rūpintis savo šeima, kas formuotų teigiamus jo socialinius įgūdžius“.¹¹¹ Pastaruoju pavyzdžiu parodoma, kad užkirsti kelią iš kaltinamojo kylančioms grėsmėms procesui puikiai

---

¹⁰⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje T. B., Nr. 1S-205-105/2015;

¹⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje J. M., Nr. 1S-217-518/2015;

¹¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. K., Nr. 1S-226-177/2015;

¹¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. J., Nr. 1S-136-307/2015;

galima plačiu BPK įtvirtintų švelnesnių priemonių spektru, išvengiant suėmimo taikymo. Dar daugiau – nurodoma, kad tokiu būdu galima pasiekti kažko pozityvaus, išvengiant išimtinai neigiamų pasekmių asmeniui, kurias atneša suėmimas, o taip pat įrodant, kad teismai norėdami tikrai gali nesunkiai išpildyti įstatyme įtvirtintą pareigą pakankamai motyvuoti ir nurodyti, ką galima pasiekti kitomis priemonėmis. Minėtas teismas taip pat akcentuoja ir principinę nuostatą, kad: „Sprendžiant kardomosios priemonės parinkimo ar jau paskirtų kardomųjų priemonių termino pratęsimo klausimą, BPK 121 straipsnio 4 dalyje nurodyti subjektai: ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras, teisėjas ar teismas (šiuo atveju – teismas) pirmiausia turi svarstyti galimybę užtikrinti BPK 119 straipsnyje numatytus kardomųjų priemonių tikslus, taikant kitas – švelnesnes už suėmimą, kardomasias priemones“.¹¹² Akcentuotina – užtikrinant suėmimo išimtinumą, pirmiausiai yra svarstomos švelnesnių priemonių taikymo galimybės, o ne nustatinėjami suėmimo pagrindai, kuriuos nustatius tuo ir apsiribojama. Toks teismo išaiškinimas dar labiau patvirtina anksčiau analizuotos blogosios teismų praktikos ydingumą.

Negalėjimo švelnesnėmis priemonėmis pasiekti kardomųjų priemonių tikslų sąlyga atspindi proporcingumo ir suėmimo išimtinumo principus, įpareigojant visų pirma svarstyti švelnesnių priemonių taikymo galimybę. Vis tik statistiniai duomenys rodo, kad retai kruopščiai svarstoma švelnesnių priemonių taikymo galimybė, ar jomis neįmanoma pasiekti BPK 119 str. tikslų. BPK imperatyviai įtvirtina pareigą teismams sprendimuose konkrečiais faktais motyvuoti negalėjimą taikyti švelnesnių priemonių, tačiau teismų praktikos analizė suponuoja išvadą, kad šios nuostatos, su retomis aukščiau aptartomis išimtimis, ne visada yra laikomasi. Klaidos daromos nepakankamai ar nemotyvuojant, sutapatinant suėmimo skyrimo pagrindus ir sąlygas, nustatius suėmimo skyrimo pagrindą iškart konstatuojant švelnesnių priemonių taikymo negalimumą. Tokios ydingos praktikos kontekste paminėtina taikli Olandijos būsimumų teisėjų įžvalga: „Dabar dauguma teisėjų ir prokurorų pirmiausia savęs paklausia, ar egzistuoja pagrindas skirti suėmimą, o toks požiūris yra labai formalus. Vis tik pirmasis klausimas turėtų būti: ar yra visiškai būtina atimti asmens laisvę vykstant procesui? Jei taip, toks sprendimas turi būti kruopščiai motyvuojamas.“¹¹³ Kaip matyti iš atliktos analizės, tokios motyvacijos dažnai trūksta teismų sprendimuose. Tačiau teismų praktikoje yra ir gerosios praktikos

---

¹¹² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. T., Nr. 1S-64-483/2015;

¹¹³ HENDRIKS, M., HERMANS, K., NOORDZIJ, M. *Do the practices in the Netherlands, Germany and Latvia meet the Standard set by the European Court of Human Rights?* [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ejtn.eu/Documents/Themis/Written%20paper%20Italie/Themis%20written%20paper%20Netherlands1.pdf>>, p. 20;

pavyzdžių, kuriuose motyvuojant remiamasi ne prielaidomis, o konkrečiais faktais, kodėl švelnesnės kardomosios priemonės konkrečiu atveju yra neveiksmingos, akcentuojamas suėmimo išimtinumas, ir tokie priimti sprendimai turėtų tapti sektinu teismų praktikos pavyzdžiu.

2.4. Suėmimo skyrimo pagrindai

Kaip jau minėta, suėmimo skyrimui reikalingos abi anksčiau aptartos sąlygos, o taip pat bent vienas iš BPK 122 str. 1 d. numatytų pagrindų: kai pagrįstai manoma, kad įtariamasis bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo, trukdys procesui, darys naujus nusikaltimus. Šio straipsnio 5 dalis taip pat numato, kad suėmimo pagrindas yra prašymas išduoti asmenį užsienio valstybei arba perduoti Tarptautiniam baudžiamajam teismui ar pagal Europos arešto orderį, užsienio valstybės prašymas laikinai sulaikyti ieškomą asmenį, kol bus atsiųstas prašymas dėl asmens ekstradicijos ar Europos arešto orderis, ir užsienio valstybės prašymas suimti nuteistą asmenį, kol bus priimtas sprendimas dėl užsienio valstybės teismo nuosprendžio pripažinimo ir bausmės vykdymo. Dėl ribotos darbo apimties, o taip pat dėl gilinimosi tik į nacionalinėje teisėje reglamentuojamą suėmimo taikymą, darbe nebus analizuojamas paskutinis pagrindas.

2.4.1. Diskusiniai grėsmės, kad asmuo bėgs (slėpsis), klausimai

Šis proceso vengimo pagrindas yra dažniausiai naudojamas skiriant ar pratęsiant suėmimą. Toks pagrindas įtvirtintas Konvencijoje (angl. *fleeing*), taip pat jį savo teisės aktuose turi įtvirtinusios visos Europos Sąjungos valstybės (angl. *the risk of absconding*).¹¹⁴ Šis pagrindas apima daug vertintinų ir atsižvelgtinų aplinkybių, taip pat dažnas šio pagrindo naudojimas teismų praktikoje lemia nevienodą požymių aiškinimą, dėl to detalai analizuojama šio pagrindo taikymo problematika.

BPK 122 str. 2 d. numatoma, kad vertinant šio pagrindo buvimą atsižvelgiama į įtariamojo šeiminę padėtį, nuolatinę gyvenamąją vietą, darbo santykius, sveikatos būklę, ankstesnę teistumą, ryšius užsienyje ir kitas aplinkybes. Pažymėtina ir tai, kad šios aplinkybės iš dalies atitinka bendrųjų kardomųjų priemonių skyrimo nuostatose

---

¹¹⁴ KALMTHOUT, A. M.; MORGENSTER, C.; KNAPEN, M. M., et. al. *An introductory summary of the study: An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU*, 2009, p. 61;

įtvirtintas aplinkybes (BPK 121 str. 4 d.), į kurias atsižvelgiama skiriant bet kokią kardomąją priemonę (veikos sunkumas, nuolatinės gyvenamosios vietos buvimas, darbas, šeiminė padėtis ir kitos). Tai suponuoja išvadą, kad tos aplinkybės, kuriomis grindžiama būtinybė taikyti kardomasias priemones, tuo pačiu gali pagrįsti ir šio pagrindo egzistavimą.¹¹⁵ Šioje dalyje dėl ribotos darbo apimties nesiekiami pateikti visų aplinkybių analizės, tačiau, darbo autorės nuomone, tik tų, kurių vertinimas teismų praktikoje labiausiai išsiskiria.

Šis aplinkybių sąrašas yra neišsamus¹¹⁶, įstatymas nepateikia „kitų aplinkybių“ sampratos, minėtą požymį suformavo teismų praktika. LAT savo apžvalgoje nurodo, kad šiai sąvokai priskiriami nusikaltimo sunkumas ir įstatymo sankcijoje numatyta griežta laisvės atėmimo bausmė,¹¹⁷ būtent ši aplinkybė nėra vienareikšmiškai aiškinama teismų sprendimuose. Paminėtina, kad LAT apžvalgoje nurodoma, kad jei remiantis nusikaltimo sunkumu ir gresiančia griežta laisvės atėmimo bausme galima padaryti išvadą, kad asmuo bėgs (slėpsis), tada jos gali pakakti tam asmeniui skirti arba pratęsti suėmimą, be to, dar nebuvo imperatyviai nurodoma, kad tą turi pagrįsti ir kitos aplinkybės, tik teigiama, kad argumentacijos įtikinamumui, nusikaltimo sunkumas turėtų būti siejamas su kitomis nurodytomis aplinkybėmis. Iš esmės, vien tik griežta laisvės atėmimo bausmė pagal tokį išaiškinimą buvo laikoma pakankamu pagrindu taikyti suėmimą.¹¹⁸

Minėtu išaiškinimu LAT neatitiko EŽTT praktikos, kur ne vienoje byloje pasakyta, jog tikimybė, kad asmuo bėgs (slėpsis) negali būti grindžiama vien tik gresiančios bausmės griežtumu, o turi būti atsižvelgiama į visas aplinkybes.¹¹⁹ Vienoje iš paminėtinų bylų, Bykov prieš Rusiją, asmeniui buvo taikomas suėmimas daugiau nei vienerius metus ir aštuonis mėnesius remiantis vien inkriminuojamos veikos sunkumu. Teismas pasakė, kad atsižvelgiant į nekaltumo prezumpcijos principą, pagrindo, kad asmuo gali pabėgti, negalima grįsti vien kaltinimų sunkumu.¹²⁰ Byloje Cabala prieš Lenkiją nurodoma, kad pasislėpimo pavojus negali būti vertinamas tik gresiančios bausmės dydžiu; būtina atsižvelgti į kitus veiksnius, kurie tokią tikimybę patvirtina arba paneigia.

---

¹¹⁵GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; ir KUČONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2011, p. 229;

¹¹⁶BUČIŪNAS, G., GRUODYTĖ, E., *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius, Registrų centras, 2009, p. 154;

¹¹⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą“;

¹¹⁸MURAUŠKIENĖ, D., *Teisininko komentaras. Kada teismai skiria suėmimą, o kada – ne.*, 2014 m. spalio 5 d. [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.apeliacinis.lt/lt/pranesimai-ir-publikacijos/ziniasklaidoje.-teisininko-komentaras.-3eqk.html>>;

¹¹⁹Pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai bylose *Letellier prieš Prancūziją*, *Smirnova prieš Rusiją* ir kitos;

¹²⁰Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 m. spalio 14 d. sprendimas *Bykov prieš Rusiją* byloje, Nr. 24271/03;

Tokie veiksniai sprendime įvardijami kaip charakteris, turimas turtas, sąsajos su valstybe, kurioje yra kaltinamas, taip pat tarptautiniai ryšiai.¹²¹ Tokia EŽTT suformuota praktika įpareigoja nacionalinius teismus grįsti šio pagrindo buvimą ne vien galimai padarytos veikos sunkumu ar gresiančios bausmės dydžiu, tačiau vertinti visų aplinkybių kontekste.

Taip pat paminėtina užsienio šalių pozicija dėl nusikaltimo sunkumo ir gresiančios bausmės dydžio kriterijų. Atliktoje Europos Sąjungos šalių reglamentavimo analizėje teigiama, kad į šias aplinkybes atsižvelgiama sprendžiant apskritai dėl suėmimo taikymo, bet tai nėra savarankiškas pagrindas suėmimo skyrimui, ir tik keliose valstybėse (Danija, Latvija, Austrija, Vokietija ir Lietuva), pagal rašytinę teisę, pažeidimo sunkumas gali būti laikomas pakankamu pagrindu suėmimui skirti.¹²² Apžvelgus EŽTT ir kitų valstybių praktiką darytina išvada, kad kitose valstybėse daug ribotiau vertinamos šios aplinkybės ir suėmimo skyrimo negalima grįsti vien jomis, juo labiau tai negali būti vienintelis ir savarankiškas pagrindas, o kaip bus analizuojama vėliau, Lietuvoje tuo neretai piktnaudžiuojama.

Nacionalinių teismų praktika po EŽTT vienareikšmių sprendimų šiuo klausimu, bent jau taip teigiama, siekia vystytis ta linkme, kad gresianti laisvės atėmimo bausmė negali būti lemiantis kriterijus nustatant suėmimo paskyrimo ar jo termino pratęsimo pagrindą¹²³, tačiau analizuojant teismų priimamas nutartis randama įvairios motyvacijos pavyzdžių. Vis dar yra gaji praktika, kai apsiribojama tik konstatavimu, kad šios aplinkybės yra pakankamos. Kauno apygardos teismas daro priešingą išvadą, tokiu būdu nukrypdamas nuo nacionalinių ir Europos teismo praktikos, jog: „nusikaltimo sunkumas ir įstatymo sankcijoje numatyta griežta laisvės atėmimo bausmė <...>, kurios pakanka skirti ar pratęsti suėmimą tuo pagrindu, kad įtariamasis bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ir teismo“.¹²⁴ Elementariai logikai ir teismų praktikos kryptiniai prieštarauja Panevėžio apygardos teismo motyvai, kuriais pirma įvardijamos teigiamos suimtojo savybės, iš kurių tikrai negalima spręsti, kad asmuo gali bėgti ar slėptis, tačiau pratęsimas suėmimo terminas dėl gresiančios bausmės griežtumo : „Jis yra vedęs, iki suėmimo dirbo pagal verslo liudijimą, tačiau jam inkriminuojamų

---

¹²¹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas *Cabala prieš Lenkiją* byloje, Nr. 23042/02;

¹²² KALMTHOUT, A. M.; MORGENSTER, C.; KNAPEN, M. M.; et. al. *An introductory summary of the study: An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU*, 2009, p. 62;

¹²³ MURAUŠKIENĖ, D., *Teisininko komentaras. Kada teismai skiria suėmimą, o kada – ne.*, 2014 m. spalio 5 d. [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.apeliacinis.lt/lt/pranesimai-ir-publikacijos/ziniasklaidoje.-teisininko-komentaras.-3eqk.html>>;

¹²⁴ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 23 d. nutartis *baudžiamojoje byloje P. S., Nr. NI-32-383/2015*;

nusikaltimų pobūdis ir galimų skirti bausmių griežtumas suteikia pakankamą pagrindą spręsti, kad jis, būdamas laisvėje, gali slėptis nuo teismo“¹²⁵, tokiu būdu neatsižvelgiant į įtariamajam palankias aplinkybes. Tas pats teismas dar viename sprendime klaidingai ir nepagrįstai konstatuoja, kad: „nusikaltimų pobūdis ir galimos skirti bausmės griežtumas suteikia pakankamą pagrindą manyti, kad jis, būdamas laisvėje ir siekdamas išvengti galimos baudžiamosios atsakomybės, gali slėptis“.¹²⁶ Kontraversiška ir Apeliacinio teismo nutartyse pasikartojanti išvada, kad: „Nusikaltimo sunkumas ir gresianti griežta laisvės atėmimo bausmė nėra absoliuti sąlyga taikyti griežčiausią kardomąją priemonę, tačiau šios aplinkybės iš esmės pakanka tam, kad asmeniui būtų skirtas arba pratęstas suėmimas“¹²⁷, sudaranti prielaidas manyti, kad šių aplinkybių kaip ir pakanka suėmimui taikyti. Kaip teisingai pažymi E. Losis, netinkamas teisminės praktikos aiškinimas lėmė tai, kad nusikaltimo sunkumas *de facto* tapo savarankiškas griežčiausių prievartos priemonių skyrimo pagrindas, pažeidžiantis proporcingumo principą.¹²⁸

Manytina, kad teismai turėtų ribočiau atsižvelgti į gresiančios bausmės dydį, nes būtent tokią praktiką formuoja EŽTT. Kaip itin teigiamą pavyzdį galima pacituoti Apeliacinio teismo nutartyje išdėstytus motyvus: „Kauno apygardos teismas pernelyg sureikšmino nusikalstamos veikos, kurios padarymu kaltinamas V. T., sunkumą, jos padarymo aplinkybes bei jam galimai gresiančios bausmės griežtumą. Nors V. T. kaltinamas padaręs labai sunkų nusikaltimą, už kurio padarymą baudžiamasis įstatymas numato griežtą laisvės atėmimo bausmę, tačiau šios aplinkybės negali būti vertinamos atsietai nuo byloje esančių faktinių duomenų apie kaltinamojo asmenybę, šeiminę padėtį, gyvenamosios vietos turėjimą ir panašiai. Vien nusikaltimų sunkumas negali būti pagrindu taikyti griežčiausią kardomąją priemonę, kai kitos bylos aplinkybės neduoda pagrindo manyti, kad asmuo bėgs (slėpsis). Nusikaltimo sunkumas ir sankcijoje numatyta griežta laisvės atėmimo bausmė nėra paminėta, ši aplinkybė priskirtina „kitų aplinkybių“ sąvokai, tuo tarpu į pačioje įstatymo normoje išvardintas aplinkybes yra būtina pirmiausiai atsižvelgti sprendžiant, ar asmuo gali bėgti (slėptis). Nusikaltimo sunkumas ir baudžiamojai įstatymo sankcijoje numatyta griežta laisvės atėmimo bausmė suėmimo pagrindu gali būti tik tada, kai šia aplinkybe remiantis galima padaryti išvadą,

---

¹²⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. S., Nr. 1S-173-134/2015;

¹²⁶ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. U., Nr. 1S-116-134/2015;

¹²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje T. S., Nr. 1S-256-165/2015;

¹²⁸ LOSIS, E., *Įrodinėjimo dalykas taikant prievartos priemones. Iš Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo: mokslo studija*. Vilnius, 2011, p. 316;

jog asmuo bėgs (slėpsis), t. y. tokią išvadą turėtų patvirtinti ir kitos aplinkybės“.¹²⁹ Šios nutarties motyvacija akcentuoja net keletą svarbių dalykų, visų pirma, jog tiesiogiai įstatyme įtvirtintos kitos aplinkybės, kurios pirmiausiai turi būti vertinamos, o nusikaltimo sunkumas ir griežta laisvės atėmimo bausmė negali būti suabsoliutinama ar vertinama atskirai nuo kitų aplinkybių. Būtent įstatyme išvardintos aplinkybės pirmiausia turi duoti pagrindą manyti, kad asmuo gali bėgti (slėptis). Nesant vieningos ir nusistovėjusios praktikos dėl nusikaltimo sunkumo ir gresiančios bausmės, be kita ko aplinkybių vertinimas taip pat priklauso ir nuo teisėjo diskrecijos¹³⁰, tačiau teismai privalo laikytis praktikos kai vertinamos visos – tiek asmeniui palankios, tiek nepalankios aplinkybės, lyginamas jų svoris, pirmenybės neteikiant nei vienai iš jų.

Grįžtant prie aptartinių aplinkybių, nevienareikšmiai teismų praktikoje traktuojama ir asmens šeiminių padėtis bei darbiniai santykiai (socialiniai ryšiai), į kurias teismų nutartyse atsižvelgiama dažniausiai.¹³¹ Prieš pradėdant minėtų aplinkybių vertinimo analizę, taip pat paminėtina dar viena problema, akcentuota ir ŽTISI atliktame tyrime – informacijos nepakankamumas apie registruotą gyvenamąją vietą, registruotos santuokos nebuvimas, nepakankamai duomenų apie legalų pajamų šaltinį, kuomet daugumoje atveju galima pasikliauti tik paties asmens žodžiu, ko teismai, nesant konkrečių duomenų, nelinkę daryti. Apeliacinis teismas nurodo: „jis yra (duomenys neskelbtini) jaunimo mokyklos moksleivis, bet mokykloje lankėsi retai, nes dirbo. Tačiau byloje nėra jokių duomenų, patvirtinančių aplinkybę, jog kaltinamasis turi darbą.“¹³² Kauno apygardos teismas taip pat nurodo: „Duomenų, patvirtinančių įtariamojo teiginius apie turimą sugyventinę, mažametę dukterį bei nuolatinį darbą, nėra“¹³³, tokiu būdu nesudarant galimybių teismams įvertinti galimai palankias asmeniui aplinkybes. Taigi neigiamą teismų vertinimą iš dalies gali lemti ir tos aplinkybės, kad teismui neįmanoma surasti ar nėra pateikiami raštiški tam tikras aplinkybes patvirtinantys duomenys. Šioje vietoje dėl duomenų trūkumo galima išvengti dvejopą subjektų atsakomybę.

Visų pirma, baudžiamajame procese įrodinėjimo pareiga yra saistomi valstybės pareigūnai ir institucijos, iš jų suėmimo skyrimo procese aktyviausiai veikia prokuroras,

¹²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis *baudžiamajame byloje V. T., Nr. 1S-64-483/2015*;

¹³⁰ ŠNEIDERIS, D., *Teisė į fizinę laisvę: asmens suėmimo garantijų kontekste*, Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Vilnius, 2014, p. 30;

¹³¹ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimas: policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*. Vilnius, 2013, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.hrmi.lt/uploaded/Documents/Suemimas%20%20praktiku%20poziuris_LT_Galutinis.pdf > p. 10;

¹³² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 30 d. nutartis *baudžiamajame byloje S. A., Nr. 1S-258-449/2015*;

¹³³ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 5 d. nutartis *baudžiamajame byloje K. F., Nr. 1S-1100-658/2015*;

ikiteisminio tyrimo teisėjas ir teismas, kurie turi pareigą duomenis rinkti, įtvirtinti, patikrinti ir įvertinti¹³⁴, taip pat tiek kaltinančius, tiek teisinančius duomenis (t. y. palankius ir nepalankius).¹³⁵ Darytina išvada, kad būtent minėtiems subjektams tenka pareiga spręsti problemą dėl duomenų nepakankamumo apie tam tikras reikšmingas aplinkybes (šiuo atveju, apie įtariamojo šeiminių padėtį ir darbinę veiklą) rinkimą ir vertinimą. Tačiau praktika tokia, kad prokurorai didžiausią dėmesį teikia jiems palankių, suėmimą grindžiančių duomenų rinkimu. Kita vertus, asmuo, kurio suėmimo klausimas svarstomas (arba jį atstovaujantis gynėjas), yra suinteresuoti teikti save teisinančius, sau palankius duomenis. Taigi, dėl tokios situacijos, kad teismas negauna tam tikrų duomenų, dalis atsakomybės turėtų tekti ir gynybos pusei. Nevisapusiško interesų atstovavimo problema buvo vienas iš ŽTŠI atlikto tyrimo objektų. Praktinio tyrimo metu buvo nustatyta, kad gynėjai retai pateikia konkrečius įrodymus suėmimui ginčyti ir daugiausiai buvo remtasi bendro pobūdžio argumentais; konkretūs duomenys buvo pateikti tik 10% tyrimo metu analizuotų bylų (liudytojų parodymai, šeimos finansinių įsipareigojimų dokumentai).¹³⁶ Taigi, kad teisėjai galėtų visapusiškai išnagrinėti ir įvertinti pateiktus abiejų šalių duomenis ir efektyviau užtikrintų šalių lygiateisiškumą bei rungtyniškumą, iš vienos pusės *onus probandi* tenka valstybės institucijoms ir pareigūnams, iš kitos pusės, gynyba privalo būti aktyvi ir pateikti visus įmanomus duomenis, tokiu būdu didinant tikimybę sulaukti asmeniui, kurio suėmimo klausimas svarstomas, palankaus sprendimo ar bent jau nepalikti teismui kitokios galimybės, kaip tik atsakingai motyvuoti ir sprendime įvertinti visus pateiktus duomenis.

Tęsiant mintį apie teismų šiame pagrinde vertinamas aplinkybes paminėtina, kad EŽTT laikosi pozicijos, kad vien darbo ar šeimos ryšių neturėjimas nėra pakankamai svarbi priežastis suėmimo paskyrimo¹³⁷, taigi būtina vertinti visų aplinkybių visumą. Itin dažnai nagrinėtose nutartyse nustatoma, kad asmuo, kurio suėmimo klausimas sprendžiamas, yra nevedęs ir nedirba, ir šios aplinkybės daugumoje atvejų vertintinos neigiamai.¹³⁸ Pasitaiko ir priešingų situacijos vertinimų, net kai asmuo turi darbą bei yra vedęs, tai nevertinama kaip aplinkybės, kurios trukdytų paskirti ar pratęsti suėmimo

---

¹³⁴ AŽUBALYTĖ, R. et al. *Baudžiamojo proceso teisė: metodinė priemonė*. Vilnius, 2014, p. 96;

¹³⁵ GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; ir KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2011, p. 172;

¹³⁶ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimo taikymas Lietuvoje: tyrimo ataskaita*. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 29;

¹³⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. vasario 15 d. sprendimas *Sulaoja prieš Estiją* byloje, Nr. 55939/00;

¹³⁸ Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis *baudžiamojoje byloje M. R., Nr. 1S-159-495/2015*, arba Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 12 d. nutartis *byloje E. K., Nr. 1S-134-165/2015* ir kitos;

terminą. Ne vienoje nutartyje konstatuota, kad asmuo vedęs, dirba, turi gyvenamąją vietą, tačiau lemiamą reikšmę tęsiant suėmimo terminą turėjo nusikalstamų veikų sunkumas bei griežta gresianti laisvės atėmimo bausmė¹³⁹, nors kaip aptarta anksčiau, šių aplinkybių negalima suabsoliutinti, o į įstatyme įtvirtintas būtina atsižvelgti pirmiausiai. Suėmimo termino pratęsti nesukliudė net tokios aplinkybės, kad asmuo vedęs ir turi šeimą, kurioje auga du nepilnamečiai vaikai.¹⁴⁰ Taigi vieningos teismų praktikos šiuo klausimu nėra, tuo pačiu ir teisinio tikrumo, kadangi tas pačias aplinkybes (konkrečiai – šeimos ir darbo turėjimas) teismai gali įvertinti ir priimti visai priešingą sprendimą. Tačiau džiugina ir alternatyvios, pagrįstos motyvacijos pavyzdžiai, kuomet teigiama, kad: „Aplinkybė, kad asmuo oficialiai niekur nedirba ir yra išsituokęs, taip pat negali būti absoliutus pagrindas vertinti asmenį kaip neturintį tvirtų socialinių ryšių, o tuo pačiu daryti išvadą, kad yra didelė tikimybė, jog jis bėgs (slėpsis)“.¹⁴¹ Šiame Panevėžio apygardos teismo sprendime neapsiribota formaliu konstatavimu, kad asmuo nedirba ir nėra vedęs, nes socialiniai ryšiai yra platesnė kategorija nei šios dvi aplinkybės. Tokie teismų praktikos pavyzdžiai dar labiau patvirtina išvadą apie nevienodą aplinkybių vertinimą. Vis tik, vyraujanti teismų praktikos tendencija rodo, kad jei asmuo gyvena vienas, jo ekonominės galimybės yra ribotos, tai savaime laikoma svaria prielaida šio pagrindo taikymui¹⁴² ir tuomet „kitos aplinkybės“ – veikos sunkumas ir bausmės griežtumas tik patvirtina, kad asmuo gali bėgti (slėptis).

Analizuojant teismų praktiką šiuo klausimu taip pat pastebėta tendencija, jog teismai vis dar linkę prioritetą teikti tik tradicinėje šeimoje esančiam asmeniui, t. y. palankiai vertinama nebent tokia situacija, jeigu asmuo yra vedęs. Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad: „Konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, t. y. santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimos sampratai esminės reikšmės neturi“¹⁴³,

---

¹³⁹ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. S., Nr. 1S-173-134/2015. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. A., Nr. 1S-168-366/2015, Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. G., Nr. 1S-140-495/2015;

¹⁴⁰ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. B., Nr. 1S-282-581/2015;

¹⁴¹ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. M., Nr. 1S-227-350/2015;

¹⁴² Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimas: policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*. Vilnius, 2013, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.hrmi.lt/uploaded/Documents/Suemimas%20%20praktiku%20poziuris_LT_Galutinis.pdf > p. 10;

¹⁴³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. X-1569 „Dėl valstybinės šeimos politikos

iš esmės siekiant užkirsti kelią tokioms situacijoms, kuomet faktiškai kartu gyvenantys asmenys yra traktuojami mažiau palankiai, negu jų vietoje būtų vertinami susituokę asmenys. Sistemiškai aiškinant kodekse minimą šeimos sampratą galima remtis BK 248 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu šeimos narių sąrašu, kuriame taip pat nurodyti asmenys, kurie gyvena kartu neįregistruotą santuokos (partneriai). Pažymėtina, kad šioje vietoje reikšmingi tik tokie asmenų santykiai, kurie atitinka minėtame Konstitucinio Teismo nutarime nurodytus kriterijus, yra rimti ir grįsti bendrais įsipareigojimais, o ne atsitiktiniai, kuriais remiantis tik formaliai siekiama palengvinti savo padėtį svarstant suėmimo klausimą.¹⁴⁴ Šių nuostatų kontekste galima daryti išvadą, kad sprendžiant suėmimo klausimą kartu gyvenančių, bendrą ūkį vedančių, tačiau nesusituokusių asmenų šeiminei padėčiai turėtų būti vertinama lygiai taip pat, kaip susituokusių.

Tačiau kaip minėta, teismai faktinį gyvenimą kartu yra nelinkę vertinti kaip asmeniui palankią aplinkybę. Panevėžio apygardos teismas priimtoje nutartyje nurodo, kad: „Nors M. L. skunde nurodo, kad turi pastovią gyvenamąją vietą, taip pat turi sugyventinę, kuri šiuo metu laukiasi, o būdamas laisvėje turi galimybę dirbti bei išlaikyti savo šeimą, tačiau šios aplinkybės nepaneigia pirmiau išdėstytų suėmimo taikymo pagrindų.“¹⁴⁵ Analogiška situacija taip pat skeptiškai vertinama ir Kauno apygardos teismo: „Skunde nurodytos aplinkybės, kad kaltinamasis dvejus metus kartu gyvena su drauge P. K., su kuria sieja labai artimi ryšiai, vedamas bendras ūkis ir planuojama santuoka <...> šiuo konkrečiu atveju nėra pakankamos nepratęsti griežčiausios kardomosios priemonės taikymo.“¹⁴⁶ Minėta aplinkybė nelaikyta pakankama ar bent jau svaria taip pat ir Apeliacinio teismo sprendime: „Nors kaltinamasis skunde pagrįstai nurodo, kad jis dirba UAB „T“ (duomenys pakeisti) (t. 7, b. l. 100), jo sužadėtinė V. R. laukiasi jų bendro vaiko (t. 8, b. l. 9), tačiau nurodytų aplinkybių visuma nagrinėjamu atveju nesudaro pagrindo besąlygiškai teigti, kad yra tie socialiniai ryšiai, kurie sumažintų prognozuojamo bėgimo nuo teismo tikimybę, kuriai užtikrinti ir taikoma tokia griežta kardomoji priemonė.“¹⁴⁷ Sunkiai suvokiama ir paaiškinama teismų logika šioje vietoje bandant suprasti, kas suteikia pagrindą manyti, kad vedamas šeimos ūkis,

---

konceptijos patvirtinimo“ patvirtintos valstybinės šeimos politikos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai”. *Žin.*, 2011, Nr. 21/2008;

¹⁴⁴ Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas nutartyje nurodė, kad: „*turi sugyventinę, tačiau jos atžvilgiu, kaip pats pripažino teisią savo posėdžio metu, smurtavo, taigi bendrai vedamo šeimos ūkio negalima laikyti darniu, paremtu abipuse pagarba ir parama vienas kitam.*“ 2015 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje J. J., Nr. 1S-525-245/2015;

¹⁴⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. K., Nr. 1S-158-337/2015;

¹⁴⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. S., Nr. 1S-1637-648/2014;

¹⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. S., Nr. 1S-271-398/2015;

pragyvenimo šaltinio turėjimas nėra pakankamos aplinkybės apsaugoti nuo grėsmės, kad asmuo bėgs ar slėpsis. Egzistuojant tokiam neigiamam vertinimui, tada išlieka absoliuti nežinomybė, kokios dar reikšmingesnės aplinkybės galėtų būti įvertintos palankiai. Šioje vietoje, kaip jau minėta anksčiau, problema gali būti teismui pateikiamos informacijos trūkumas arba jos nepatikimumas. Kaip teisingai nurodoma ŽTSI tyrime, pradiniam etape, sulaikius asmenį, tokių aplinkybių gali nebūti galimybės patikrinti¹⁴⁸, tačiau vėlesniuose etapuose tęsiant suėmimo terminą, šias, kaip ir kitas reikšmingas aplinkybes, turi būti privaloma išaiškinti ir vertinti.

Pastebėtina, kad asmens santuoka, nors ir nedažnai, tačiau atskirais atvejais vertinama palankiai, ko negalima pasakyti tuomet, kai sprendžiamas asmens, kuris nėra susituokęs, suėmimo klausimas. Tačiau taip pat džiugina teismų praktikos pavyzdys, kuomet detalai ir atsakingai, o ne tik formaliai atsižvelgiama į asmenų tarpusavio ryšius ir tai buvo viena iš svariausių aplinkybių nutraukti suėmimo taikymą: „nors kaltinamojo V. T. santuoka yra nutraukta, tačiau jo šeiminiai ryšiai nėra nutrūkę, jis iki sulaikymo kartu gyveno su buvusią sutuoktine, turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, po santuokos nutraukimo su buvusią sutuoktine susilaukė sūnaus, kaltinamasis dalyvauja abiejų vaikų auklėjime, juos išlaiko, daugiau nei dešimtmetį dirbo.“¹⁴⁹ Šiais motyvais teismas demonstruoja atsakomybę ir gebėjimą įsigilinti į situaciją, o ne tik formaliai pritaikius nuostatas konstatuoti, kad kažkokioms aplinkybėms nustatyti „nepakanka duomenų“.

Problemų kelia ir asmens teistumo aiškinimas teismų praktikoje. Ši aplinkybė viena dažniausiai vertinamų priimant nutartį, neretai atliekanti svarų, kartais ir lemiamą vaidmenį sprendžiant dėl suėmimo taikymo. Nors įstatyme teistumas yra aplinkybė, tiesiogiai priskiriama suėmimo pagrindui, kad asmuo bėgs (slėpsis) (BPK 122 str. 2 d.), tačiau teismų praktikoje suformuota, kad į teistumą taip pat atsižvelgiama sprendžiant dėl trečiojo pagrindo, kad asmuo darys naujas nusikalstamas veikas.¹⁵⁰ Minėta aplinkybė kartais teismų vertinama sprendžiant apie tai, kad asmuo gali bėgti (slėptis)¹⁵¹, kartais sprendžiant apie naujų veikų darymo tikimybę¹⁵², o kartais grindžiant ir abu

---

¹⁴⁸ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimas: policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*. Vilnius, 2013, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.hrmi.lt/uploaded/Documents/Suemimas%20%20praktiku%20poziuris_LT_Galutinis.pdf> p. 11;

¹⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. T., Nr. 1S-64-483/2015;

¹⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą“;

¹⁵¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje S. Ž., Nr. 1S-161-398/2015;

¹⁵² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. J., Nr. 1S-122-518/2015;

pagrindus.¹⁵³ Tokiu būdu, net keliuose pagrinduose galima vertinti teistumą ir, manytina, tokia praktika blogina asmens padėtį, kadangi ta pačia aplinkybe, priklausomai nuo situacijos, galima pastiprinti motyvuojant net dviejų suėmimo pagrindų arba vieno iš jų egzistavimą. Išsamesnę analizę šiuo klausimu pateikia Apeliacinis teismas nurodydamas: „Šios aplinkybės (ankstesnės veikos, aut. past.) būtų svarbios sprendžiant klausimą, ar V. T. nedarys naujų nusikaltimų, numatytų BPK 122 straipsnio 4 dalyje, tačiau BPK 122 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu kaltinamajam suėmimo terminas nebuvo pratęstas. Šiuo atveju minėto įstatyminio pagrindo, pratęsdamas suėmimo terminą kaltinamajam V. T., pirmosios instancijos teismas nenurodė, o nurodytų aplinkybių visuma nėra reikšminga pratęsiant suėmimo terminą Lietuvos Respublikos BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytu pagrindu, t. y. aplinkybės, kad V. T. buvo trauktas baudžiamojon atsakomybėn ir nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės, neduoda pagrindo manyti, jog kaltinamasis V. T. bėgs (slėpsis) nuo teismo.“¹⁵⁴ Šiame sprendime motyvuojama išvada, kad teistumas turėtų būti vertinamas sprendžiant tik dėl kito pagrindo (darys naujas veikas) egzistavimo, o ne kad asmuo gali bėgti (slėptis). Galima daryti išvadą, kad nėra vieningos teismų praktikos dėl to, kuri pagrindą vertinant turėtų būti atsižvelgiama į asmens teistumą, nors įstatyme ši aplinkybė priskiriama pirmajam pagrindui, tačiau teismai ne visada tokios nuostatos laikosi. Vis tik pagrindo turi ir Apeliacinio teismo motyvacija, kadangi asmens teistumas labiau sudaro galimybę manyti, kad asmuo gali daryti naujas veikas, negu kad praeityje yra teistas, dėl to gali bėgti (slėptis).

Prieš pradedant teistumo reikšmės suėmimo taikyme analizę, apžvelgtinos aktualios įstatymų nuostatos. Pagal BK 97 straipsnio nuostatas, turinčiais teistumą asmenys laikomi tie, kuriems yra įsiteisėjęs teismo apkaltinamasis nuosprendis laikotarpiui, nurodytam to paties straipsnio antroje dalyje, kuris diferencijuojamas pagal padarytos veikos pavojingumą, kaltės formą, bausmės vykdymo atidėjimo taikymą.¹⁵⁵ Esminė nuostata įtvirtinta straipsnio šeštoje dalyje, jog kai sueina šiame straipsnyje nustatyti terminai, teistumas išnyksta ir asmenys laikomi neteistais. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijoje akcentuojama svarbi gairė šiuo klausimu, kad ankstesnis asmens teistumas neturi būti mechaniškai pripažįstamas kaltininko padėtį

---

¹⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. N., Nr. 1S-162-398/2015;

¹⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. T., Nr. 1S-64-483/2015;

¹⁵⁵ MILINIS, A., et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras, I dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 505;

sunkinančiu veiksmu.¹⁵⁶ Šios nuostatos įpareigoja teismus sprendžiant suėmimo klausimą ir vertinant asmens esamą teistumą (pažymėtina – ne buvusį) nesuabsoliutinti šios aplinkybės, vertinti griežtai kitų aplinkybių kontekste.

Nepaisant šios rekomendacijos, teismai daugumoje atvejų linkę asmens teistumą *per se* vertinti kaip aplinkybę, neigiamai charakterizuojančią asmenį, kuris yra linkęs nusikalsti¹⁵⁷, pažeisti nustatytas elgesio taisykles.¹⁵⁸ Daugumoje atvejų apsiribojama tokiu teistumo vertinimu, tačiau pasitaiko ir pavyzdžių kai nutartyse konkrečiais faktais nurodoma, kaip pasireiškia polinkis nusikalsti, pavyzdžiui: „anksčiau teistas 2 kartus, teistumas neišnykęs, nevedęs, nedirba, buvo nuteistas už nusikalstamų veikų padarymą Jungtinėje Karalystėje, nusikalstamas veikas padarė netrukus po to, kai buvo paleistas iš laikinojo sulaikymo, siekė pabėgti nuo jį stabdančių policijos pareigūnų.“¹⁵⁹ Kauno apygardos teismo nutartyje nurodoma: „dalį jam inkriminuojamų nusikalstamų veikų galimai įvykdė jam paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu, turėdamas neišnykusį ar įstatymo nustatyta tvarka nepanaikintą teistumą.“¹⁶⁰ Paminėtinas įdomus neišnykusio teistumo vertinimas Ispanijos BPK siejant šią aplinkybę su minimalia laisvės atėmimo riba, ir nurodant, jog gali būti nesilaikoma nustatytos dvejų metų laisvės atėmimo ribos, jeigu galimai veika padaryta esant neišnykusiam ar nepanaikintam teistumui.¹⁶¹ Taigi vienareikšmiai neišnykęs teistumas yra vertinama kaip asmeniui, kurio suėmimo klausimas sprendžiamas, nepalanki aplinkybė. Pritartina paminėti praktikai, kai nutartyse ne tik nurodomas teistumas kaip toks, savaime neigiamai charakterizuojanti asmenį aplinkybė, tačiau ir pagrindžiama kodėl, kokios aplinkybės sudaro pagrindą taip manyti.

Diskutuotina ir neigiamai vertintinos situacijos, kuomet asmens teistumas jau yra išnykęs, tačiau teismai priimdami nutartis vis tiek remiasi šia aplinkybe. Tokia praktika gaji apygardų teismuose nurodant, kad nors įtariamąjo ankstesni teistumai išnykę, tačiau jo ankstesnė nusikalstama praeitis <...> leidžia prognozuoti, kad įtariamasis, būdamas

---

¹⁵⁶ 1992 m. spalio 19 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms Nr. R (92) 17 „Dėl nuoseklumo skiriant bausmes“;

¹⁵⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. N., Nr. 1S-162-398/2015;

¹⁵⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. M., Nr. 1S-141-398/2015;

¹⁵⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. R., Nr. 1S-159-495/2015;

¹⁶⁰ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. B., Nr. 1S-492-594/2015;

¹⁶¹ DIEZ-RIPOLLES, J. L., GUERRA-PÉREZ, C. *Pre-trial Detention in Spain. Eur. J. Crime Crim. L. & Crim. Just.*, 2010, 18: 369. p. 374;

nesuimtas, gali toliau daryti labai sunkius ar sunkius nusikaltimus.¹⁶² Panevėžio apygardos teismas formuodamas tolesnę klaidingą praktiką taip pat nurodo, kad nors šiuo metu teistumas už ankstesnes veikas yra išnykęs, tačiau šie duomenys yra reikšmingi sprendžiant apie kaltinamojo požiūrį į visuotinai priimtas elgesio taisykles ir bendruomeninio gyvenimo normas.¹⁶³ Kitoje situacijoje, nors skunde buvo išsakyta tokia pat mintis, kad: „Įtariamojo ankstesnis teistumas išnykęs, jis yra neteistas, todėl nėra jokio pagrindo manyti, kad jis laisvėje darys naujus nusikaltimus,“¹⁶⁴ skundą atmesdamas Panevėžio apygardos teismas vis vien rėmėsi išnykusiu teistumu. Apeliacinis teismas taip pat nurodo, kad: asmuo yra teistas, pats to neneigia, ir nors teistumas išnykęs, tačiau ši aplinkybė jį apibūdina kaip asmenybę, linkusią nusikalsti, nepaisyti nustatytų elgesio bei moralės normų.¹⁶⁵ Taigi, vyraujanti praktika tokia, jog net išnykus teistumui, jis vis vien yra vertinamas sprendžiant suėmimo klausimą, nors tokiu būdu absoliučiai niekine paverčiama BK 97 str. 6 d. nuostata, kad asmuo laikomas neteistu, su visais iš to išplaukiančiais padariniais – tame tarpe ir neigiamu tokių asmenų vertinimu.

Alternatyvią ir tvirtą poziciją šiuo klausimu išsako Apeliacinis teismas: „Anksčiau padaryti nusikaltimai (du kartus teistas už tyčinius nusikaltimus, aut. past.), už kuriuos išnykęs teistumas, nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės nesudaro pakankamo pagrindo daryti išvadą, kad V. T., būdamas laisvėje, bėgs (slėpsis).“¹⁶⁶ Toks aiškinimo pavyzdys taip pat randamas ir Panevėžio apygardos teismo nutartyje: „Byloje nėra jokių duomenų, kad iki veikų, kuriomis įtariamas šioje byloje, padarymo V. M. būtų padaręs dar kokias nors nusikalstamas veikas, todėl, sutinkamai su BK 97 straipsnio 3 dalies 3 punkto ir 6 dalies nuostatomis, ankstesni teistumai yra išnykę ir V. M. laikomas neteistu.“¹⁶⁷ Egzistuojant tokiam kardinaliai priešingam išnykusio teistumo vertinimui neužtikrinamas teisinio tikrumo principas, nes sunku prognozuoti, kaip konkrečiu atveju pasielgs teismas vertindamas šią aplinkybę. Nekvestionuojant asmens dar neišnykusio teistumo kaip svarios ir pagrįstos aplinkybės, kurią būtina vertinti, tokia praktika, kai sprendžiant suėmimo klausimą remiamasi jau išnykusiu teistumu, vertinama išimtinai

¹⁶² Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. S., Nr. 1S-111-134/2015;

¹⁶³ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje G. Ž., Nr. 1S-146-337/2015;

¹⁶⁴ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. S., Nr. 1S-111-134/2015;

¹⁶⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. K., Nr. 1S-134-165/2015;

¹⁶⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. T., Nr. 1S-64-483/2015;

¹⁶⁷ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. M., Nr. 1S-227-350/2015;

neigiamai, pažeidžiant įstatymo nuostatas, nurodančias, kad suėjus numatytiems terminams teistumas išnyksta ir asmuo laikomas neteistu, tokiu būdu asmenį pastatant į mažiau palankią padėtį. Pastaroji praktika, kuomet nebevertinamas asmens jau išnykęs teistumas, laikytina atitinkančia įstatymo nuostatas bei paties teistumo instituto prasmę.

Tęsiant aplinkybių, kurios leidžia spręsti kad asmuo bėgs (slėpsis), sąrašo analizę, paminėtina itin dažnai teismų nutartyse figūruojanti – asmens ryšiai užsienyje. Išanalizavus teismų praktiką pastebėtina, kad dažniausiai ja remiamasi ir motyvuojama tuo, kad nusikalstamos veikos apima kelių valstybių teritoriją, ir tai sudaro galimybę manyti, kad asmuo gali bėgti (slėptis). Apeliacinis teismas nurodo, kad asmuo turi ryšių užsienyje, dėl to, kad jis kaltinamas nusikaltimų užsienio valstybėse padarymu¹⁶⁸, nusikaltimas galimai vykdytas Lietuvos ir užsienio valstybėse¹⁶⁹, arba nurodoma, kad dėl tarptautinio veikų pobūdžio galima pagrįstai manyti turint ryšių užsienyje.¹⁷⁰ Tačiau vien formalus nurodymas, kad veika, kuria asmuo įtariamas, apima kelių valstybių teritorijas, manytina, yra nepakankamas, nesigilinant konkrečiai kaip tai galėtų asmeniui padėti bėgti, nenurodant konkrečių asmens ryšių užsienio valstybėse, tokių ryšių turinio. Teismai taip pat neretai apsiriboja tik formaliu konstatavimu, kad asmuo turi ryšių užsienyje¹⁷¹, net nenurodant kokių, nedetalizuojant jų pobūdžio, nenurodant, kodėl daroma tokia išvada. Itin kritikuotina Kauno apygardos teismo išvada, nors skunde nurodoma, kad nėra duomenų, jog asmuo turi ryšių užsienyje, tačiau nutartyje teismas konstatuoja, kad minėtų duomenų nebuvimas baudžiamajoje byloje gali būti vertinama tik kaip prielaida, jog K. K. neturi ryšių užsienyje¹⁷², tokiu būdu preziumuojant reikšmingą suėmimo klausimui aplinkybę net nesant, nepagrindžiant tokios aplinkybės konkrečiais duomenimis, nors būtent galimybė, kad asmuo gali turėti ryšių užsienyje, turėtų būti vertinama kaip prielaida, o ne atvirkščiai.

Dažnai teismai nutartyse nurodo, kad ryšiai užsienyje egzistuoja vien dėl to, kad ten gyvena asmens tėvai¹⁷³, sesuo¹⁷⁴, sūnus¹⁷⁵ ar net gi draugai.¹⁷⁶ Svarbu paminėti, kad

---

¹⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamajoje byloje R. Š., Nr. 1S-124-398/2015;

¹⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamajoje byloje S. Ž., Nr. 1S-161-398/2015;

¹⁷⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamajoje byloje A. N., Nr. 1S-162/398/2015;

¹⁷¹ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamajoje byloje V. S., Nr. 1S-111-134/2015, 2015 m. kovo 4 d. nutartis baudžiamajoje byloje K. G., Nr. 1S-97-337/2015;

¹⁷² Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamajoje byloje K. K., Nr. 1S-528-530/2015;

¹⁷³ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamajoje byloje E. J., Nr. 1S-701-478/2015;

¹⁷⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamajoje byloje T. S., Nr. 1S-256-165/2015;

dėl suintensyvėjusios emigracijos mastų ko ne visi turi vienokių ar kitokių ryšių užsienio valstybėse, šiuolaikinėje visuomenėje tai yra tapę daugiau taisykle, o ne išimtimi, dažnai nepriklausančia net nuo paties asmens, tačiau tai nereiškia, kad tai būtinai padidina bėgimo tikimybę. Teismai turėtų reaguoti lanksčiau, atsižvelgti į pakitusias realijas ir dar atsakingiau vertinti, ar asmens ryšiai yra tokie, kurie galėtų padidinti bėgimo galimybę. Manytina, kad turimi ryšiai užsienyje pagrįstai konstatuojami, kai egzistuoja konkretūs duomenys apie asmens gyvenimą užsienio valstybėje, ketinimą išvykti ar ankstesnį bėgimą. Pavyzdžiui, Apeliacinis teismas konstatavo, kad taikius procesinės prievartos priemones, gauti duomenys, kad M. R. ketino išvykti iš Lietuvos Respublikos į užsienį, galimai į Šveicariją.¹⁷⁷ Apie tikėtinus ryšius užsienyje taip pat gali liudyti gyvenimas ten: „yra oficialiai deklaravęs išvykimą į Islandiją, be to, yra deklaravęs gyvenamąją vietą ir Ispanijos Karalystėje, kur iki sulaikymo gyveno. Šios aplinkybės rodo, kad A. J. nėra susaistytas itin tvirtais socialiniais ryšiais su gyvenamąja aplinka Lietuvoje, jis turi ryšių užsienyje, kuriais neišvengiamai gali pasinaudoti“¹⁷⁸, arba ankstesnis slapstymasis: „Kaltinamasis jau vieną kartą slapstėsi nuo teismo, užsienyje gyvena ir dirba jo tėvai, jis pats taip pat užsienyje dirbo nelegalų darbą, kas rodo, jog jis turi ryšių užsienyje.“¹⁷⁹ Šiuose pavyzdžiuose matyti aktyvūs ir neginčijami asmenų veiksmai, taip pat toks sąsajų su užsienio pobūdis, kuris sudaro pagrįstą pagrindą teismams spręsti apie bėgimo tikimybę turint ryšių užsienyje.

Apibendrinant suėmimo skyrimo esant pagrįstam manymui, kad asmuo gali bėgti (slėptis) pagrindo analizę, galima padaryti išvadą, kad šio pagrindo konstatavimui aplinkybės teismų praktikoje vertinamos nevienodai, o minėto pagrindo taikymo dažnumas sukuria teismams pareigą itin atidžiai, kompleksiškai vertinti faktų visumą, o matant, kad esama motyvacija yra nepakankama, formali, panaikinti šį pagrindą iš nutarties skirti suėmimą ar pratęsti suėmimo terminą, kadangi situacijos, kuomet asmuo paleistas iš suėmimo pabėga, nėra dažnos. Seime vykusios diskusijos metu konstatuota,

---

¹⁷⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. S., Nr. 1S-250-350/2015;

¹⁷⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. S., Nr. 1S-1637-658/2014;

¹⁷⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. R., Nr. 1S-153-398/2015;

¹⁷⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. J., Nr. 1S-122-518/2015;

¹⁷⁹ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. J., Nr. 1S-701-478/2015;

kad per pastaruosius kelis metus pasitaikė vienetiniai atvejai, kai iš suėmimo paleistas asmuo pabėgo nuo ikiteisminio tyrimo ar teismo.¹⁸⁰

Nevienareikšmiai teismų praktikoje vertinama asmens šeiminė padėtis bei socialiniai ryšiai – vienais atvejais šios aplinkybės yra pakankamos, kitais jų neužtenka suėmimo nepaskyrimui ar termino nepratęsimui. Manytina, kad teismai turėtų išsamiau vertinti asmens socialinius ryšius net jei jis yra nesusituokęs, jei faktinis gyvenimas kartu grindžiamas tokiais ryšiais, kurie galėtų leisti pagrįstai manyti, kad asmuo nebėgs. Taip pat nesuprantamos ir nepagrįstos tokios situacijos, kai net asmeniui turint šeimą, mažamečių vaikų ir legalų darbą, padaroma išvada, kad asmuo bėgs (slėpsis). Neretai iškyla duomenų nepakankamumo problema, kuomet tiesiog neįmanoma nustatyti tam tikrų faktų. Tokią situaciją galėtų padėti spręsti aktyvesnė tiek *onus probandi* pareigą turinčių subjektų veikla, tiek gynybos pusė, pateikianti kuo įmanoma daugiau faktines aplinkybes pagrindžiančių duomenų apie asmenų gyvenimą kartu, ryšių tvirtumą, vedamą bendrą ūkį, tokiu būdu įpareigojant teismą jas vertinti. Nors teismų praktikoje yra ir teigiamų pavyzdžių vertinant asmenų ryšius, neretai vis dar pasitaiko nepagrįstos, formalios motyvacijos.

Kalbant apie asmens teistumą, visų pirma nėra iki galo vieningos praktikos, kuri pagrindą grindžiant (BPK 122 str. 1 d. 1 p. ar 3 p.) ši aplinkybė turėtų būti vertinama, nutartyse pasitaikant skirtingų minėtos aplinkybės vertinimo variantų. Manytina, jog tokia dabartinė praktika nėra aiški ir nepalanki asmeniui, kurio suėmimo klausimas sprendžiamas, paliekant atvirą galimybę teistumo buvimą vertinti tiek sprendžiant dėl bėgimo ar slėpimosi galimybes, tiek dėl naujų veikų darymo. Teistumas daugeliu atvejų nutartyse vertinamas neigiamai, tačiau netoleruotinos įstatymo nuostatas pažeidžiančios situacijos, kai asmens buvęs ir išnykęs teistumas vis vien daro neigiamą įtaką asmeniui sprendžiant dėl jo suėmimo klausimo. Su nedidelėmis išimtimis, teismai daugumoje atvejų linkę išnykusį teistumą vertinti kaip nepalankią asmeniui aplinkybę, nors įstatyme imperatyviai nustatyta, kad išnykus nustatytam terminui asmuo laikomas neteistu. Tokia praktika yra ydinga ir sudaranti nepagrįstai nepalankią situaciją asmeniui.

Analizuojant asmens ryšius užsienyje, teismų praktikoje pasigendama įvairiapusės analizės, kaip konkretūs ryšiai gali padidinti asmens bėgimo tikimybę, apsiribojant formaliu konstatavimu, kad padaryta veika apima kelių valstybių teritorijas, arba kad asmens šeimos nariai yra užsienio valstybėse. Kaip teisingai pastebi G. Goda, kai asmuo

---

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Komunikacijos departamento Ryšių su visuomene skyriaus 2013 m. vasario 21 d. pranešimas „Seime vykusioje diskusijoje konstatuota, kad asmenų suėmimo reglamentavimas geras, tačiau taikymas ydingas“ [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15428&p_k=1&p_t=131820>;

jau slepiasi, daug lengviau pagrįsti bėgimo tikimybę, negu spėjimą, kad tai įvyks ateityje.¹⁸¹ Dėl šios aplinkybės labiau pagrįsti teismų sprendimai, kuriuose jau konstatuotas ankstesnis slėpimasis ar gyvenimas užsienio valstybėje – tai yra, atlikti aktyvūs paties asmens veiksmai, liudijantys apie tokį ryšių užsienyje pobūdį, kuris galėtų pagrįstai leisti manyti, kad asmuo gali bėgti (slėptis).

BPK 122 str. 2 d. „kitų aplinkybių“ kategorijai priskiriamų nusikaltimo sunkumo ir gresiančios griežtos laisvės atėmimo bausmės vertinimas ir suabsoliutinimas vis dar neretai neatitinka EŽTT praktikos. Atsižvelgiant į tai, kad šios aplinkybės tiesiogiai įstatymo normoje net neišvardintos, o pirmiausia turi būti vertinamos įstatyme numatytos aplinkybės, toks minėtų aplinkybių sureikšminimas teismų praktikoje laikytinas ydinga praktika, neretai pasitaikant atvejų, kai suėmimas šiuo pagrindu skiriamas remiantis vien nusikaltimo sunkumo ir galima laisvės atėmimo bausme. Toks teismų požiūris sudaro prielaidas dažnam ir nepagrįstam suėmimo taikymui, ne visada egzistuojant realiai būtinybei.

2.4.2. Tikimybės, kad asmuo trukdys procesui, nustatymo klaidos

Šis pagrindas vienintelis iš visų analizuojamų trijų, numatytų BPK, nėra tiesiogiai įtvirtintas Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punkte. Tačiau, kaip nurodo S. Trechsel, tai nereiškia, kad Konvencija panaikina jį kaip pagrindą skirti prievartos priemonės, tarp jų ir suėmimą, nes tai būtų nesuderinama su paprasčiausiomis aiškinimo taisyklėmis, aiškinant sutartį priešingai jos tekstui.¹⁸² Šį suėmimo pagrindą įtvirtinusios turi dauguma Europos valstybių, išskyrus vos kelias iš jų (Bulgarija, Estija, Graikija, Airija). Kaip nurodoma atliktoje Europos valstybių reguliavimo studijoje, šis pagrindas apima pranešimą kitiems asmenims, dėl kurių irgi yra atliekamas tyrimas, tarimąsi dėl informacijos su kitais asmenimis, dalyvaujančiais byloje, dokumentų bei kitokių materialių įrodymų sunaikinimą¹⁸³, taigi, numatomos panašios grėsmės, kaip ir Lietuvos BPK.

Trukdymo procesui pagrindas ne visada buvo suformuluotas taip, kaip numatyta dabartiniame BPK. LTSR BPK nebuvo numatyti specialūs suėmimo skyrimo pagrindai,

---

¹⁸¹ GODA, G., *Kardomasis kalnimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995. p. 29;

¹⁸² TRECHSEL, S., SUMMERS, S. J. *Human rights in criminal proceedings*. Oxford: Oxford University Press, 2005. p. 425-426;

¹⁸³ KALMTHOUT, A.M.; MORGENSTER, C.; KNAPEN, M. M.; *et. al. An introductory summary of the study: An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU*, 2009, p. 62;

tik bendros visoms kardomosioms priemonėms aplinkybės, į kurias atsižvelgiama, viena iš tokių aplinkybių – tikėtinas, kad kaltinamasis trukdys nustatyti tiesą. Toks trukdymas, kaip nurodoma, gali pasireikšti naikinant nusikaltimo pėdsakus, grasinant liudytojams bei nukentėjusiesiems, verčiant juos duoti melagingus parodymus.¹⁸⁴ Priėmus naująjį BPK, buvo atsisakyta ankstesnės formuluotės, pakeičiant ją į pagrįstą manymą, kad asmuo trukdys procesui. Manytina, kad dabartinis formulavimas yra tikslesnis, labiau atitinkantis baudžiamojo proceso paskirtį, taip pat bendrą juridinę leksiką. Kita vertus, tiek senajame, tiek naujajame kodeksuose, numatytos panašios aplinkybės, kuo gali pasireikšti trukdymas procesui.

BPK 122 straipsnio 3 dalyje numatoma, kad kai pagrįstai manoma, kad įtariamasis trukdys procesui, suėmimas gali būti paskirtas, jei yra duomenų, jog įtariamasis pats ar per kitus asmenis gali bandyti paveikti nukentėjusiuosius, liudytojus, ekspertus, kitus įtariamuosius, kaltinamuosius ar nuteistuosius arba sunaikinti, paslėpti ar suklastoti daiktus bei dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti teisme. Iš tokios kodekso formuluotės išeina, kad šiuo pagrindu siekiama užkirsti kelią neleistinai įtakai įrodomosios informacijos šaltiniams. Poveikio asmenims būdai literatūroje nurodomi kaip papirkimas, grasinimai pavartoti fizinę prievartą, šantažas, fizinės ar psichinės prievartos panaudojimo būdai, o tokių veiksmų tikslas yra naudingų, palankių parodymų davimas ar palankių tyrimo rezultatų pateikimas.¹⁸⁵ Taigi įstatyme įtvirtintas dvejopas aktyvus kaltininko poveikis – kitiems asmenims, taip pat reikšmingiems bylos tyrimui materialiams daiktams, siekiant sutrukdyti procesą siekiant sau palankių rezultatų. Pažymėtina, jog dažnesni atvejai, kuomet poveikis bandomas daryti kitiems asmenims, o ne daiktams, turintiems reikšmės proceso eigai.

Nors šis suėmimo skyrimo pagrindas yra išsamus įstatyme nurodant, kuo gali pasireikšti trukdymas procesui, tačiau tuo pačiu ir problemiškas, neretai tik deklaratyviai nurodomas nesant jį patvirtinančių duomenų. Šią problemą akcentuoja ŽTSI atliktame tyrime, nurodydamas netinkamą tokią praktiką, kai asmenų laisvė suvaržoma vien formaliais pagrindais, nemotyvuojant pagrindo egzistavimo.¹⁸⁶ Manytina, kad suėmimas šiuo pagrindu įmanomas tyrimo pradžioje, esant tik labai pagrįstam įtarimui, kad asmuo gali imtis tam tikrų neleistinų veiksmų. Kaip nurodo G. Goda, šiuo pagrindu dažniausiai

---

¹⁸⁴ DANISEVIČIUS, P.; KAZLAUSKAS, M.; ir PALSKEYS, E. *Lietuvos TSR baudžiamasis procesas*: vadovėlis. Vilnius: Mintis, 1978, p. 146;

¹⁸⁵ BUČIŪNAS, G., GRUODYTĖ, E., *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 154;

¹⁸⁶ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimas: policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*. Vilnius, 2013, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. lapkričio 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.hrmi.lt/uploaded/Documents/Suemimas%20%20praktiku%20poziuris_LT_Galutinis.pdf>;

paskiriamas suėmimas dar nesant duomenų apie tokį asmens elgesį, o tik kai spėjama, kad kaltinamasis taip elgsis ateityje¹⁸⁷, taigi darant tokias prielaidas, spėjimus apie nesamą, bet galbūt būsimą nepageidaujamą asmens elgesį ir taip suvaržant laisvę, galima remtis tik esant labai patikimai informacijai. Suėmimas šiuo pagrindu neturėtų būti tęsiamas, nebent būtų užfiksuoti faktai, kad įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis jau ėmėsi konkrečių veiksmų, trukdančių proceso eigai.

Išanalizavus teismų praktiką pastebėtina, kad tai rečiausiai taikomas pagrindas, visais atvejais nustatomas su kitu ar kitais pagrindais, o taip pat dažniausiai panaikinamas aukštesniojo teismo nutartį apskundus. Pavyzdžiui, Apeliacinis teismas panaikino žemesniojo teismo nutartį, nurodydamas, kad: „Šiuo atveju Vilniaus apygardos teismas skundžiamoje nutartyje rėmėsi tuo, kad ikiteisminis tyrimas yra didelės apimties, sudėtingas, nesulaikyti ir neapklausti asmenys, galimai atlikę nusikalstamas veikas organizuota grupe, tačiau šie duomenys nepatvirtina, kad R. Š. imsis realių veiksmų paveikti nesulaikytus ir neapklaustus bendrininkus, t. y. trukdys procesui.“¹⁸⁸ Galima daryti išvadą, kad vien ta aplinkybė, jog neatlikti procesiniai veiksmai be jokių aktyvių asmens veiksmų, nesuteikia pagrindo manyti, kad bus trukdoma procesui. Apeliacinis teismas tolesnėje nutartyje taip pat nors nurodo, kad dar neatlikti visi proceso veiksmai, nesurasti visi įtariamieji, tačiau grindžiama konkrečiais faktais, jog taikant procesines prievartos priemones buvo fiksuoti paties įtariamojo A. J. nurodymai dėl poveikio proceso dalyviams, taip pat apie tokio poveikio taikymą buvo fiksuota ir liudytojo apklausoje¹⁸⁹ ir dėl šių priežasčių buvo pagrįstai konstatuotas pagrindo buvimas. Šis pagrindas taip pat neretai naikinamas iš nutarčių, nurodant, kad nebuvo nurodyta jokių motyvų, jokių aplinkybių, kurios pagrįstų manymą, kad kaltinamasis gali trukdyti procesui. Kauno apygardos teismas nurodo, kad byloje nėra jokių objektyvių duomenų, patvirtinančių, kad asmuo būtų pats ar per kitus asmenis bandęs paveikti liudytojus, nukentėjusiuosius, ekspertus, kitus kaltinamuosius ar kitu būdu bandęs trukdyti procesui šioje byloje. Taip pat nėra duomenų, kad jis tai gali daryti būdamas laisvėje¹⁹⁰, taip pat kitose panašiose teismų nutartyse.¹⁹¹ Toks dažnas šio

---

¹⁸⁷ GODA, G., *Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995. p. 32;

¹⁸⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 6 d. nutartis *baudžiamojoje byloje R. Š., Nr. 1S-39-202/2015*;

¹⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 21 d. nutartis *baudžiamojoje byloje A. J., Nr. 1S-169-307/2015*;

¹⁹⁰ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 30 d. nutartis *baudžiamojoje byloje Ž. U., Nr. 1S-591-634/2015*;

¹⁹¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 24 d. nutartis *baudžiamojoje byloje S. M., Nr. 1S-170-483/2015*, Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 12 d. nutartis *baudžiamojoje byloje E. Ž., Nr. 1S-80-327/2016* ir kitos;

pagrindo panaikinamas iš žemesniųjų teismų nutarčių pratęsti suėmimo terminą gali rodyti tai, kad žemesnieji teismai pagrindą konstatuoja formaliai nesilaikant įstatymo nuostatų ir nesant tą patvirtinančių duomenų, arba tai, kad aukštesnieji teismai labiau atsižvelgia į tai, jog nesant konkrečių faktinių duomenų apie bandymus trukdyti procesui, šio pagrindo taikymas grindžiant tik galimybėmis, kad asmuo gali bandyti susisiekti su kitais asmenimis, slėpti reikšmingus duomenis, yra negalimas.

Manytina, kad pagrįstai šis pagrindas konstatuojamas nutartyse, kuomet egzistuoja realūs faktai, kad asmuo jau ėmėsi veiksmų, kuriais būtų trukdoma procesui. Panevėžio apygardos teismas pagrindą, kad asmuo trukdys procesui, grindžia tuo, jog praėjus savaitei po jo paleidimo iš suėmimo <...> jis susitiko su nukentėjusiaja, galimai reikalavo eiti su juo į jo namus, grasino nužudyti nukentėjusiosios motiną bei per kitus asmenis darė poveikį P. Č.¹⁹² Panašioje situacijoje Apeliacinis teismas paliko pagrindą grįsdamas tuo, jog po paleidimo iš suėmimo <...> A. K. pažeidė paskirtų kardomųjų priemonių sąlygas ir numatytus draudimus bendrauti su nukentėjusiaja bei pagrindiniais bylos liudytojais, taip pat nuolat terorizavo nukentėjusiąją M. R. Iš liudytojų parodymų matosi, kad įtariamasis ieškojo ryšių su nukentėjusiaja.¹⁹³ Taigi, dažniausiai trukdymas procesui teismų praktikoje pasireiškia poveikiu liudytojams bei nukentėjusiesiems¹⁹⁴, grasinimais¹⁹⁵, taip pat apie poveikio darymą gali liudyti aplinkybė, jog asmuo jau buvo nuteistas už poveikį liudytojui ir grasinimą nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą.¹⁹⁶ Tokios išdėstytos aplinkybės nesudaro pagrindo netikėti suėmimo pagrįstumu šiuo pagrindu.

Tačiau net ir egzistuojant nustatytiems faktiniams duomenims apie kontaktą su byloje dalyvaujančiais asmenimis, būtina vertinti, ar tokių asmens veiksmų tikslas yra naudingų, palankių parodymų gavimas ar palankių tyrimo rezultatų siekimas, nes kaip jau minėta pradžioje, šiuo pagrindu siekiama užkirsti kelią ne bet kokiam trukdymui, bet poveikiui įrodomosios informacijos šaltiniams. G. Goda pagrįstai išskiria du šio pagrindo taikymo momentus: iš asmens veiksmų galima spręsti, jog jis imsis trukdančių veiksmų

---

¹⁹² Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. K., Nr. 1S-263-185/2015;

¹⁹³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. K., Nr. 1S-83-197/2015;

¹⁹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. K., Nr. 1S-226-177/2015;

¹⁹⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. K., Nr. 1S-95-491/2015;

¹⁹⁶ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje J. K., Nr. 1S-92-360/2015;

ir šiais veiksmais turi būti įmanoma pakenkti bylos tyrimui.¹⁹⁷ Teigiamai vertintina tokia praktika, kai neapsiribojama tam tikrų kontaktų nustatymu, tačiau analizuojamas tokių veiksmų siekis. Panevėžio apygardos teismo nutartyje nurodoma, kad nukentėjusioji kreipėsi į prokurorą dėl įtariamojo persekiojimo, tačiau teismą įtikino įtariamojo paaiškinimai, jog minėti asmenys kontaktavo dėl to, nes gyvena mažame miestelyje, o taip pat teismas nurodo, kad tokie D. K. paaiškinimai nepaneigti, o objektyvių įrodymų, kad D. K., pažeisdamas nustatytus įpareigojimus, tyčia siekė kokio nors kontakto su nukentėjusiaja ar norėjo ją kaip nors paveikti, tyrimo metu surinkta nebuvo.¹⁹⁸ Šiame kontekste neigiamai vertinama teismo nutartis, kurioje pagrindo egzistavimas buvo grindžiamas tuo, jog įtariamojo sesers atžvilgiu buvo atliekamas ikiteisminis tyrimas dėl poveikio liudytojais¹⁹⁹, sunkiai suvokiant teismo logiką, kaip tai susiję su kažkokiais neigiamais paties įtariamojo aktyviais veiksmais trukdant procesui, motyvuojant nuo asmens nepriklausančiomis aplinkybėmis.

Apibendrinant minėto suėmimo pagrindo taikymo metu kylančias problemas galima pastebėti, jog šis pagrindas turėtų būti taikomas tik egzistuojant konkrečioms duomenims apie asmens kontaktavimą su kitais byloje dalyvaujančiais asmenimis, taip pat privalo būti nustatyta, kad toks susižinojimas nėra atsitiktinis ar siekiant kitokių tikslų, o būtent kad tai susiję su neigiamu poveikiu bylos procesui. Dažnas šio pagrindo naikinimas aukštesniuose teismuose gali reikšti, kad žemesnieji teismai formaliai konstatuoja šio pagrindo buvimą nesant patikimos informacijos apie užfiksuotus įtariamojo, kaltinamojo arba nuteistojo bandymus trukdyti baudžiamajam procesui, taigi tokia praktika vertintina neigiamai.

2.4.3. Pagrindo, kad asmuo darys naujus nusikaltimus, numatytus BPK

122 str. 4 d. analizė

Pagrindo analizę tikslinga pradėti prisimenant su aptariamu pagrindu glaudžiai susijusį vieną bendrąjį kardomųjų priemonių tikslą – siekį užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms – ir šiam tikslui pirmame darbo skyriuje išdėstytą kai kurių teisės mokslininkų kritiką, esą nusikalstamų veikų užkardymas yra materialiosios, bet ne procesinės teisės uždavinys, nes juo siekiama individualiosios prevencijos, o ne procesinių tikslų ir

---

¹⁹⁷ GODA, G., *Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995. p. 32;

¹⁹⁸ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje D. K., Nr. 1S-264-581/2015;

¹⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugpjūčio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje T. V., Nr. 1S-188-628/2015;

galiojant nekaltumo prezumpcijai negalima siekti kriminalinei bausmei būdingų tikslų. Tačiau egzistuoja ir nuosaikesnė nuomonė. Kaip nurodoma literatūroje, naujo sunkaus nusikaltimo padarymas visada reiškia, kad iškils papildomų trukdymų, uždelsimų ir pertraukų tiriant anksčiau padarytą nusikaltimą, taigi ir tikslas užkirsti kelią naujų sunkių nusikaltimų padarymui yra glaudžiai susijęs su bendru baudžiamo proceso teisės tikslu užtikrinti teisėto ir pagrįsto nuosprendžio priėmimą ir jo įvykdymą.²⁰⁰ Taigi pirmoje darbo dalyje buvo prieita išvada, atsižvelgiant į tai, kad šį pagrindą numato Konvencija ir visos Europos Sąjungos šalys (angl. *risk of reoffending*), kad procesinė prievarta pateisinama siekiu užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms, kai egzistuoja realios grėsmės pagrįstam manymui patvirtinti.

BPK 122 straipsnio 4 dalis nurodo, kad kai pagrįstai manoma, kad įtariamasis darys naujus nusikaltimus, suėmimas gali būti paskirtas, jei yra duomenų, jog asmuo, įtariamasis padaręs vieną ar kelis labai sunkius ar sunkius nusikaltimus arba BK 178 straipsnio 2 dalyje, 180 straipsnio 1 dalyje, 181 straipsnio 1 dalyje, 187 straipsnio 2 dalyje numatytus apysunkius nusikaltimus, iki nuosprendžio priėmimo gali padaryti naujų labai sunkių, sunkių ar šioje dalyje nurodytų apysunkių nusikaltimų, taip pat jei yra duomenų, kad būdamas laisvėje asmuo, įtariamasis grasinimu ar pasikėsiniu padaryti nusikaltimą, gali tą nusikaltimą padaryti. Taigi, suėmimas šiuo pagrindu skiriamas atsižvelgiant į: 1) jau galimai padarytų nusikalstamų veikų sunkumą (labai sunkūs, sunkūs, ar tam tikri apysunkiai nusikaltimai - nuosavybei) bei 2) surinkti duomenys leidžia prognozuoti, kad būdamas laisvėje asmuo gali daryti minėtus atitinkamo sunkumo nusikaltimus. Šiuo pagrindu įstatymas leidžia paskirti suėmimą, jeigu asmuo įtariamasis pasikėsiniu ar grasinimu padaryti nusikaltimą, būdamas laisvėje gali jį įvykdyti.²⁰¹ LAT apžvalgoje suformuluota, o taip pat tolesnėje teismų praktikoje ginčų nėra ir šios aplinkybės daugiau ar mažiau aptariamoms, kad pagrįstą manymą dėl šio pagrindo egzistavimo gali lemti informacija apie to asmens teistumą, jo vaidmuo darant nusikaltimus, įtarimas kelių nusikaltimų padarymu, pragyvenimo lėšų gavimas iš nusikalstamos veikos, nukentėjusiųjų, liudytojų parodymai bei kiti duomenys.

Analizuojant teismų praktiką minėtu pagrindu, nutartyse atsižvelgiama ir vertinamos minėtos aplinkybės. Šis pagrindas konstatuojamas dažniausiai tuomet, kai nustatoma, kad asmuo, kurio suėmimo klausimas svarstomas, neturi legalaus

---

²⁰⁰ Cituota iš GODA, G., *Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995. p. 27, pagal SCHMIDT, E., *Repression und Praevention im Strafprozess*, Juristische Rundschau, 1970, p. 206;

²⁰¹ GODA, G. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*, I dalis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003, p. 309;

pragyvenimo šaltinio, anksčiau daug kartų teistas, įtariamas kelių ar keliolikos nusikaltimų padarymu, jeigu galimai padarytos veikos padaromos po laikinojo sulaikymo²⁰², lygtinio paleidimo metu²⁰³, ar atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės²⁰⁴, taip pat, jeigu asmens vaidmuo įtariamų veikų padaryme yra aktyvus, pasižymi tam tikro organizuotumo laipsniu (pavyzdžiui, organizuota grupė²⁰⁵ ar nusikalstamas susivienijimas²⁰⁶), taip pat padaryta savanaudiškais tikslais. Be kita ko, kad galimai padarytos veikos patenka į BPK 122 str. 4 d. numatytą sąrašą, teismai nutartyse konstatuoja: „nusikaltimai galimai padaryti veikiant organizuota grupe, buvo gerai iš anksto suplanuoti, vykdyti Lietuvos ir užsienio valstybėse. Taip pat pažymėtina ir tai, kad kaltinamojo galimai padaryti nusikaltimai susiję su nelegalių pajamų gavimu, yra savanaudiško pobūdžio, be to, kaip jau minėta, A. N. iki sulaikymo niekur nedirbo, anksčiau buvo teistas.“²⁰⁷ Manytina, jog nustatyta minėtų aplinkybių visuma gali pagrįstai formuoti teisėjų manymą, kad asmuo turi polinkį nusikalsti ir tokiu būdu gali daryti naujas veikas.

Teismų nutartyse pasitaiko ir silpnesnės argumentacijos pavyzdžių, kuomet nėra patikimai motyvuojamas pagrindo buvimas. EŽTT yra išaiškinęs, kad suėmimas gali būti grindžiamas pakartotine nusikaltimų rizika tik esant konkrečių įrodymų dėl realios galimų nusikaltimų rizikos²⁰⁸, o ne remiantis abstrakčiais teiginiais, kai tuo tarpu sekančiai apžvelgiamose nutartyse pagrįsta nusikaltimų rizika abejotina. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas nurodo, kad įtariamasis anksčiau neteistas, tačiau jam inkriminuojamo nusikaltimo pobūdis, jo artimi ryšiai su kitais organizuotos grupės nariais, pakankamai ilga tęstinio nusikaltimo trukmė – 6 mėnesiai – suteikia pakankamą pagrindą spręsti, kad įtariamasis, būdamas laisvėje, gali toliau daryti labai sunkius ar sunkius nusikaltimus²⁰⁹, grindžiant iš esmės vien tik ilga nusikalstamos veikos trukme. Apeliacinis teismas panašias faktines aplinkybes – t. y. kad veika truko ilgą laiką,

---

²⁰² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. R., Nr. 1S-159-495/2015;

²⁰³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. Š., Nr. 1S-172-483/2015, Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. L., Nr. 1S-158-337/2015;

²⁰⁴ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. J., Nr. 1S-106-581/2015;

²⁰⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. U., Nr. 1S-116-134/2015;

²⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugpjūčio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. P., Nr. 1S-186-483/2015;

²⁰⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. N., Nr. 1S-162-398;

²⁰⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismas. Atskiroji teisėjo G. Ballardore Pallieri nuomonė 1969 m. lapkričio 10 d. sprendime *Matznetter prieš Austriją* byloje, Nr. 2178/64;

²⁰⁹ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. U., Nr. 1S-116-134/2015;

įvertino visiškai priešingai ir nutartimi panaikino šio pagrindo buvimą, nurodydamas, kad nors S. M. įtariamasis tuo, kad šnipinėjo Rusijos Federacijos interesais <...> (t. y. gana ilgą laikotarpį), tai nesudaro pagrindo teigti, jog paleidus įtariamąjį iš suėmimo jis ir toliau darys panašaus pobūdžio nusikaltimus. Įvertinus tai, kad S. M. neteistas, byloje taip pat nėra pagrindo teigti, kad įtariamasis darys kito pobūdžio nusikalstamas veikas²¹⁰, taigi pagrindo egzistavimas negali būti nustatytas formaliai, nesant kitų reikšmingų aplinkybių, vien dėl pakankamai ilgos nusikalstamos veikos trukmės, nepagrindžiant, kodėl pagrįstai manoma, kad asmuo darys naujas nusikalstamas veikas.

Analizuotoje teismų praktikoje taip pat aptikta aplaidžių žemesniųjų teismų nutarčių, kuomet suėmimas pratęstas šiuo pagrindu, nors galimai padarytos nusikalstamos veikos nepatenka į BPK 122 straipsnio 4 dalies sąrašą ir nėra duomenų apie tai, kad įtariamasis būtų grasinęs padaryti kitą kokią nors nusikalstamą veiką. Kauno apygardos teismas panaikino iš Kauno apylinkės teismo nutarties aptariamąjį pagrindą, nes asmuo buvo kaltinamas apysunkių nusikaltimų padarymu (BK 302 str. 1 d.), nors šie nepatenka į minėtą sąrašą²¹¹, o Panevėžio apygardos teismas šį pagrindą panaikino dėl analogiškos priežasties, nes nusikaltimas, kuriuo asmuo buvo įtariamasis, yra nesunkus (BK 140 str. 2 d.).²¹² Tokie pavyzdžiai rodo pasitaikantį tiek žemesniųjų teismų, tiek prokurorų aplaidumą, kuris suėmimo skyrime ir žmogaus laisvės varžyme yra nepateisinamas.

Tęsiant vertintinų aplinkybių dėl pagrindo buvimo analizę, diskutuotinos situacijos, kai vertinamos tokios aplinkybės kaip asmens teistumas ir galimai padarytos nusikalstamos veikos sunkumas, kadangi į tas pačias aplinkybes atsižvelgiama taip pat ir sprendžiant dėl pagrindo, kad asmuo gali bėgti (slėptis) buvimo. Primenant detaliai darbo 2.4.1. dalyje analizuotą teistumo klausimo problematiką, šio motyvo tinkamumas abejiems pagrindams vertinamas prieštaringai, nes viena, kad ir neigiamai charakterizuojančia asmenį, aplinkybe galima pastiprinti net dvejų, asmens teisinę situaciją bloginančių, pagrindų egzistavimą. Itin jautraus klausimo - suėmimas skyrime, tokie nevienareikšmiškumai įgauna dar didesnę svarbą. Deja, šis klausimas, kaip ir išnykusio teistumo vertinimo, teisinėje literatūroje kol kas nėra analizuojamas, jį

---

²¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje S. M., Nr. 1S-170-483/2015;

²¹¹ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. Ž., Nr. 1S-80-327/2016;

²¹² Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje J. M., Nr. 1S-276-719/2015

aptariant nedažnose teismų nutartyse.²¹³ Manytina, kad asmeniui, kurio suėmimo klausimas svarstomas, nepalanki ir tokia situacija, kai taip pat ir galimai padarytos veikos sunkumas turi reikšmės tiek sprendžiant klausimą dėl BPK 122 str. 3 d. įtvirtinto pagrindo, tiek dėl BPK 122 str. 1 d., juo labiau, kad, kaip jau aptarta anksčiau darbe, EŽTT riboja suėmimo taikymą grindžiant šia aplinkybe, nurodant, kad vien galimai padarytos veikos sunkumas negali būti vienintelė aplinkybė, lemianti suėmimo skyrimą, t.y. veikos sunkumas neturėtų būti absoliuti aplinkybė.

Minimu pagrindu suėmimas gali būti skiriamas taip pat tuomet, kai asmuo įtariamasis pasikėsiniu ar grasinimu padaryti nusikaltimą, būdamas laisvėje gali jį įvykdyti. Tokių grasinimų realumas turi būti nustatytas konkrečiais faktais. Panevėžio apygardos teismo nutartyje konstatuota, kad nors asmuo anksčiau buvo neteistas ir galimai padarytos veikos (viena iš jų – grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą) nepatenka į BPK 122 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą sąrašą, tačiau lemiamą reikšmę suėmimui šiuo pagrindu turėjo ta aplinkybė, jog švelnesnės kardamosios priemonės taikymo metu įtariamasis padarė analogiškas veikas – tarp jų ir grasino tam pačiam asmeniui nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą. Kaip nurodoma motyvuose, taip smurtaudamas, demonstravo kirvį, peilį, grasino nukentėjusiajai G. S., kad ją nužudys, liepė ruošti kapa, taip sukėlė nukentėjusiajai G. S. fizinį skausmą, išsakytus konflikto metu grasinančius žodžius nukentėjusioji G. S. suprato kaip realų grasinimą nužudyti ar sunkiai sutrikdyti jos sveikatą.²¹⁴ Tas pats apygardos teismas kitu atveju taip pat atkreipia dėmesį, kad švelnesnės kardamosios priemonės taikymo metu įtariamasis kalbino nukentėjusiąją P. Č., galimai reikalavo eiti su juo į jo namus, o nukentėjusiajai atsisakius tai daryti, grasino nužudyti jos motiną. Atkreiptinas dėmesys, kad K. K. jam inkriminuojamą nusikaltimą, numatytą BK 22 str. 1 d. ir 149 str. 3 d., padarė galimai grasindamas nukentėjusiajai šaunamuoju ginklu bei fizinio smurto pavartojimu²¹⁵, dėl to egzistuoja realus pavojus, kad neužkirtus kelio, grasinimai gali būti įgyvendinti. Panevėžio apygardos teismas panašioje situacijoje taip pat nurodo, kad asmuo jau buvo teistas pagal BK 145 straipsnį, vėl yra kaltinamas grasinimu nužudyti žmogų ir veika, kurios padarymu yra kaltinamas šioje baudžiamojoje byloje, galimai įvykdė net nepraėjus vienam mėnesiui po laisvės atėmimo bausmės atlikimo už ankstesnį

---

²¹³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. T., Nr. 1S-64-483/2015. Nutartyje nurodoma, kad teistumas turėtų būti vertinamas sprendžiant dėl BPK 122 str. 3 d. pagrindo, o ne dėl BPK 122 str. 1 d. įtvirtinto pagrindo;

²¹⁴ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje G. D., Nr. 1S-175-185/2015;

²¹⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. K., Nr. 1S-263-185/2015;

nusikaltimą.²¹⁶ Analizuojant teismų praktiką šios aplinkybės vertinime teismai dažniausiai pagrindžia būtinumą taikyti suėmimą konkrečiais ir realiais faktais.

Artėjant prie suėmimo pagrindų analizės pabaigos taip pat paminėtina, jog teismų priimamose nutartyse vis dar pasitaiko klaidų, kuomet pagrindžiant motyvus yra „sujungiami“ keli pagrindai (dažniausiai, kad asmuo bėgs ar slėpsis ir kad darys naujas veikas), bendrai išdėstant faktines aplinkybes ir nepagrindžiant kiekvieno pagrindo atskirai. Tokiu būdu grubiai pažeidžiama BPK 122 str. 6 d. nuostata, nurodanti, kad skiriant suėmimą turi būti nurodytas jo skyrimo pagrindas ir motyvai, taip pat BPK 125 str. 2 d. 4 p., jog nutartyje privalo būti nurodyti pagrindai ir motyvai. LAT dar savo apžvalgoje konstatavo, dažniausiai klaidų pasitaiko nurodant suėmimo pagrindus ir juos pagrindžiančius motyvus. Jei yra keli pagrindai, reikia nurodyti visus ir atskirai motyvuoti kiekvieno pagrindo buvimą²¹⁷, tačiau ši problema vis dar išlieka sprendžiant suėmimo klausimą. Panevėžio apygardos teismas nutartyje nurodo, kad lyg ir pratęsia suėmimo terminą BPK 122 str. 1 d. 1 p. ir 3 p. numatytais pagrindais, motyvuodamas, kad įtariamasis padaręs labai sunkų nusikaltimą <...>, kuris numatytas BPK 122 str. 4 d. <...> įtariamasis lėšas pragyvenimui gauna ne tik iš savo legalios darbinės, bet ir iš nusikalstamos veiklos. Inkriminuojamas nusikaltimas yra susijęs su išvykomis į užsienį, o tai leidžia pagrįstai manyti, kad įtariamasis turi pakankamai tvirtus ryšius užsienyje. Kartu pažymėtina, kad E. A. nevedęs, jo vaikai jau suaugę, savarankiški, gyvena atskirai <...>, todėl tvirti socialiniai ryšiai E. A. nesaisto. Visos šios aplinkybės, kartu su bausmės už E. A. inkriminuojamą nusikaltimą sunkumu, <...> suteikia pakankamai tvirtą pagrindą manyti, kad būdamas laisvėje įtariamasis bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo ir darys naujus, BPK 122 str. 4 d. numatytus, nusikaltimus²¹⁸, taigi aplinkybės, patvirtinančios pagrindų buvimą, yra apjungtos, aprašant bendrai, neaiškiai, tačiau ne grindžiant kiekvieną pagrindą atskirai. Kitu atveju Panevėžio apygardos teismas dėsto aplinkybes, pagrindžiančias pagrindą, kad asmuo darys naujas nusikalstamas veikas, buvimą, ir prie tų pačių motyvų tik lakoniškai nurodo asmens ryšius užsienyje, konstatuodamas ir pirmojo pagrindo egzistavimą²¹⁹, taigi ir šiuo atveju galima daryti išvadą, kad pagrindai ir pagrindžiantys motyvai nebuvo dėstomi atskirai. Pasitaiko ir absurdiškų atvejų, kuomet dėstomi motyvai grindžiantys pagrindą,

---

²¹⁶ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje L. G., Nr. 1S-58-581/2015;

²¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą“;

²¹⁸ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. A., Nr. 1S-206-719/2015;

²¹⁹ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. L., Nr. 1S-158-337/2015;

kad asmuo gali bėgti (slėptis), tačiau padaroma išvada, kad egzistuoja BPK 122 str. 1 d. 3 p. pagrindas.²²⁰ Tokie teismų praktikos pavyzdžiai akivaizdžiai prieštarauja taisyklei, kad kiekvienas pagrindas motyvuojamas atskirai. Manytina, kad tokios situacijos susiklosto dėl to, kad aplinkybės, grindžiančios šiuos abu pagrindus, nemaža dalimi sutampa (kaip jau buvo aptarta anksčiau – teistumas, nusikalstamos veikos sunkumas), ir gali būti naudojamos motyvuojant bet kurį iš jų.

Apibendrinant suėmimo pagrindo, kad asmuo darys BPK 122 str. 4 d. nurodytus nusikaltimus, teoriją ir praktiką, pasakytina, kad šis pagrindas kyla iš bendrojo visų kardomųjų priemonių tikslo – siekio užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms. Nepaisant išsakomos kai kurių autorių kritikos, šis suėmimo pagrindas yra būtinas egzistuojant realioms grėsmėms užkirsti kelią naujų veikų padarymui, tokiu būdu sudarant prielaidas kuo sklandesniam procesui. Išanalizavus teismų praktiką šiuo klausimu, nors ir aptikta nutarčių, kuriose motyvacija turėtų būti stipresnė, o duomenys konkretesni, teismai dažniausiai pakankamai tinkamai taiko šį suėmimo pagrindą remiantis konkrečių duomenų apie asmens aktyvius ketinimus daryti naujas veikas buvimu, kurie nesukelia abejonių, kad teismai turėjo pagrįstą manymą. Stipriai asmens teisės varžančio – suėmimo – klausimo kontekste, teismai pamatuotai turėtų vertinti tokias aplinkybes kaip asmens teistumas, kuriomis grįsti galima net kelių suėmimo pagrindų buvimą, juo labiau, kad teismų praktikoje šios aplinkybės vieta suėmimo pagrindų sistemoje išlieka neaiški bei neigiamai atsiliepia asmeniui, kurio suėmimo klausimas svarstomas. Teismų nutartyse vis dar aptinkama kritikuotinų pavyzdžių, kuriose sumaišomi, neaiškiai, netiksliai ar apjungiant motyvuojami suėmimo pagrindai, nurodyti BPK 122 str. 1 ir 3 dalyse, tokiu būdu pažeidžiant nuostatas, kad būtina atskirai motyvuoti kiekvieno pagrindo buvimą.

---

²²⁰ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. T., Nr. 1S-817-511/2014;

3. SUĖMIMO SKYRIMO PROCESAS – PAPILDOMA BŪTINA ŽMOGAUS LAISVĖS APSAUGOS GARANTIJA

Išanalizavus probleminius klausimus, kylančius dėl suėmimo taikymo sąlygų bei pagrindų, tikslinga taip pat paanalizuoti problemas, kylančias dėl asmens, kurio suėmimo ar jo pratęsimo klausimas sprendžiamas, teisių apsaugos ir užtikrinimo suėmimo skyrimo proceso metu. Vengiant paviršutiniškos analizės, šioje darbo dalyje bus išanalizuoti tik kai kurie aspektai, kurie, manytina, kertasi su rungimosi, lygiateisiškumo principais, o taip pat prieštarauja EŽTT išaiškinimams. Šioje darbo dalyje bus analizuojamas asmens dalyvavimo teismo posėdžiuose dėl suėmimo klausimas, teisės susipažinti su bylos medžiaga įgyvendinimas taip pat suėmimo pagrįstumo reguliaraus peržiūrėjimo įtvirtinimo galimybė.

3.1. Asmens dalyvavimas teismo posėdyje sprendžiant suėmimo klausimą

Svarbus veiksmingos teisės į gynybą užtikrinimo garantas yra tiesioginis asmens dalyvavimas posėdyje, kurio metu svarstomas suėmimo skyrimo ar jo termino pratęsimo klausimas. Tokiu būdu asmeniui suteikiama galimybė tiesiogiai ir žodiškai pateikti savo faktų interpretaciją efektyviau formuojant teisėjų vidinį įsitikinimą. Analizuojant baudžiamojo proceso įstatymą, BPK 123 straipsnyje įtvirtintas reikalavimas, kad asmuo, kurio suėmimo klausimas sprendžiamas, būtų pristatomas apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjui, t. y. privalomas asmens dalyvavimas numatytas tik skiriant suėmimą pirmą kartą arba kai svarstomas ilgiau kaip šešis mėnesius trunkančio suėmimo klausimas, o nepilnamečiams – ilgiau nei keturis (BPK 127 str. 6 d.) Tęsiant suėmimo terminą ne minėtais atvejais, asmens dalyvavimas nėra būtinas. Kaip toliau numatyta įstatyme, prireikus į posėdį gali būti pristatomas suimtas, tačiau ŽTSI tyrimo metu nustatyta, kad paprastai įtariamasis šiuose posėdžiuose nedalyvauja.²²¹ Lyginant dabartinę reguliavimą su įtvirtintu anksčiau galiojusiame BPK, šiuo metu yra įtvirtinta švelnesnė taisyklė, leidžianti teisėjui pačiam nuspręsti dėl asmens dalyvavimo, kai tuo tarpu ankstesniame kodekse buvo numatyta, kad suimtojo dalyvavimas yra būtinas.²²²

EŽTT minimu klausimu yra suformulavęs tam tikras principines nuostatas. Teismas ne kartą yra nurodęs, kad suėmimo nagrinėjimas privalo vykti vadovaujantis

²²¹ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimo taikymas Lietuvoje: tyrimo ataskaita*. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 22. Iš 47 atvejų, suimtas nedalyvavo 32 ar bent dalyje iš jų;

²²² GODA, G. *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*, I dalis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003, p. 327;

rungimosi principu, o taip pat privalo būti užtikrintas šalių lygiateisiškumas.²²³ Byloje *Lebedev prieš Rusiją* taip pat pasakyta, kad paprastai asmeniui privalo būti suteikiama teisė dalyvauti posėdyje, kurio metu svarstomas jo suėmimas²²⁴, o taip pat, jog Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis (teisė kreiptis į teismą dėl suėmimo teisėtumo) yra taikytina ir sprendžiant klausimus dėl suėmimo pratęsimo.²²⁵ Apibendrinant, EŽTT nustatydamas standartus laikosi tokios pozicijos, kad užtikrinant asmeniui lygiateisiškumą ir galimybes realiai gintis pateikiant žodinius paaiškinimus, paprastai asmuo turėtų dalyvauti posėdyje, kuriame svarstomas suėmimo klausimas, ne tik pirmą, tačiau kiekvieną kartą.

Asmens tiesioginis dalyvavimas suėmimo klausimo svarstymo posėdyje yra viena iš rungimosi principo išraiškų baudžiamajame procese. Šis principas yra tiesiogiai įtvirtintas BPK 7 straipsnio 1 dalyje, o Konstitucinis Teismas šiam principui reikšmę suteikė išaiškindamas, kad minėtas principas yra svarbi kaltinamojo teisės į gynybą, lygių teisių garantija.²²⁶ Teisės doktrinoje pripažįstama, kad rungimosi principo reikšmė apima teismo pareigą išklausti kaltinimo ir gynybos šalis suteikiant joms galimybę pareikšti nuomonę visais bylai reikšmingais klausimais, turi būti galimybė žinoti bei komentuoti kitos šalies pateiktus paaiškinimus ir įrodymus.²²⁷ Manytina, kad analizuojant asmens dalyvavimo svarstant jo suėmimą klausimą, reikšmingas rungimosi aspektas yra asmenų lygiateisiškumas - svarbiausias rungimosi principo elementas.²²⁸ Mokslininkai nurodo, jog vienas iš lygiateisiškumo turinio elementų yra šalių teisė išsakyti savo nuomonę bei vertinti bylos aplinkybes.²²⁹ Akivaizdu, kad rungimosi principo ir ypač jo sudedamosios dalies – lygiateisiškumo – užtikrinimas įmanomas tik asmeniui fiziškai dalyvaujant, teikiant paaiškinimus, nuomonę dėl aplinkybių, išdėstytų prokuroro pareiškime paskirti ar pratęsti suėmimo terminą. Teisėjas tokiu būdu išgirsta ne tik prokuroro motyvus, tačiau ir asmens kontrargumentus, susiduria su subjektu tiesiogiai posėdžio salėje išvengiant galimo nuasmeninimo. Paminėtina, kad BPK numato, kad gynėjo dalyvavimas yra būtinas su intencija, kad būtų apsaugoti ir užtikrinti ginamojo interesai jam nedalyvaujant. Tačiau čia iškyla ŽTSI apžvalgoje analizuota

²²³ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. sausio 19 d. sprendimas *Korneykova prieš Ukrainą* byloje, Nr. 39884/05;

²²⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. spalio 25 d. sprendimas *Lebedev prieš Rusiją* byloje, Nr. 4493/04;

²²⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2000 m. spalio 10 d. sprendimas *Graužinis prieš Lietuvą* byloje, Nr. 37975/97;

²²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. vasario 5 d. nutarimas Nr. 5/98;

²²⁷ GIRDAUSKAS, M., *Rungimosi principas baudžiamajame procese: turinio aspektai. Teisė*, 2004, Nr. 53, p. 103, p. 112;

²²⁸ GUŠAUSKIENĖ M., *Lygių procesinių teisių įgyvendinimo problemos ikiteisminiame tyrime, Jurisprudencija*, 2005, t. 67(59), p. 55;

²²⁹ JURKA, R., *et. al. Baudžiamojo proceso principai*: Vilnius: Eugrimas, 2009, p. 128;

problema dėl gynėjų (konkrečiai – valstybės garantuojamos teisinės pagalbos advokatų) atstovavimo kokybės ir kylančio klausimo, ar tokiu būdu veiksmingai užtikrinama įtariamąjį teisė į gynybą svarstant suėmimo skyrimą, juo labiau šiam nedalyvaujant. Detaliau nesiplečiant, tyrimo metu nustatyta prasta teikiama paslaugų kokybė, neįsigilinimas į bylos medžiagą, šabloninių argumentų teikimas, taigi buvo pastebėti dideli teisinės pagalbos trūkumai, kurie gali būti vertinami kaip trukdantys įtariamajam įgyvendinti savo teisę į gynybą.²³⁰ Galima padaryti išvadą, kad ne visada vien gynėjo dalyvavimas garantuoja tinkamą interesų apsaugą, taigi, atsižvelgiant į EŽTT nustatytus standartus manytina, kad asmens dalyvavimas sprendžiant suėmimo klausimą visais atvejais turėtų būti būtinas, tokiai minčiai taip pat pritartina ir teisės doktrinoje.²³¹ Apibendrinant išdėstyta, vargu ar galima pritarti autoriaus G. Bučiūno išsakytai minčiai, kad posėdyje dėl suėmimo termino pratęsimo visa apimtimi realizuojamas rungtyniškumo principas²³² tais atvejais, kai asmuo nedalyvauja posėdyje ir neturi galimybės tiesiogiai reaguoti į prokuroro išsakomą poziciją. Priešingai, atsižvelgiant į tai, kad ikiteisminio tyrimo etape yra ribojamas rungimosi principas, asmeniui dar ir nedalyvaujant posėdyje rungimosi principas yra dar prasčiau užtikrinamas.

Asmeniui dalyvaujant tiesiogiai, manytina, galėtų būti bent iš dalies išsprendžiama problema, aptarta darbo 2.4.1 dalyje, dėl informacijos apie tam tikras aplinkybes nepakankamumo, tokių kaip asmens socialiniai ryšiai, darbo santykiai, kadangi asmuo pats galėtų pateikti reikšmingus paaiškinimus, o teismas neapsiribotų prokuroro ar gynėjo, neretai formaliais ir šabloniniais teiginiais. Tokią praktiką pripažįsta EŽTT nurodydamas, kad suimtojo dalyvavimą privaloma užtikrinti visais atvejais, kai yra vertinama tikimybė kad jis pabėgs, polinkis nusikalsti²³³, ar vertinamos asmens savybės.²³⁴ Kaip jau minėta, šios aplinkybės vertinamos sprendžiant dažniausiai praktikoje taikomus suėmimo pagrindus – kad asmuo bėgs (slėpsis) arba kad darys tam tikras nusikalstamas veikas, taigi beveik kiekvienu atveju. Atsižvelgiant į tokią praktiką, teismai turėtų dažniau pristatyti suimtąjį į teismo posėdį.

Apibendrinant konstatuotina, kad tiek EŽTT praktikoje, tiek teisės doktrinoje svarbus rungimosi ir lygiateisiškumo principo, o taip pat teisės į gynybą užtikrinimo

---

²³⁰ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimo taikymas Lietuvoje: tyrimo ataskaita*. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 25;

²³¹ GODA, G. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*, I dalis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003, p. 328;

²³² BUČIŪNAS, G., GRUODYTĖ, E., *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 156;

²³³ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. spalio 25 d. sprendimas *Lebedev prieš Rusiją* byloje, Nr. 4493/04;

²³⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2000 m. spalio 10 d. sprendimas *Graužinis prieš Lietuvą* byloje, Nr. 37975/97;

garantas yra tiesioginis asmens dalyvavimas teismo posėdyje, sprendžiant jo suėmimo klausimą. BPK įtvirtina būtinybę pristatyti asmenį tik tam tikrais atvejais; kitais atvejais toks sprendimas priklauso nuo teismo diskrecijos, o tyrimo duomenimis tokia galimybė pasinaudojama retai. Tokiu būdu asmeniui nesuteikiama galimybė pateikti paaiškinimus, nuomonę, kitaip tariant nesudaromos lygios galimybės kaip ir valstybės interesus atstovaujančiam prokurorui. Asmeniui fiziškai dalyvaujant teismo posėdyje jis pats galėtų pateikti konkretesnius duomenis, paaiškinimus apie tokias reikšmingas suėmimo klausimui aplinkybes kaip socialiniai ryšiai, apie kuriuos kartais trūksta duomenų, taip pat teismas turėtų galimybę susidaryti vaizdą apie kaltinamojo asmenybę, kai tuo tarpu minėti duomenys, kuomet pateikiami prokuroro ar aplaidžiai savo funkciją atliekančio gynėjo, neretai tėra bendro pobūdžio, nieko nepasakančios, byla iš bylos keliaujančios frazės. Atsižvelgiant į ne visada kokybiškai teikiamą valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, asmuo taip pat gali prarasti teisę į veiksmingą gynybą.

3.2. Teisės susipažinti su bylos medžiaga dėl suėmimo įgyvendinimas

Sąžiningo anksčiau aptarto rungimosi garantas, o taip pat vienas lygiateisiškumo elementų yra asmens teisė susipažinti su tyrimo duomenimis. R. Merkevičius pastebi, kad naudojimasis faktiniu pranašumu (kuomet viena pusė žino informaciją, kurios nežino kita pusė, aut. past.) pažeidžia sąžiningo procesinio rungimosi principą. Neužtikrinus galimybės žinoti, teisė susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis praranda savo pirminę prasmę ir paskirtį.²³⁵ Susipažinimas reikšmingas ir kitu aspektu – gynybos pusei įgaunant galimybę žinoti, kas teismui pateikiama, kuo grindžiama, teismas yra dar labiau įpareigotas maksimaliai preciziškai laikytis įstatymo nuostatų, nenuolaidžiai prokurorui paskiriant ar pratęsiant suėmimo terminą grindžiant abejotinais motyvais. Šioje dalyje bus analizuojama siauresnė teisės susipažinti su tyrimo duomenimis – teisė susipažinti su prokuroro pateikta medžiaga dėl suėmimo skyrimo ar jo termino pratęsimo. Pažymima, kad taip pat egzistuoja problema dėl gynėjui nesuteikiamo pakankamai laiko susipažinti su bylos medžiaga, tačiau dėl ribotos darbo apimties šis aspektas nebus nagrinėjamas.

EŽTT yra nurodęs, kad užtikrinant procesinį šalių lygiateisiškumą svarstant suėmimo klausimą yra būtina užtikrinti gynybos teisę susipažinti su tyrimo duomenimis. Byloje Kehayov prieš Bulgariją teismas nurodė, kad procedūros turi atitikti rungimosi principą ir garantuoti lygiateisiškumą tarp kaltintojo ir priešingos šalies. Minėti principai

---

²³⁵ MERKEVIČIUS, R., *Baudžiamasis procesas: įtariamojo samprata*: monografija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2008, p. 378.

nebus užtikrinami, jeigu bus užkertamas kelias susipažinti su tyrimo dokumentais, kurie yra svarbūs tikrinant priimamo sprendimo teisėtumą.²³⁶ Ši teisė Europos Sąjungos lygiu įtvirtinta direktyvoje dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese valstybės nares įpareigojant užtikrinti, kad kai asmuo yra suimamas bet kuriuo baudžiamojo proceso metu, jam arba jo gynėjui būtų pateikti turimi dokumentai, kurie yra svarbūs siekiant veiksmingai apskųsti suėmimo teisėtumą.²³⁷ Direktyvose nustatomi tam tikri tikslai, kuriuos šalys turi pasiekti. Manytina, kad atsižvelgiant į šias direktyvos nuostatas ir siekiant jas įgyvendinti, įstatymų leidėjas buvo paskatintas 2015 m. priimti tam tikrus pakeitimus šiuo klausimu.

Šią įtariamąją teisę tikslinga nagrinėti lyginamuoju aspektu reglamentavimo iki 2015 m. suėmimo reformos, bei po jos. Bendroji norma, įtvirtinanti teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis, numatyta BPK 181 straipsnio 1 dalyje taip pat numatant išimtį, jog prokuroras turi teisę neleisti susipažinti su visais ikiteisminio tyrimo duomenimis ar jų dalimi, jei toks susipažinimas, prokuroro manymu, galėtų pakenkti ikiteisminio tyrimo sėkmei. Dar iki 2015 m. suėmimo reformos ir BPK pakeitimų, kuriais buvo tiesiogiai įtvirtinta suimtojo ir gynėjo teisė susipažinti su visa prokuroro pateikta medžiaga, pagal kurią prašoma skirti ar pratęsti suėmimo terminą, teisės doktrinoje buvo pripažįstama minėta teisė, nurodant, kad grindžiant ikiteisminio tyrimo sėkme negalima drausti įtariamajam ar jo gynėjui susipažinti su proceso veiksmis ar jų rezultatais, kuriuos prokuroras pateikia ikiteisminio tyrimo teisėjui sprendžiant griežčiausių kardomųjų priemonių paskyrimo ar paskirtų priemonių termino pratęsimo klausimus, taip pat nagrinėjant skundus dėl paskirtų ar nepaskirtų šių kardomųjų priemonių.²³⁸ Vadovaujantis rungimosi principu privalo būti sudarytos galimybės nuginčyti prokuroro argumentus, o tokia galimybė veiksmingai įmanoma pasinaudoti, kai įtariamasis ir jo gynėjas gali matyti teikiamus duomenis.²³⁹ Taigi, dar iki esminių BPK pakeitimų, teorijoje nekvestionuojamai buvo pripažįstama teisė susipažinti su suėmimą pagrindžiančiais duomenimis, tačiau, nesant konkretaus įstatyminio įtvirtinimo, tikėtina, praktikoje neretai tokia teisė nebūdavo užtikrinama. Buvusi teisinė padėtis, kuomet teisė susipažinti su suėmimo klausimo svarstymui pateikiamais duomenimis, galėjo būti ribojama, kaip nurodoma teisės mokslininkų, buvo nesuderinama su

---

²³⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. sausio 18 d. sprendimas *Kehayov prieš Bulgariją* byloje, Nr. 41035/98;

²³⁷ 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva „Dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese“, Nr. 2012/13/ES;

²³⁸ MERKEVIČIUS, R., *Baudžiamasis procesas: įtariamąjo samprata*: monografija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2008, p. 397;

²³⁹ GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; ir KUČONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2011, p. 232;

Konvencijos 5 straipsnio 4 dalimi įtvirtinta rungtyniška teismine procedūra, garantuojančia objektyvius teisinius ginčus ir procesinių priemonių lygybę, taip pat nesuteikdavo individui veiksmingos galimybės būti išklausytam ir naudotis efektyvia gynėjo pagalba.²⁴⁰

Įstatymų leidėjas, reformuodamas suėmimo reglamentavimą, įstatymiškai įtvirtino saugiklius tam, kad teisė susipažinti su informacija suėmimo svarstymo klausimo metu nepriklausytų vien nuo prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo pozicijos. 2015 m. BPK 181 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta išimtis iš bendrosios taisyklės, numatanti, kad prokuroras neturi teisės neleisti įtariamajam ir jo gynėjui bet kuriuo ikiteisminio tyrimo metu susipažinti su prokuroro pateikta medžiaga, kuri yra ar buvo teikiama teismui prašant skirti ar pratęsti kardomąją priemonę, dėl kurios skyrimo sprendžia ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas. Taigi, prokuroras negali neleisti susipažinti su tokiais duomenimis net motyvuodamas tuo, kad toks susipažinimas gali pakenkti tyrimo sėkmei (BPK 181 str. 1 d.). Tiesiogiai ir neginčijamai įstatyme įtvirtinta, kad asmuo, kuriam skiriamas suėmimas, ir jo gynėjas turi teisę susipažinti su visa prokuroro pateikta medžiaga, kuria grindžiamas pareiškimas, arba prašoma pratęsti jo terminą (BPK 121 str. 2 d., 127 str. 6 d.).

Nors tokie pozityvūs žmogaus teisių užtikrinimo aspektu bei europinę teisinę kultūrą atitinkantys pakeitimai, atrodytų, nepalieka jokios teisinės galimybės drausti susipažinti su reikalingais duomenimis, tačiau ŽTSI atlikto tyrimo duomenimis, šių įstatymo nuostatų ne visada yra laikomasi. Dalis apklaustų advokatų teigia, jog jiems leidžiama susipažinti tik su dalimi ikiteisminio tyrimo duomenų, kurie yra nepakankami veiksmingam suėmimo ginčijimui, o kai kurie net gi teigė, jog gynybai susipažinti nėra pateikiami įtariamajam palankūs duomenys.²⁴¹ Tokios situacijos yra netoleruotinos, grubiai prasilenkiančios tiek su įstatymo, tiek EŽTT nuostatomis. Šiuo klausimu problema egzistuoja taip pat ir iš gynybos pusės. Įstatyme įtvirtinus visas teises prielaidas apriboti savivaliavimą kaltinimo pusei neleidžiant susipažinti su duomenimis, minėto tyrimo metu taip pat atskleista paradoksali problema, jog daugumoje stebėtų atvejų, Valstybės garantuojamos teisinė pagalbos gynėjai neprašė leisti susipažinti su byla ar suteikti daugiau laiko pasiruošti posėdžiui.²⁴² Plačiau neanalizuojant diskutuotinos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos kokybės baudžiamajame

---

²⁴⁰ MERKEVIČIUS, R., *Baudžiamasis procesas: įtariamojo samprata*: monografija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2008, p. 416;

²⁴¹ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimo taikymas Lietuvoje: tyrimo ataskaita*. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 26;

²⁴² Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimo taikymas Lietuvoje: tyrimo ataskaita*. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 24;

procesu ir to priešasčių darytina išvada, kad šiuo metu teisinė bazė yra atitinkanti europinius standartus, kaltinančiai pusei įtvirtinti pareigą laikytis šių nuostatų pateikiant gynybai visą informaciją, kuria grindžiamas suėmimas ar jo termino pratęsimas, savo ruožtu gynybos pusė privalo dėti maksimalias pastangas užtikrinti veiksmingą gynybą ir naudotis įstatymo suteikiamomis teisėmis.

Asmens teisė susipažinti su jo atžvilgiu vykdomo tyrimo duomenimis yra sąžiningo rungtinimo bei lygiateisiškumo principo išraiška procese. Minėti principai įgyvendinami be kita ko ir suteikiant veiksmingą galimybę susipažinti su visais tyrimo duomenimis, kurie pateikiami dėl suėmimo paskyrimo arba jo termino pratęsimo. Iki suėmimo reformos egzistavęs reglamentavimas, kuomet šios teisės įgyvendinimas priklausydavo nuo prokuroro valios ir apsisprendimo, vėliau tik skundžiant neigiamą atsakymą, neatitiko europinių standartų bei EŽTT pozicijos. Po 2015 m. padarytų esminių BPK pakeitimų, teisinis reglamentavimas visapusiškai garantuoja teisę susipažinti su visais pateiktais duomenimis, o prokurorui užkerta kelią to neleisti motyvuojant grėsmę ikiteisminio tyrimo sėkmei. Teisinei bazei sudarant visas prielaidas šios teisės įgyvendinimui, prokurorai tampa įpareigoti pateikti gynybos pusei visą informaciją, kurią pateikia ir teismui, tuo tarpu gynyba privalo naudotis šia teise ir tokiu būdu įgyvendinti savo pareigą užtikrinant veiksmingą suimtojo gynybą.

3.3. Suėmimo pagrįstumo peržiūrėjimas

Asmens teisių laikymąsi būtina užtikrinti ne tik paskiriant suėmimą ar pratęsiant suėmimo terminą preciziškai įgyvendinant įstatymo nuostatas, tačiau ir kardamosios priemonės taikymo metu ne mažiau svarbios efektyvios galimybės suimtajam ginčyti paskirto suėmimo pagrįstumą ir teisėtumą. Šiuo klausimu nuoseklią poziciją išsako EŽTT, ne vienoje byloje akcentavęs, kad esminė Konvencijos 5 straipsnio 4 dalies įgyvendinimo sąlyga yra suimtojo teisė aktyviai siekti teisinės jo suėmimo peržiūros²⁴³, privalo būti užtikrinta suimtojo teisė, jog teismas tikrintų ankstesnio sprendimo apriboti laisvę, teisėtumą.²⁴⁴ Tokią teisę įtvirtina nemažai kitų Europos valstybių. Vokietijos BPK 117 straipsnis tiesiogiai įtvirtina suėmimo peržiūros galimybę, kuria suimtasis gali pasinaudoti

---

²⁴³ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2003 m. spalio 18 d. sprendimas *Rakevich prieš Rusiją* byloje, Nr. 58973/00;

²⁴⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1971 m. birželio 18 d. sprendimas *DeWilde, Ooms ir Versyp prieš Belgiją* byloje, Nr. 2832/66, 2835/66, 2899/66;

bet kuriuo metu ir skaičius nėra ribojamas.²⁴⁵ Taip pat Vokietijos BPK numato galimybę, egzistuojančią ir Lietuvos BPK, apskūsti aukštesniajam teismui, tačiau privalo pasinaudoti kažkuria viena iš šių galimybių.²⁴⁶ Ši teisė suimtajam ar jo gynėjui taip pat numatoma bet kuriuo suėmimo momentu Prancūzijoje, Lenkijoje, Ispanijoje, Švedijoje²⁴⁷, taip pat Čekijoje, Maltoje, Slovėnijoje.²⁴⁸ Suomijoje, jeigu suimtasis to neprašo savo iniciatyva, teismas turi pareigą kas dvi savaitės peržiūrėti suėmimo pagrindus bei sąlygas siekiant patikrinti, ar jie nėra išnykę ar pasikeitę.²⁴⁹ Taigi, tiek EŽTT, tiek daugelis Europos valstybių yra įtvirtinusios nepalyginamai platesnes galimybes dėl suėmimo tikrinimo.

Lietuvos BPK reguliavimas šiuo klausimu stipriai išsiskiria. Analizuojant BPK nuostatas minėtu klausimu galima daryti išvadą, kad vienintelė galimybė ginčyti suėmimo paskyrimą ar jo termino pratęsimą, yra įtvirtinta BPK 130 straipsnyje nurodant, kad suimtasis arba jo gynėjas per dvidešimt dienų gali apskūsti priimtą nutartį aukštesniajam teismui. Ši problema analizuojama teisės moksle nurodant, kad egzistuoja teisė kvestionuoti tik suėmimo paskyrimo ar termino pratęsimo klausimą, o įstatymas nenumato galimybės ginčyti suėmimo pagrįstumą ir teisėtumą šios priemonės taikymo metu (pavyzdžiui, jau pasibaigus apskundimo terminui ir manant, jog išnyko atitinkami pagrindai).²⁵⁰ Vienintelė tokia galimybė išnykus pagrindams panaikinti suėmimą numatyta BPK 139 straipsnyje, o šio straipsnio antra dalis suteikia tokią teisę tik prokurorui, o ne kitiems proceso dalyviams. Toks reglamentavimas, manytina, esmingai užkerta kelią suimtajam ar jo gynėjui kreiptis į teismą dėl suėmimo peržiūrėjimo, nors atsižvelgiant į šios kardamosios priemonės specifiką ir ribojamų teisių apimtį, tokia galimybė turėtų būti privalomai numatyta įstatyme, prieštarauja EŽTT minėtiems išaiškinimams o taip pat tam, jog teisė inicijuoti tokį procesą turi būti suteikta visiems suinteresuotiems subjektams (kaltinamajam, teisminei institucijai ir prokurorui).²⁵¹ Tiesa,

---

²⁴⁵ Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas (Strafprozeßordnung). Angliška versija, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html>;

²⁴⁶ PRADEL, J., *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 464;

²⁴⁷ Fair trials international: Pre - trial Detention Comparative Research, 2011, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/newsroom/criminal/opinion/files/110510/appendix_2_-_comparative_research_en.pdf>;

²⁴⁸ JURKA, R.; GUŠAUSKIENĖ, M. *Suėmimo atitikties ultimum remedium principui diskusiniai klausimai. Teisės problemos*, 2009, Nr. 2 (64), p. 71-72;

²⁴⁹ Ten pat, p. 72;

²⁵⁰ Pavyzdžiui, JURKA, R.; GUŠAUSKIENĖ, M. *Suėmimo atitikties ultimum remedium principui diskusiniai klausimai. Teisės problemos*, 2009, Nr. 2 (64). p. 70. Pažymėtina, kad minėta problema taip pat iškelta ir Žmogaus teisių stebėjimo neseniai atliktame tyrime;

²⁵¹ Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Suėmimo taikymas Lietuvoje: tyrimo ataskaita*. Vilnius: Eugrimas, 2015, p. 11;

įstatymiškai nėra įtvirtinta, tačiau suėmimo maksimalus terminas yra iki trejų mėnesių laikotarpiui, taigi *de facto* yra susiklostę, jog suėmimo teisėtumas peržiūrimas tokiu atveju, jeigu prokuroras prašo pratęsti terminą²⁵², taigi ir šiuo atveju iniciatyva visų pirma priklauso prokurorui, nors būtent suimtas ir jo gynėjas yra tie subjektai, kurie turėtų turėti minėtos iniciatyvos teisę. Taigi, vienintelė galimybė kvestionuoti šios kardomosios priemonės taikymą yra tik per apskundimo terminą apskundus paskyrimą ar termino pratęsimą; kitu atveju, matant, jog yra pasibaigę pagrindai, tokia teisė priklauso tik prokurorui. Toks reguliavimas neužtikrina teisės literatūroje pripažįstamo efektyvaus ir prieinamo suėmimo ginčijimo.²⁵³

Nors suėmimo pagrįstumo tikrinimo mechanizmo įtvirtinimas būtų neginčijamai pozityvus žingsnis žmogaus teisių efektyvesnio realizavimo link, tačiau iš kitos pusės būtų apsunkintas baudžiamasis procesas. Neabejotinai kiltų pavojus baudžiamojo proceso grei tumui ir efektyvumui byloms keliaujant po teismus, nagrinėjant suimtųjų skundus. Baudžiamasis procesas turi būti kiek įmanoma operatyvus tiek žmogaus teisių, tiek paties teisingumo interesais.²⁵⁴ Pasekus kitų šalių praktiką dėl neribotos galimybės teikti skundus, o įtvirtinus tokį mechanizmą, turėtų būti ir galimybė skųsti priimtą sprendimą, teismams ženkliai padidėtų krūvis vien dėl skundų nagrinėjimo, ko pasekoje nukentėtų priimamų sprendimų motyvacijos kokybė, būtų koncentruojamasi ne į patį bylos procesą, o į skundų nagrinėjimą, taip pat neginčytina piktnaudžiavimo tikimybė, skundžiant ne pagrįstai, o siekiant piktnaudžiauti įstatyme numatytais galimybėmis vilkinant procesą. Manytina, kad būtent dėl šių aplinkybių, nepalankių paties proceso eigai, suėmimo peržiūros mechanizmo vis dar nėra įtvirtinto BPK. Baudžiamojo proceso esmė įpareigoja laikytis balanso tiek tarp žmogaus teisių užtikrinimo, tiek tarp valstybės ir visuomenės intereso greitai ir išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas, neteikiant pirmenybės kažkuriai iš šių pusių.

Apibendrinant darytina išvada, kad BPK numatytas reguliavimas nėra pakankamas užtikrinant asmens teisę, kad jam taikoma kardomoji priemonė būtų reguliariai tikrinama, tokiam atvejui patekus į EŽTT, manytina, būtų konstatuotas Konvencijos pažeidimas. Kita vertus, neribota galimybė skųsti suėmimą neigiamai paveiktų baudžiamąjį procesą, tikėtina, pailgėtų jo terminai, būtų koncentruojamasi į skundų nagrinėjimą, o ne bylos

---

²⁵² *Ten pat*, p. 41;

²⁵³ UN OFFICE OF THE HIGH COMM'R FOR HUMAN RIGHTS, *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*, 2003. [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training9Titleen.pdf>> p. 198;

²⁵⁴ GARNELIENĖ, L., RIMŠELIS, E. *Apeliacijos sampratos įtaka teismų praktikai baudžiamajame procese. Socialinių mokslų studijos*, 2009, Nr. 4(4), p. 251.

tyrimą ar nagrinėjimą, be to, nebūtų įmanoma apsisaugoti nuo nepagrįstų skundų, kuriais tiesiog būtų siekiama vilkinti procesą, o ne sąžiningai ginti savo teises. Iš kitos pusės neatmestina galimybė, kad minėtos grėsmės tokiu mastu nepasitvirtintų, o įtvirtinus reguliavimą paaiškėtų, kad piktnaudžiavimo atvejai nėra dažni, ir neigiami padariniai yra ženkliai mažesni palyginus su tinkamesniu ir veiksmingesniu teisių užtikrinimu. Galbūt galėtų būti svarstoma galimybė įtvirtinti Suomijoje egzistuojantį reguliavimą, pagal kurį suėmimo pagrįstumas būtų tikrinamas periodiniais intervalais, nesudarant galimybės skųsti neribotą kiekį kartų. Vienintelio teisingo atsakymo šiuo klausimu kol kas nėra, tačiau paties suėmimo esmė, prievartos, kuria varžoma asmens laisvė, mastas reikalauja kuo gilesnio asmens teisių užtikrinimo, *inter alia* suėmimo pagrįstumo tikrinimo galimybės įtvirtinimo svarstymo.

IŠVADOS

1. Kardomųjų priemonių paskirtis bendriausia prasme yra sudaryti prielaidas netrukdomam ir sklandžiam baudžiamajam procesui, kuris pasibaigtų teisėto ir teisingo teismo sprendimo priėmimu, o šių priemonių reikšmė – prievartos, kurią patiria asmuo, elementas. Dėl šios priežasties suėmimas negali būti taikomas kaip bausmė už tai, ką asmuo galimai padarė, o šia priemone privalo būti siekiama tik procesinių kardomųjų priemonių tikslų.
2. Teismai, taikydami suėmimą, kartais netinkamai ir nepakankamai motyvuoja sąlygų bei pagrindų buvimą, tie patys faktai tose pačiose aplinkybėse teismų gali būti įvertinti priešingai, tokiu būdu ne visada laikomasi BPK nuostatų:
  - 2.1 nesant konkrečių kriterijų nustatyti, kiek laikytina pakankamu kiekiu konstatuoti duomenų pakankamumą, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, teismai nepakankamai motyvuoja šios nuostatos egzistavimą, dažnai tik formaliai pacituojant BPK nuostatas arba deklaratyviai išvardinant duomenis;
  - 2.2 dažniausiai nepakankamai motyvuojamos ir suėmimo sąlygos – vienerių metų sąlyga atlieka tik deklaratyvų vaidmenį, nes ji yra išpildoma beveik daugumos veikų atveju, taip pat formaliai konstatuojama, kad švelnesnėmis priemonėmis negalima pasiekti kardomųjų priemonių tikslų nedetalizuojant, kodėl konkrečiu atveju negali būti paskirtos švelnesnės priemonės, tokiu būdu neužtikrinant suėmimo kaip *ultimum remedium* priemonės statuso;
  - 2.3 asmens bėgimo ar slėpimosi tikimybės vertinimas teismų praktikoje taip pat stokoja motyvacijos išsamumo ir pakankamo, neretai pervertinant veikos sunkumą ir gresiančią laisvės atėmimo bausmę, per mažai arba kritiškai vertinant tiesiogiai įstatyme įtvirtintas aplinkybes. Neigiamai vertinama tokia teismų praktika, kai asmens teistumo aplinkybei suteikiama išimtinė reikšmė ir juo labiau, jei teistumas jau yra išnykęs;
  - 2.4 tikimybė, kad asmuo trukdys procesui, dažnai nurodoma deklaratyviai, nors turėtų būti grindžiama konkrečiais duomenimis, taip pat turi būti nustatoma, kad trukdantys asmens veiksmai yra ne atsitiktiniai, o jais siekiama sau palankių duomenų ar tyrimo rezultatų;
  - 2.5 pagrindas, kad asmuo darys tam tikras naujas nusikalstamas veikas paprastai yra daugiau ar mažiau motyvuojamas tinkamai, tačiau siekiant labiau pagrįstų sprendimų, motyvacija turėtų būti didinama grindžiant, kokios konkrečios aplinkybės rodo apie naujų nusikaltimų grėsmę.

3. Suėmimo skyrimo procese trūksta kai kurių suimtojo teisių užtikrinimo – asmuo ne visada dalyvauja svarstant jo suėmimo termino pratėsimą klausimą, taip pat ne visada sudaromos galimybės susipažinti su teismui pateikta medžiaga dėl suėmimo, tokiu būdu nepakankamai užtikrinant sąžiningą runginimąsi ir lygiateisiškumą. BPK taip pat nenumato suėmimo peržiūros ir pagrįstumo tikrinimo galimybės kardamosios priemonės taikymo metu, nors ir išnyktų pagrindai, apie tokio mechanizmo galimybę turėtų būti plačiau diskutuojama.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014;
2. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987;
3. 1948 m. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 68-2497;
4. 1966 m. Jungtinių Tautų Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 77-3288;
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741;
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 37-1341;
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 121, 123, 125, 126, 127, 130, 131 ir 181 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 2015-11239;
8. Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 12-313;
9. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (nebegaliojantis). 1961;
10. Lenkijos baudžiamojo proceso kodeksas (Kodeks postępowania karnego). Angliška versija, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 4 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4172/file/Polish%20CPC%201997_am%202003_en.pdf>;
11. Olandijos baudžiamojo proceso kodeksas (Wetboek van strafvordering). Angliška versija, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.ejtn.eu/PageFiles/6533/2014%20seminars/Omsenie/WetboekvanStrafvordering_ENG_PV.pdf>;
12. Portugalijos baudžiamojo proceso kodeksas (Código de Processo Penal). Angliška versija, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.gddc.pt/codigos/code_criminal_procedure.html>;

13. Prancūzijos baudžiamojo proceso kodeksas (Code de procédure pénale). Angliška versija, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1674/file/848f4569851e2ea7eabfb2ffcd70.htm/preview>>;
14. Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas (Strafprozeßordnung). Angliška versija, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html>.

Konstitucinio Teismo doktrina

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio antrosios dalies 4 punkto ir ketvirtosios dalies normos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 9/95;
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 22/94;
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 12/95;
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. vasario 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 4 ir 5 dalių, 256 straipsnio 4 dalies, 260 straipsnio 4 dalies, 280 straipsnio 1, 2 ir 6 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 5/98;
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ 1 ir 2 straipsnių, 3 straipsnio 2 dalies, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės

- veiklos“ įgyvendinimo įstatymo 1 straipsnio 1 ir 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai”. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 24/98;
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams”. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03;
  7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. X-1569 „Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ patvirtintos valstybinės šeimos politikos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 21/08.

Specialioji literatūra

1. ABRAMAVIČIUS, A.; ČEPAS, A.; ir DRAKŠIENĖ, A. *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius, 1998;
2. ANCELIS, P. *et al. Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Vilnius, 2011;
3. AŽUBALYTĖ, R. *et al. Baudžiamojo proceso teisė: metodinė priemonė*. Vilnius, 2014;
4. BUČIŪNAS, G., GRUODYTĖ, E. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, 2009;
5. DANĖLIUS, G. *Kritikuoja per dažną suėmimo kaip kardomosios priemonės taikymą*, [interaktyvus: žiūrėta 2015 m. gruodžio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etaplus.lt/kritikuoja-per-dazna-suemimo-kaip-kardomosios-priemones-taikyma/>>;
6. DANISEVIČIUS, P.; KAZLAUSKAS, M.; ir PALSKYS, E. *Lietuvos TSR baudžiamasis procesas: vadovėlis*. Vilnius: Mintis, 1978;
7. GARNELIENĖ, L., RIMŠELIS, E. *Apeliacijos sampratos įtaka teismų praktikai baudžiamajame procese. Socialinių mokslų studijos*, 2009, Nr. 4(4);
8. GIRDAUSKAS, M. *Rungimosi principas baudžiamajame procese: turinio aspektai. Teisė*, 2004, Nr. 53, p. 103;
9. GODA, G. *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, I dalis*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003;

10. GODA, G. *Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 1995;
11. GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; ir KUČONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*: vadovėlis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2005 ir 2011 m. nauja redakcija;
12. GODA, G. *Procesinės prievartos priemonės samprata*. *Teisė*, 1998, Nr. 32;
13. GODA, G. *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese*: monografija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014;
14. GUŠAUSKIENĖ M. *Lygių procesinių teisių įgyvendinimo problemos ikiteisminiame tyrime*. *Jurisprudencija*, 2005, t. 67(59);
15. JURKA, R., et. al. *Baudžiamojo proceso principai*. Vilnius: Eugrimas, 2009;
16. JURKA, R., GUŠAUSKIENĖ, M. *Suėmimo atitikties ultimum remedium principui diskusiniai klausimai*. *Teisės problemos*, 2009, Nr. 2 (64);
17. LIDEIKA, R. *Problema – suėmimo taikymo pagrįstumas*. *Lietuvos advokatūra*, 2009, Nr. 2(31);
18. LOSIS, E. *Įrodinėjimo dalykas taikant prievartos priemones*. Iš *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo*: mokslo studija. Vilnius, 2011;
19. LOSIS, E. *Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata*. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 6(108);
20. MERKEVIČIUS, R. *Baudžiamasis procesas: įtariamojo samprata*: monografija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2008;
21. MERKEVIČIUS, R. *Nemo tenetur se ipsum accusare* principo turinys reformuotame baudžiamajame procese. *Teisė*, 2006, t. 60;
22. MILINIS, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras, I dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004;
23. MURAUŠKIENĖ, D. *Teisininko komentaras. Kada teismai skiria suėmimą, o kada – ne.*, 2014 m. spalio 5 d. [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.apeliacinis.lt/lt/pranesimai-ir-publicacijos/ziniasklaidoje.-teisininko-komentaras.-3eqk.html>>;
24. NIKARTAS, S. *Teisė į fizinę laisvę: asmens suėmimo garantijų kontekste*, Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Vilnius, 2014;
25. PRADEL, J. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001;

26. ŠALČIUS, M. *Kardomųjų priemonių tikslų ir įtariamojo procesinio statuso įgijimo santykio problematika*. Iš *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (6)*: mokslinių straipsnių rinkinys. Kaunas, 2011;
27. ŠNEIDERIS, D. *Teisė į fizinę laisvę: asmens suėmimo garantijų kontekste*, Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai. Vilnius, 2014;
28. VERŠEKYS, P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos požymiai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013;
29. Commissioner of the Council of the Baltic Sea States; The Norwegian Ministry of Justice and the Police, *Pre – trial Detention in the Baltic Sea Area: A survey with Conference Proceedings and Recommendations*, Copenhagen, 2003;
30. DIEZ-RIPOLLES, J. L.; GUERRA-PÉREZ, C.; *Pre-trial Detention in Spain*. *Eur. J. Crime Crim. L. & Crim. Just.*, 2010, 18: 369;
31. HENDRIKS, M., HERMANS, K., NOORDZIJ, M. *Do the practices in the Netherlands, Germany and Latvia meet the Standard set by the European Court of Human Rights?* [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ejtn.eu/Documents/Themis/Written%20paper%20Italie/Themis%20written%20paper%20Netherlands1.pdf>>;
32. KALMTHOUT, A. M.; KNAPEN, M. M.; MORGENSTER, C. *Pre – trial Detention in the European Union, Italy*, 2009;
33. KALMTHOUT, A. M.; MORGENSTER, C.; KNAPEN, M. M., *et. al. An introductory summary of the study: An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU*, 2009;
34. KEMPEN, PHPMC van., *Pre-trial Detention. Human Rights, Criminal Procedural Law and Penitentiary Law, Comparative law = Detention avant jugement. Droits d l'homme, droit de la procédure pénale et droit pénitentiaire, droit comparé*. Cambridge/Antwerp/Portland: Intersentia, 2012;
35. NAMORADZE, Z.; SMITH, R.; SPRONKEN, T. *Effective criminal defence in Europe*. Antwerp: Intersentia, 2001;
36. NEVERA, A. *Imposition and extension of detention: standards of the European Court of Human Rights and Lithuania's practice*. *Administratīvā un Kriminālā Justīcija*, 2013, 3(64):48;
37. TRECHSEL, S., SUMMERS, S. J. *Human rights in criminal proceedings*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

1. Europos Žmogaus Teisių Teismas. Atskiroji teisėjo G. Balladore Pallieri nuomonė 1969 m. lapkričio 10 d. sprendime *Matznetter prieš Austriją* byloje, Nr. 2178/64 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 4 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Matznetter v. Austria"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57537"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
2. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1971 m. birželio 18 d. sprendimas *DeWilde, Ooms ir Versyp prieš Belgiją* byloje, Nr. 2832/66, 2835/66, 2899/66 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.globaldetentionproject.org/fileadmin/docs/De-Wilde-Ooms-and-Versyp-v-Belgium-1971.pdf>>;
3. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1991 m. gruodžio 12 d. sprendimas *Clooth prieš Belgiją* byloje, Nr. 12718/87 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Clooth v. Belgium"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58142"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
4. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1991 m. birželio 26 d. sprendimas *Letellier prieš Prancūziją* byloje, Nr. 12369/86 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. spalio 19 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Letellier v. France"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57678"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
5. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1995 m. birželio 6 d. sprendimas *Yagci ir Sargin prieš Turkiją* byloje, Nr. 16419/90 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Yagci and Sargin v. Turkey"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57938"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
6. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2000 m. spalio 10 d. sprendimas *Graužinis prieš Lietuvą* byloje, Nr. 37975/97 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. lapkričio 28 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Graužinis v. Lithuania"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58854"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;

7. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. liepos 26 d. sprendimas *Ilijkov prieš Bulgariją* byloje, Nr. 33977/96 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["ilijkov v. bulgaria"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-59613"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
8. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2003 m. liepos 24 d. sprendimas *Smirnova prieš Rusiją* byloje, Nr. 46133/99, 48183/99 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["smirnova v. russia"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-61262"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
9. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2003 m. spalio 18 d. sprendimas *Rakevich prieš Rusiją* byloje, Nr. 58973/00 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["rakevich v. russia"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-61414"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
10. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. sausio 18 d. sprendimas *Kehayov prieš Bulgariją* byloje, Nr. 41035/98 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. lapkričio 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["kehayov v. bulgaria"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-67982"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
11. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. vasario 15 d. sprendimas *Sulaoja prieš Estiją* byloje, Nr. 55939/00 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["sulaoja v. estonia"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-68229"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
12. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas *Cabala prieš Lenkiją* byloje, Nr. 23042/02 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["cabala v. poland"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-76627"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
13. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. spalio 25 d. sprendimas *Lebedev prieš Rusiją* byloje, Nr. 4493/04 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["lebedev v. russia"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-61414"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;

- russia"],"documentcollectionid2":["GRANDCHAMBER","CHAMBER"],"itemid":["001-82973"]}>;
14. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2008 m. kovo 18 d. sprendimas *Ladent prieš Lenkiją* byloje, Nr. 11036/03 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["ladent v. poland"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-85487"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
15. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 m. spalio 14 d. sprendimas *Bykov prieš Rusiją* byloje, Nr. 24271/03 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["bykov v. russia"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-91704"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
16. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. sausio 19 d. sprendimas *Korneykova prieš Ukrainą* byloje, Nr. 39884/05 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["korneykova v. ukraine"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-161543"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>;
17. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. gegužės 22 d. sprendimas *Ilgar Mammadov prieš Azerbaidžaną* byloje, Nr. 15172/13 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Ilgar Mammadov v. Azerbaijan"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-144124"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

Nacionalinių teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą“;
2. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. Š., Nr. 1S-39-202/2015;
3. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 18 d. nutartis byloje baudžiamojoje V. T., Nr. 1S-64-483/2015;
4. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. T., Nr. 1S-64-483/2015;

5. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. K., Nr. 1S-83-197/2015;
6. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. J., Nr. 1S-122-518/2015;
7. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. Š., Nr. 1S-124-398/2015;
8. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje T. J., Nr. 1S-130-148/2015;
9. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 12 d. nutartis byloje E. K., Nr. 1S-134-165/2015;
10. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. J., Nr. 1S-136-307/2015;
11. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. M., Nr. 1S-141-398/2015;
12. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. G., Nr. 1S-140-495/2015;
13. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. R., Nr. 1S-153-398/2015;
14. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje S. Ž., Nr. 1S-161-398/2015;
15. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. N., Nr. 1S-162-398/2015;
16. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. R., Nr. 1S-159-495/2015;
17. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. J., Nr. 1S-169-307/2015;
18. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. Š., Nr. 1S-172-483/2015;
19. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje S. M., Nr. 1S-170-483/2015;
20. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugpjūčio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. M. Nr. 1S-194-165/2015;
21. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugpjūčio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. P., Nr. 1S-186-483/2015;

22. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugpjūčio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje T. V., Nr. 1S-188-628/2015;
23. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. P., Nr. 1S-201-165/2015;
24. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. K., Nr. 1S-204-398/2015;
25. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje T. B., Nr. 1S-205-105/2015;
26. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. J., Nr. 1S-208-202/2015;
27. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. P., Nr. 1S-213-453/2015;
28. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje J. M., Nr. 1S-217-518/2015;
29. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. Š., Nr. 1S-223-148/2015;
30. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. Š. Nr. 1S-221-148/2015;
31. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. K., Nr. 1S-226-177/2015;
32. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje T. S., Nr. 1S-256-165/2015;
33. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje S. A., Nr. 1S-258-449/2015;
34. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. S., Nr. 1S-271-398/2015;
35. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. S., Nr. 1S-1637-648/2014;
36. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje P. S., Nr. NI-32-383/2015;
37. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. B., Nr. 1S-492-594/2015;
38. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. K., Nr. 1S-528-530/2015;

39. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje J. J., Nr. 1S-525-245/2015;
40. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 27 d. nutartyje baudžiamojoje byloje A. K., Nr. 1S-581-493/2015;
41. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Ž. U., Nr. 1S-591-634/2015;
42. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. B., Nr. 1S-635-485/2015;
43. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. J., Nr. 1S-701-478/2015;
44. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. F., Nr. 1S-1100-658/2015;
45. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. M. Nr. 1S-1049-579/2015;
46. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. Ž., Nr. 1S-80-327/2016;
47. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje J. K., Nr. 1S-92-360/2015
48. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje L. G., Nr. 1S-58-581/2015;
49. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. K., Nr. 1S-95-491/2015;
50. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. G., Nr. 1S-97-337/2015;
51. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. J., Nr. 1S-106-581/2015;
52. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. S., Nr. 1S-111-134/2015;
53. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. U., Nr. 1S-116-134/2015;
54. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje G. Ž., Nr. 1S-146-337/2015;
55. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje D. K., Nr. 1S-155-337/2015;

56. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje M. K., Nr. 1S-158-337/2015;
57. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje K. A., Nr. 1S-168-366/2015;
58. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje A. S. Nr. 1S-173-134/2015;
59. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje G. D., Nr. 1S-175-185/2015;
60. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje D. G., Nr. 1S-213-719/2015;
61. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje E. A., Nr. 1S-206-719/2015;
62. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. M., Nr. 1S-227-350/2015;
63. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje V. S., Nr. 1S-250-350/2015;
64. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje K.K., Nr. 1S-263-185/2015;
65. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje D. K., Nr. 1S-264-581/2015;
66. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje J. M., Nr. 1S-276-719/2015;
67. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. B., Nr. 1S-282-581/2015;
68. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje R. T., Nr. 1S-817-511/2014.

Travaux préparatoires

1. Žmogaus teisių stebėjimo instituto siūlymas Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui „Dėl Baudžiamojo proceso kodekso 121, 123, 125, 126, 127, 130, 131, 181 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Nr. XIIP-109“, Nr. IS-VIII-6, 2013 m. kovo 8 d.

Elektroniniai dokumentai

1. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms „Dėl nuoseklumo skiriant bausmes“. 1992 m. spalio 19 d. Nr. R (92) 17;
2. Lietuvių kalbos žodynas, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lkzd.lki.lt/Zodynas/Visas.asp>>;
3. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Komunikacijos departamento Ryšių su visuomene skyriaus 2013 m. vasario 21 d. pranešimas „Seime vykusioje diskusijoje konstatuota, kad asmenų suėmimo reglamentavimas geras, tačiau taikymas ydingas“ [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. sausio 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15428&p_k=1&p_t=131820>;
4. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. *Suėmimas: policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*. Vilnius, 2013, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.hrmi.lt/uploaded/Documents/Suemimas%20%20praktiku%20poziuris_LT_Galutinis.pdf>;
5. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. *Suėmimo taikymas Lietuvoje: reglamentavimas ir praktika*. Vilnius, 2013, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. lapkričio 2 d.]. Prieiga per internetą: <[file:///C:/Users/Karolina/Downloads/18_ztsi%20pranesimas%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Karolina/Downloads/18_ztsi%20pranesimas%20(2).pdf)>;
6. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. *Suėmimo taikymas Lietuvoje: tyrimo ataskaita*. Vilnius: Eugrimas, 2015 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.hrmi.lt/uploaded/TYRIMAI/Suemimo%20taikymas%20Lietuvoje%20-%202015.pdf>>;
7. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. *Sulaikymo ir suėmimo reglamentavimas ir taikymas Lietuvoje*. Vilnius, 2012 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. rugsėjo 4 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/ZTSI_Sulaikymas_Ir_Suemimas_2.pdf>;
8. *An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU: Germany*, JLS/D3/2007/01, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ecba.org/extdocserv/projects/JusticeForum/Germany180309.pdf>>;

9. *An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU: Netherlands*, JLS/D3/2007/01, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ecba.org/extdocserv/projects/JusticeForum/Netherlands_2_180309.pdf>;
10. Fair trials international. *Pre - trial Detention Comparative Research*, 2011, [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 28 d.], Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/newsroom/criminal/opinion/files/110510/appendix_2_-_comparative_research_en.pdf>;
11. Green paper: *Strengthening mutual trust in the European judicial area – A Green Paper on the application of EU criminal justice legislation in the field of detention*. European Commission, Brussels, 2011 [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. spalio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/policies/criminal/procedural/docs/com_2011_327_en.pdf>;
12. UN OFFICE OF THE HIGH COMM'R FOR HUMAN RIGHTS, *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*, 2003, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training9Titleen.pdf>>.

Kiti šaltiniai internete

1. DADAŠEV, S. *Suėmimas: policijos, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo teisėjų požiūris*, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://manoteises.lt/naujiena/suemimas-policijos-prokuroru-ir-ikiteisminio-tyrimo-teiseju-pozioris/>>;
2. LEONAVIČIŪTĖ, I., *Suimtieji (ne) lygu nuteistieji: ką reiškia ne vietoje dedama lygybės ženklas?*, 2012 m. spalio 13 d. [interaktyvus; žiūrėta 2015 m. gruodžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/ileonaviciute-suimtieji-nelygu-nuteistieji-ka-reiskia-ne-vietoje-dedamas-lygybes-zenklas.d?id=59730589>>;
3. Lietuvos teisės instituto (LTI) mokslininkai dalyvauja Europos Komisijos finansuojame tarptautiniame projekte „*Siekiant, kad suėmimas būtų kraštutinė*

- priemonė*“, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.teise.org/Siekiant_kad_suemimas_butu_krastutine_priemone.html>;
4. *Mindaugui Balčiūnui skirtas 20 parų kardomasis suėmimas*, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ve.lt/naujienos/kriminalai/mindaugui-balciunui-skirtas-20-paru-kardomasis-suemimas-886951/>>;
  5. *Po šiurpą keliančių pasakojimų apie pagrobimus – netikėtas posūkis: teisėjas padovanojo laisvę*, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/crime/po-siurpa-kelianciu-pasakojimu-apie-pagrobimus-netiketas-posukis-teisejas-padovanojo-laisve.d?id=65479824>>;
  6. *Teisėjas nusilenkė Vilniaus narkomafijai: nieko baisaus, jeigu pabėgs į užsienį*, [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/crime/teisejas-nusilenke-vilniaus-narkomafijai-nieko-baisaus-jeigu-pabegs-i-uzsieni.d?id=65481948>>.

SANTRAUKA

Kardomoji priemonė – suėmimas yra didžiausia apimtimi varžanti asmens laisvę, o taip pat sukelianti įvairius neigiamus padarinius dar galiojant nekaltumo prezumpcijai. Suėmimo pobūdis, o taip pat priemonės paplitimas suponuoja būtinybę teikti daugiau dėmesio šios priemonės analizei, jos skyrimo pagrįstumui ir motyvacijai.

Darbas pradedamas bendra kardomųjų priemonių paskirties ir reikšmės analize, dėmesį skiriant įstatyme įtvirtintiems jų tikslams, kurių siekiama suėmimu, akcentuojant būtinybę išlaikyti pusiausvyrą tarp netrukdomo baudžiamojo proceso užtikrinimo bei pamatuotos prievartos taikymo asmeniui. Darbe pateikiama išsami bendrosios kardomųjų priemonių taikymo sąlygos – duomenų pakankamumo, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, taip pat visų suėmimo sąlygų ir pagrindų analizė ir taikymas teismų praktikoje. Pagrindinė išvada, jog teismai nepakankamai motyvuoja priimamus sprendimus, dažnai grįsdami abejotinais motyvais arba formaliais teiginiais, o tokios praktikos suėmimo, kaip griežčiausios ir *ultima ratio* priemonės, kontekste būti neturėtų. Būtent suėmimo skyrimas ar termino pratęsimas abejotino pagrįstumo motyvais kelia abejones, ar suėmimas visais atvejais yra absoliučiai būtinas.

Darbe taip pat analizuojamas kai kurių suėmimo skyrimo proceso metu asmens teisių įgyvendinimas. Užtikrinant rungtynišką ir lygiateisį procesą, asmuo turėtų visais atvejais būti atgabenamas į posėdį dėl suėmimo termino pratęsimo, taip pat gynybos pusei visais atvejais sudaromos galimybės susipažinti su prokuroro teismui pateikiama medžiaga dėl suėmimo. Taip pat siūlytina svarstyti klausimą dėl suėmimo pagrįstumo peržiūros mechanizmo įtvirtinimo Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse. Nors tai galimai apsunkintų baudžiamąjį procesą, tačiau žmogaus teisių klausimu, tokia galimybė turėtų būti bent jau svarstoma.

Apibendrinus darbe atliktą analizę prieinama išvada, kad užtikrinant asmens teisių apsaugą ir vengiant nepagrįsto suėmimo taikymo, teismai turėtų siekti maksimaliai pagrįstos motyvacijos savo sprendimuose, orientuojantis į darbe pateiktus gerosios praktikos pavyzdžius.

SUMMARY

Arrest is the preventive measure that has the largest adverse effect on personal freedom, as well as causing a variety of adverse effects for the person, who is still under the presumption of innocence. The nature of arrest, as well as its frequent use, implies the need for more attention to the analysis of this measure, the validity of its appointment and motivation.

The thesis begins with a general analysis of the purpose and significance of preventive measures, focusing on the legislated objectives that are pursued by the usage of arrest, emphasizing the need to maintain a balance between ensuring the unimpediment of the criminal proceedings and the application of measured coercion on a person. The thesis provides a comprehensive analysis of the general condition for the application of preventive measures - the adequacy of the data that the person has committed the offense, as well as an analysis of all the conditions and basis for detention and their application in case law. The main conclusion is that the courts' decisions are not sufficiently motivated, often supported with questionable arguments, or formal statements, while such practice should not be present in the context of arrest as an *ultima ratio* measure. In particular, the imposition of arrest or extending the term of arrest on questionable motives raises doubts if the arrest is absolutely necessary in all the cases.

The thesis also contains the analysis of the realization of personal rights in the process of the imposition of arrest. To ensure fair and adversarial process, the person should in all cases be transported to the hearing on the extension of arrest term, and the defense side should in all cases be able to make themselves familiar with the material relating to the arrest that the prosecutor submits to court. It is also advisable to consider the issue of the reviewing mechanism of the validity of arrest, as it is legislated in the Code of Criminal Procedure of the Republic of Lithuania. While this may potentially complicate the criminal proceedings, with regard to human rights, this possibility should at least be considered.

Summarizing analysis presented in the thesis, it can be concluded that in ensuring the protection of individual rights and avoiding unjustified application of arrest, the courts should seek to maximize the validity of arguments in their rulings, focusing on the examples of good practice, as presented in the thesis.